

Ö Z E T

Türkler, tarih boyunca birçok devletler kurmuşlardır. Bu devletlerin kuruluşlarında genelde istihbarat teşkilatları ya da faaliyetleri etkin rol oynamıştır. Türk Devletlerinde modern bir istihbarat teşkilatının varlığına ise Osmanlı Devletinin son dönemlerinde rastlıyoruz.

Türk halkı, 1918-1919 yılları arasında, 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi'ne izafeten "Mütareke", 1919-1922 yılları arasında da 19 Mayıs 1919'da başlayan Kurtuluş Savaşı'na izafeten "Milli Mücadele" dönemi yaşamıştır. Mütareke ve Milli Mücadele dönemlerinde Türk bağımsızlık mücadelesine ciddi destek veren çok sayıda gizli (istihbarat) gruplar kurulmuştur.

Bu istihbarat grupları çok kısa ömürlü olmuşlardır. Genelde amaçları, İstanbul'dan Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü Anadolu'ya nitelikli asker ve silah aktarmak olarak şekillenmiştir. Anadolu merkezli kurulan istihbarat gruplarından bazıları ise bu genel amaç dışında da faaliyet yürütmüştür. İşgalci devletlerin Anadolu'da yaşayan Türk halkı üzerinde oluşturduğu "*artık savaşmanın faydası yok*" olumsuz propagandasını kırma yönlü de çalışmışlardır.

29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından çok kısa bir süre sonra "*devlet çapında istihbarat*" yapacak modern bir istihbarat teşkilatına gereksinim doğmuştur. 1926 yılına gelindiğinde Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin kurulma çalışmaları başlamıştır. Bu teşkilat ülke içi ve dışı istihbarat çalışmalarını konu edinmiştir. Türkiye Cumhuriyeti devletinin gelişimine paralel olarak da büyümesini sürdürmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti devleti geliştikçe bir çok dünya ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de başka istihbarat birimlerinin kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç kapsamında, 1937 yılında Emniyet Teşkilatı Kanununda yer alan Polis istihbarat birimi kurulmuştur. Kuruluş amacına ilişkin faaliyetlerine ancak 1951 yılında başlayabilmiştir. Genel amacı ülke seviyesinde, suç ve suç örgütleriyle mücadele de önleyici tedbirler almak olarak belirlenmiştir. Böylelikle polis içinde kriminal bir istihbarat birimi oluşmuştur.

ABSTRACT

Through the historical resources, we learn that Turks established so many states in the history. We detect the truth that some authorities of those states attached importance to having intelligence services, while some others did not give that much attention to having intelligence services. Beyond everything else, we come across the fact that intelligence services, as governmental institutions, took places in the last period of the Ottoman Empire for the first time.

Türkish Nation Between 1918 and 1919 experienced two significant phenomenon one is “agreement” referring Mondros Agreement dated 30th October 1919 and the other one is “National Independence War” referring Independence War started 19th May 1919. During these significant events we can see the support of clandestine groups to the Turkish independence war (intelligence organizations).

Many of those intelligence services have become very short-lived. The major aims of them throughout the War of Independence were to transfer some privates, guns, and ammunitions as well from Istanbul to some cities in the Anatolia. As for some of the intelligence services, they were operating some other duties and activities besides the above mentioned aims as well. They, for instance, tried to annihilate the idea, which was accepted as a negative propaganda of the allies over the Turks living in the Anatolia, there was no profit for the Turks to fight against allies. It is pretty much obvious that the necessity of having Turkish intelligence services in the time period of the War of Independence was absolutely essential and crucial.

After the establishment of the Turkish Republic in the 1923, the absence of a national intelligence agency has been noticed all over the country. The National Intelligence Agency, therefore, has been established by the new Turkish Government in the 1926. The intelligence practices and operations within and outside the country have been executed by this agency in those years. This agency maintained its remarkable development in conformity with the growth of the new Turkish Government.

Afterwards, the government felt a need for having some other intelligence agencies all over the country as such in the other countries. In 1937, after accepting an idea of having police intelligence agency under the authority of the Turkish National Police, its regulations have been formed. After all, in 1951, this agency started working on its duty that was to combat against criminal networks and illegal activities within the country.

This outstanding study has been dedicated to making great contributions to the field of intelligence practices while researching the historical development of the Turkish intelligence services. Mission, activities, and working orders of the intelligence services have excluded from this study.

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “**Osmanlı’nın Son Döneminden Cumhuriyet Dönemine İstihbarat Teşkilatlarının Tarihi Süreçleri Ve Polis İstihbarat Tarihi**” adlı çalışmamı, ilmi ahlaki ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

12.11.2008
Remzi GÜNEY

ÖNSÖZ

Toplumların ve devletlerin hayatlarında istihbaratın önemli ve ayrıcalıklı bir yeri vardır. Bu gerçek Türk Devletleri içinde geçerli olmuştur. Tarihte kurulan bir çok Türk Devleti'nin bir şekilde istihbarat teşkilatı olmuştur. Bu gelenek Osmanlı Devleti'nin son yıllarında kendisini fazlasıyla göstermiştir. Sultan II. Abdülhamit tarafından kurulan Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Enver Paşa tarafından kurulan Teşkilat-ı Mahsusa isminden çok bahsedilen istihbarat teşkilatları olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmasından sonra 29 Ekim 1923 Cumhuriyet'in ilanına kadar, "Mütareke" ve "Türk Milli Mücadele Dönemi" yaşanmıştır. Bu dönemlerde yine irili ufaklı istihbarat grupları oluşturulmuştur.

1923-1926 yılları arasında istihbarat yapma görevi Ordu Müfettişliklerine verilmiştir. Ancak dönemin yöneticileri tarafından, dünyada her alanda yaşanan baş döndürücü değişimler karşısında, Ordu Müfettişliklerinin hem askerlik alanında, hem de ülke çapında askerliğin tamamen dışında kalan diğer alanlarda istihbarat yapma görevini bihakkın yerine getiremeyecekleri fark edilmiştir. Bu farkındalık, 1926 yılında Milli Emniyet Hizmeti (M.E.H) adı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk modern istihbarat teşkilatının kurulma çabalarını başlatmıştır.

MEH tarafından yürütülen, Espiyonaj ve Kontr Espiyonaj faaliyetlerinde Espiyonaj faaliyetinin zaman içinde fazlasıyla önem kazanması, 1930'lu yıllarda Türkiye'de kriminal anlamda istihbarat yapacak yeni bir istihbarat birimi kurulması sonucunu hazırlamıştır. Bu ihtiyaca binaen, 1937 yılında polis teşkilatı içinde "Önemli İşler Müdürlüğü" isimli bir istihbarat birimi, kriminal istihbarat yapma amacıyla teşekkül ettirilmiştir.

Yıldız İstihbarat Teşkilatı ile başlayan, istihbarat teşkilatları Teşkilat-ı Mahsusa, Mütareke ve Milli Mücadele Dönemi Gizli Grupları, Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti

ile birlikte Önemli İşler Müdürlüğü silsilesiyle devam etmiştir. Birbirlerinden bağımsız gibi görülen bu teşkilatların, aslında gerek yapı, gerekse personel anlamında birbirlerini ciddi etkiledikleri görülmektedir.

Aslında bu çalışmaya Polis İstihbaratının tarihi sürecini ortaya koymak amacıyla başlanılmıştır. Fakat konular ve teşkilatlar arasındaki bütünlüğün sağlanması, çalışmanın başlangıcının Yıldız İstihbarat Teşkilatına kadar uzanmasını zorunlu hale getirmiştir.

Yıldız İstihbarat Teşkilatı, Teşkilat-ı Mahsusa, Gizli Gruplar ve MEH'in tarihi ile alakalı çok sayıda çalışma yapılmıştır. Fakat, Polis istihbarat tarihi ile alakalı ciddi seviyede bir çalışmanın yapılmış olduğuna rastlanmamıştır. 1932 yılından beri polis teşkilatı tarafından istihbarat çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmanın önemli bir kısmı ile polisin hangi birim ya da birimlerinin, ne zamandan beri, hangi yapılanmayla istihbarat yaptığının ortaya konulması hedeflenmiştir.

Çalışma esnasında, istihbaratın “gizlilik” ilkesinin, istihbarat arşivlerine de yansıdığı görülmüştür. Bu nedenle polis istihbarat birimi arşivlerinde kısıtlı bilgi ve belgelere ulaşılmıştır. Bu bilgi ve belgeler azami ölçüde değerlendirilmiştir.

İstihbarat arşivine dayalı elde edilen bilgi ve belgelerin zaman zaman tatminkâr olmadığı da değerlendirilerek, röportaj çalışmasına başvurulmuştur. Bu röportajlar, Polis istihbaratının, 1951-1978 yılları arasını kapsayan süreçte, birimin her kademesinde farklı rütbelerle görev yapan eski İstihbarat Başkanları ile yapılmıştır. Seksen yaşının üzerinde olan bu eski Başkanlar, yaklaşık elli yıl önceki hayatlarına ait bilgi ve görgülerini anlatmışlardır. İstihbarat arşivlerden elde edilen kısıtlı belgeleri ve birbirlerini doğrulayıcı açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu röportajlar sayesinde bir taraftan polis istihbarat tarihine ışık tutulmuş, diğer taraftan bu insanların dağarcıklarındaki bilgiler yazılı hale getirilmiştir.

Ayrıca, çalışmanın giriş kısmında istihbaratın ne olduğu, gerekliliği ve istihbaratın ana bölümlerine kısaca değinilmiştir. Böylece bu kavramlar üzerinde oluşabilecek kavram kargaşasının önüne geçmek hedeflenmiştir.

Çalışmanın hazırlanmasında değerli yardımlarını esirgemeyen, çalışmaya başlamamda ve her safhasında yön gösterici olan başta değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. H.Ömer BUDAK'a, yine çalışmaya ilerleyen safhalarında destek veren Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Üyelerinden, Yrd. Doç. Dr. Mustafa ALBAYRAK ve Yrd. Doç. Dr. Hamit PEHLİVANLI'ya teşekkür ederim.

Çalışmanın "*polis istihbarat tarihi bölümü*"nün yazımında bana tecrübeleri ile destek veren Türk polis istihbaratı eski Başkanları ve Emekli Emniyet Müdürleri, A. Haşim AYTURAL, Mustafa YİĞİT, Rennan GÜRMAN ve Mustafa AYDIN'a en içten şükranlarımı sunmayı bir borç sayarım.

Remzi GÜNEY

İÇİNDEKİLER

Ö Z E T.....	I
ABSTRACT	II
KİŞİSEL KABUL.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR.....	X

GİRİŞ

İSTİHBARAT KAVRAMLARI VE OSMANLI DEVLETİ SON DÖNEMİNDE İSTİHBARAT TEŞKİLATLARI(1880-1918)	1
A- İstihbarat Kavramları.....	1
1. <i>İstihbarat Nedir?</i>	1
2. <i>İç ve Dış istihbarat Kavramları</i>	3
a. <i>İç İstihbarat Kavramı</i>	4
b. <i>Dış İstihbarat Kavramı</i>	5
3. <i>Stratejik ve Taktik İstihbarat Kavramları</i>	5
B- Osmanlı Son Dönemlerinde İstihbarat Teşkilatları.....	6
1. <i>Yıldız İstihbarat Teşkilatı (1880-1908)</i>	7
2. <i>Teşkilat-ı Mahsusa (1913-1918)</i>	8

I. BÖLÜM

MÜTAREKE VE MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ GİZLİ (İSTİHBARAT) GRUPLARI (1918-1923)	13
A. Karakol Cemiyeti (Ekim/Kasım 1918 – 16 Mart 1920)	14
B. Zabitan Grubu (27 Ekim 1920 – Ocak/Şubat 1921)	19
C. Yavuz Grubu (Şubat - Ekim 1921)	20
D. Hamza (Mücahid, Muharib ve Felah) Grubu (23 Eylül 1920 – 4 Ekim 1923)	21
E. Felah Grubu (31 Ağustos 1921 – 4 Ekim 1923)	23
F. Ferhat ve Kerimi Grubu (2 Mart 1921).....	24
G. İmalat-ı Harbiye Grubu (19 Mart – 16 Aralık 1920)	24
H. Muavenet-i Bahriye Grubu (Mart – 15 Aralık 1921).....	25
İ. Müsellah Müdafaa-i Milliye (M.M / Mim Mim – Ocak 1921 - 5 Ekim 1923).....	26
J. Namık Grubu (30 Ocak 1921)	28
K. Askeri Polis (Ayn-Pe)Teşkilatı (18 Temmuz 1920 – 21 Mart 1921).....	28
L. Tedkik Heyeti Amirlikleri (1 Nisan 1921 – 22 Haziran 1922)	32
M.Geçit Teşkilatı (Aralık 1922 – Ağustos 1923).....	34

II. BÖLÜM

MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI TARİHİ (M.E.H / M.A.H 1926-1965)36	
A. Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin Kurulma Gerekçesi	36
B. Milli Emniyet Hizmeti'nin Kuruluşu.....	37
C. Milli Emniyet Hizmeti'nin Teşkilat Yapısını Oluşturma Gayretleri	39
D. Milli Emniyet Hizmeti'nin Bağlı Çalışacağı Üst Teşkilatın Belirlenmesi Çalışmaları	40
E. Milli Emniyet Hizmetleri'nin MİT'e Dönüştürülmesi.....	43

III. BÖLÜM

EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İSTİHBARAT DAİRESİ BAŞKANLIĞI	
TARİHİ (1937-1985)	46
A. Polis Teşkilatının Kuruluş Tarihi Sürecine Bakış	47
1. "Polis" İfadesinin İlk Defa Yasada Kullanımı: 10 Nisan 1845	48
2. 2049 Sayılı Polis Teşkilat Kanunu (1932)	50
3. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu (PVSK - 1934)	53
4. Emniyet Teşkilatı Kanunu (ETK - 1937)	53
B. Polis İstihbarat Biriminin Kuruluşu ve Tarihi Süreci	53
1. Önemli İşler Müdürlüğü'nün Kuruluş Gerekçesi	54
2. Önemli İşler Müdürlüğü'nün Kuruluşu (4 Haziran 1937)	56
3. 1937/1951 Yılları Arasında Önemli İşler Müdürlüğü	57
4. Önemli İşler Müdürlüğü'nün Kurumsallaşma Çabaları; İlk Eğitim Faaliyetleri (1951)	61
5. Önemli İşler Müdürlüğü'nün Kurumsallaşma Çabaları; İkinci Eğitim Faaliyeti (1958)	65
6. Merkez Teşkilatının Yapısı	67
7. Merkez'in Haberalma Birimi Olarak; Çevik Grup Amirliği	68
8. İl Ünitelerinin (Taşra Teşkilatlarının) Kuruluşu	69
9. Merkez ve Taşra Birimleri İçin Kullanılan Kavramlar	74
10. Polis İstihbarat Yönetmeliklerinin Çıkarılması	78
11. İstihbarat Personelinin Seçimi	80
12. Kadro Durumu	81
13. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ve Önemli İşler Müdürlüğü	82
14. İstihbarat ve Dedektif Grubu Şefliği'nin Kurulması	84
15. Önemli İşler Müdürlüğü'nden Önemli İşler Daire Başkanlığına Geçiş	84
16. Önemli İşler Daire Başkanlığı'ndan İstihbarat Başkanlığı'na Geçiş	86
17. İstihbarat Eğitim Faaliyetlerinin Rütin Hale Dönüştürülmesi	87
18. Eğitim Şube Müdürlüğü'nün Resmen Kurulması	88
19. Yerleşim Yeri	89
20. Polis İstihbaratı ve PVSK Ek Madde 7	90
21. Polis İstihbarat Başkanları (1951-1985)	93
SONUÇ	95
KAYNAKLAR	100

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.a.	: Adı Geçen Arşiv
a.g.d.	: Adı Geçen Dergi
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.k.m.	: Adı Geçen Kavain Mecmuası
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AP (Ayn-Pe)	: Askeri Polis Teşkilatı
ASAM	: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi
Bkz.	: Bakınız
B.y.y	: Baskı Yeri Yok
Bnb.	: Binbaşı
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
CIA	: Central Intelligence Agency (Merkezi Haberalma Teşkilatı)
Ds.	: Dosya
Ds. Nu.	: Dosya Numarası
E.G.M.	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EHUR	: Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti
Ek Nu	: Ek Numarası
E.T.K.	: Emniyet Teşkilatı Kanunu
Ev. T.	: Evrak Tarihi
FBI	: Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
G.T.	: Geçit Teşkilatı
İDB	: İstihbarat Dairesi Başkanlığı
İKK	: İstihbarata Karşı Koyma
JİTEM	: Jandarma İstihbarat Terörle Mücadele
KGB	: Komitek Gosudarstvennoy Bezopasnosti (Devlet Güvenlik Komitesi)
K.K.K.	: Kara Kuvvetleri Komutanlığı
M.A.H./M.E.H.	: Milli Emniyet Hizmetleri

MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
MI	: Military İntelligence (Askeri İstihbarat), İngilizlerin MI5 ve MI6 için kullandıkları Güvenlik Servisi (Security Service) ismi.
MM Grubu	: Müdafa-i Milliye Grubu
PKK/KONGRA-GEL:	Kürdistan İşçi Partisi
Pers.	: Personel
P.T.T.	: Posta Telgraf Telefon
s.	: Sayfa
sad.	: Sadeleştiren
T.s	: Tarihsiz
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMM ZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
YYFM	: Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu
vs.	: Vesaire
Yay.	: Yayın(lar)ı
Yzb.	: Yüzbaşı

GİRİŞ

İSTİHBARAT KAVRAMLARI

VE

OSMANLI DEVLETİ SON DÖNEMİNDE

İSTİHBARAT TEŞKİLATLARI

(1880-1918)

Giriş bölümünde, çalışmanın bütünlüğüne ışık tutacak istihbaratla alakalı ana konulara kısa temas yapılacaktır. Osmanlı'nın son döneminde kurulan Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'nın yaşadığı tarihi süreçten bahsedilecektir. Bu istihbarat birimlerinin kuruluşuna bakıldığında, sadece ülke içi, sadece ülke dışı veya hem ülke içi hem de dışına yönelik istihbarat ile meşgul oldukları görülür. Bu nedenle iç ve dış istihbarat kavramlarına temas edilmiştir. İstihbarat teşkilatları “*stratejik*” ya da “*taktik*” istihbarat ağırlıklı çalıştıklarından, stratejik ve taktik istihbarat kavramlarına da kısaca değinilmiştir.

A- İstihbarat Kavramları

1. İstihbarat Nedir?

İnsanların topluluklar halinde yaşamaya başlamasından itibaren istihbarat, tarihin her döneminde son derece önemli olmuştur.¹ Tarihten günümüze her devlet bir şekilde istihbarat teşkilatını oluşturmuş ya da oluşturmaya çalışmıştır. Devletler için bu kadar değer verilen istihbarat nedir? Lügat manası “bir kimse, bir şey hakkında toplanan bilgi, haber veya haberler, duyulan şeyler, haber alma” şeklindedir.² Nitekim, Serim eserinde istihbaratı, “*haber toplama ve maksada göre haber yapmadan ibaret bir*

1 Ergun Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri, İstanbul 1996, s.1.

2 Hamit Pehlivanlı, “Eski Türkler ve Selçuklularda İstihbaratçılık”, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara-1995, Cilt 5, s.279.

faaliyet” olarak tarif etmiştir.³ Ancak, haber toplama istihbarat değil, sadece istihbaratın başlangıç adımıdır.⁴

Kelime olarak istihbarat her ne kadar, bir haberi elde etmek, duymak anlamı taşısa da “haber” ile “istihbarat” kavramları bir birinden oldukça farklı iki kavramdır.⁵ Haber, yurt dışı yönüyle ele alındığında, düşman ya da düşman olması muhtemel veya tarafsız, hatta dost memleketler ile ilgili her türlü bilginin toplanması⁶ iken, yurt içi yönüyle de küskün ya da küskün olması muhtemel kişi veya gruplar hakkında, açık kaynaklar kullanılmak suretiyle her türlü bilginin ham olarak elde edilmesidir.⁷ İstihbarata gelince, çeşitli imkan ve vasıtalarla herhangi bir konuda elde edilen haberlerin, öncelikle ayrıştırılarak tasnif edilmesi, konularına göre birleştirilmesi, en kolay anlaşılabilir mantık dizisinde belli bir kompozisyon dahilinde tertip edilmesi, değerlendirilmesi ve sonuca götürücü yorumun yapılarak, ilgili merci ya da makamlara intikal ettirilmesidir. Bu süreç diğer bir anlamıyla istihbarat çarkıdır.⁸

McCarthy (1998) istihbaratı, “*Manidar olarak algılanan, toplanan, doğrulanan, spesifik amaçlar doğrultusunda yorumlanan, analiz edilen, sınıflandırılan, onu devletin bekası ve refahı doğrultusunda kullanan politika belirleyiciye iletilen bilgi*”⁹ olarak ifade etmiştir. Bir başka deyimle haberlerin işlenmesinden elde edilen doğru, tam ve güvenilir bilgilerdir.¹⁰ Nitekim Kazım Karabekir Paşa, Gizli Harp İstihbarat isimli eserinde, Irak’ta Selman-ı Pak muhaberesinde yanlış bir rapor yüzünden ordumuzun Dicle nehrinin gerisine çekildiğini, gerçekte ise İngilizlerin yenilerek geri çekildiklerini yani kazandıkları zaferi kaybetmiş gibi olduklarına¹¹ yer vermiştir.

Tüm bu bilgi ve değerlendirmeler ışığında istihbarat, “*devletlerin faaliyetlerini içte ve dışta dikkatlice izleyen keskin bir göz, milli menfaatlere karşı oluşabilecek en küçük çatlakları duyabilecek hassas bir kulak, daima toplumun nabzını tutan ve*

3 Nazmi Serim, Siyasi Polis Hizmeti:İstihbarat, Ankara-1940, s.7.

4 Pehlivanlı, “Eski Türkler ve Selçuklularda İstihbaratçılık”, s.279.

5 Özdemir Kiper – Nihat Çakar, Devlet Güvenliği ve Haber Alma, Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, Ankara-1992, s.130.

6 Aziz Yakın, Casusluk ve Casuslukla Mücadele, Dışişleri Akademisi Yay., Sayı 3, Ankara-1963, s.33.

7 ABD Başkanı ile İngiltere Başbakanının bir araya gelerek İran konusunu görüşmeleri bir haberdir. Bir B ülkesinin kış sonunda sınırlarına yakın bir bölgede askeri sığınak yaptığı da bir haberdir. Veya PKK/KONGRA-GEL terör örgütünün yazın şehir merkezlerinde bombalı eylemler yapacağı bilgisi de bir haberdir.

8 Bkz, Ek Nu. 1.

9 Hürşit Uçak, 11 Eylül Sonrası ABD İç Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları, Ankara-2002, s.13.

10 Mehmetçğin İstihbarat, İstihbarata Karşı Koyma ve Koruyucu Güvenlik Kitabı: K.K.K. Yayını, Ankara-1985, s.3.

11 Kazım Karabekir, İstihbarat (Gizli Harp), Kamer Yay., İstanbul-1999, s.28-29.

yoklayan yetenekli bir el, nihayetinde de geçmişten ve bugünden hareketle geleceğin müreffeh düzenini hazırlayan kıvrak bir zekadır.”¹²

Kiper ve Çakar eserlerinde istihbaratın vasıflarını, gizlilik, doğruluk¹³, açıklık ve çabukluk¹⁴ olmak üzere dört ana başlık altında incelerken, Tezsever’de eserinde bu dört başlığa bağlı kaldıktan sonra, tarafsızlık ve erişebilirlik¹⁵ olmak üzere iki başlık daha ekleyerek vasıf sayısını altıya yükseltmiştir.

İstihbaratın diğer yönü ise İKK¹⁶ (İstihbarata Karşı Koyma) bölümüdür. Bunun anlamı, istihbarat üreten her devletin ya da birimin hasımları tarafından kendisi hakkında da karşı istihbarat üretildiği gerçeğidir. İstihbarat önceleri sadece askeri alanda üretilen ve kullanılan bir eylem, bir faaliyet olarak değerlendirilmiştir. Nitekim tanımlaması yapılırken de; *“Barışta ve harpte doğru haber almak, yanlış haber yaymak demektir. On kolordusu olan bir devlet on birincisini komşu hükümetlerin toprakları içerisinde meydana getirir.”¹⁷* şeklinde yorumlanıp, algılanmıştır. Ancak, modern anlamda istihbarat sadece askeri alanda kullanılan bir anlayış olmaktan sıyrılmış, toplumun her kesimini ilgilendiren siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik ve bilişim alanlarında da varlığını ciddi bir şekilde hissettirmiştir.¹⁸ İstihbaratın alanının bu derece genişlemesi ile birlikte, buna bağlı olarak tanımlanmasına da biraz daha genişlik kazandırılmıştır.

2. İç ve Dış istihbarat Kavramları

Ülkeler istihbarat yapılarını oluştururken, “İç istihbarat” ve “Dış İstihbarat” şeklinde oluşturmuşlardır.¹⁹ Nitekim Çimen eserinde, II. Dünya savaşının başlamasıyla sıcak savaş boyunca, dünyanın önde gelen istihbarat servislerinden, CIA, KGB birinci müdürlüğü, MI6’ın yurt dışı istihbarat yaptıklarına, FBI, KGB ikinci müdürlüğü,

12 A.g.e., s.133.

13 Kürşat Yunusoğlu, Devlet Güvenliği ve İstihbarat, Polis Okulları Ders Kitabı, Ankara-1992 ; Serhat Tezsever, Milli Güvenliğimiz İçinde İstihbarat Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve İstihbarat Olgusu, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul-1999, s.107.

14 Kiper – Çakar, a.g.e., s.126.

15 Tezsever, a.g.e., s.109.

16 İKK (İstihbarata Karşı Koyma)’nın temel amaç ve maksadı; ihanet, espionaj, sabotaj, isyan ve yıkıcı-bölücü faaliyetlere karşı ülkenin önceden güvenliğini almasıdır, tespitlerini yapmasıdır. Bu istihbarat çeşidine bazı kaynaklarda “Negatif İstihbarat” ismi ile de rastlanılmaktadır.

17 Emrullah Tekin, Gizli Harp İstihbarat, Kamer Yay., İstanbul-1998, s.23.

18 Mustafa Yiğit, Polis ve İstihbarat, İstanbul-1977, s.41.

19 Riess Curt, Topyekun Casusluk, Çeviren; Duman A. Bedia, B.y.y, s.1.

MİS'in de ülkeye sızan casusların temizlenmesi²⁰ için iç istihbarat yaptıklarına işaret etmiştir.

a. İç İstihbarat Kavramı

Bir ülkenin, toprak bütünlüğünü parçalamak, devletin yönetim şeklini ya da rejimini silah zoruyla değiştirmek, insanlar arasına nifak tohumları atarak ülke içerisinde birbirlerine düşman gruplar oluşturmak, vatandaşın devletin kurum ve kuruluşlarına olan güvenini sarsmak, din, mezhep, ırk gibi duyguları tahrik ve istismar ederek şahsi çıkar elde etmek²¹, ülke içerisinde haksız kazanç temin etmeye çalışmak, bu amaçla insanlar üzerinde korku, sindirme, tehdit vb. unsurları kullanmak, ihalelere fesat karıştırmak, yine nüfuzunu kullanarak devlete ait kurum ve kuruluşları zarara uğratmak, yolsuzluk yapmak, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile ülke insanını zehirlenmek, her türlü kaçakçılık faaliyetinde bulunarak kara para aklamak, toplumda infial uyandıracak derecede asayişe müessir fiil işlemek, devletin kurum kuruluşlarına memur, işçi, sözleşmeli personel şeklinde girip devlet aleyhinde çalışarak elde ettiği bilgi ve belgeleri hasım ya da hasım olması muhtemel kişi, grup ya da ülkelere aktarmak gayeleri ile hareket edenleri ve faaliyetlerini deşifre etmek amacıyla yönelik çalışır.

İç istihbarat eski devirlerde şahısları, kralları ve rejimleri, rakiplere karşı koruma görevi ifa ederken, günümüzde devletin iç güvenliğini korumayı esas hedef olarak benimsemiştir. Türkiye'de iç istihbarata kısmen MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) bakmakla birlikte genel itibarıyla Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığı²² ve sadece sorumluluk bölgesi olan kırsal alanda JİTEM (Jandarma İstihbaratı) bakmaktadır.

20 Ali Çimen, Echolon İstihbarat Dünyasının Perde Arkası, Timaş Yayınları, İstanbul-2002, s.235.

21 Kiper - Çakar, a.g.e., s.133.

22 A.g.e., s.134.

b. Dış İstihbarat Kavramı

Nizamülmülk, Siyasetname'sindeki, memleket ve raiyetin salahı için casuslar göndermek ve tedbirler almak kısmında; *“Her tarafa tacir, seyyah, süfi, ilaç satan ziy kıyafetinde daima casuslar gitmeli ve ne işitirse haber getirmelidir... Çok vakit olur ki valiler, mukataa erbabı, memurin ve umera isyan ve muhalefete meyleder ve padişah hakkında fenalık ister ve süfli fikirde bulunur. Casus gelip haber verince, hemen padişah atına biner ve askerini sevk eder.”*²³ bakış açısıyla dış istihbaratın önem ve gerekliliğine derinlik kazandırmıştır.

Dış istihbarat, hasım ya da hasım olması muhtemel devletlerin elindeki imkan ve kabiliyetleri tespit etmektir. Bu tespitler doğrultusunda ülkede milli güvenlik stratejisine temel oluşturacak politikalar belirlenir. Amaç, propaganda, espionaj, sabotaj ve 5. Kol faaliyetleri²⁴ ya da bu faaliyetlere karşı tedbir almak, ülke aleyhine gelişmelerin önüne geçmektir. Ülkemizde dış istihbarat faaliyetleri MİT tarafından yürütülür.

MİT'in tarihinde, yurtdışı bağlantılı bir çok ajanın tespit edildiğine dair önemli çalışmalar bulunmaktadır.²⁵

3. Stratejik ve Taktik İstihbarat Kavramları

Ülkemiz açısından iç ve dış istihbarat ayrımı, karşımıza stratejik istihbarat ve taktik istihbarat kavramlarını getirmektedir. Yukarıda da bahsedilmiş olmasına rağmen bu gün polis istihbaratı *“taktik istihbarat”* görevi yürütmektedir. Yani operasyon yönü ağır, suçla mücadele eden kriminal bir yapısı vardır.

MİT ise daha ziyade stratejik, uzun zamana yayılan istihbarat çalışmaları yürütür ve devletin milli güvenlik istihbaratını oluşturur.²⁶

23 Nizamülmülk, Siyasetname, İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku ve İdare İlimleri Enstitüsü Yayınları-1 (Çev. Muhammed Şerif Çavdaroğlu) s.91.

24 Tezsever, a.g.e., s.89. ; Tuncay Özkan, Bir Gizli Servisin Tarihi, Mili İstihbarat Teşkilatı, İstanbul-1996, s.10. ; Yakın, a.g.e., s.37.

25 Bora İyiat, Bir Vatani Karşılıksız Sevmek (Türk İstihbarat Tarihi), Ankara-2006, s.106.

26 Mehmet Atay, Stratejik Ulusal Güvenlik İstihbaratı, Strateji, 96/1, s. 84-85; Ümit Özdağ, Stratejik İstihbarat, Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, Yaz. 2002, Cilt:8 Sayı:2, s.110-117.

Stratejik istihbaratın babası olarak tanımlanan ABD’li Prof. S. Kent “Stratejik İstihbarat” isimli kitabında stratejik istihbaratı yedi adımda ele alır;

- 1- Stratejik istihbarat ekibi, ortaya çıkan soruna dikkatlerini yöneltir.
- 2- Ortaya çıkan sorunun hangi yönlerinin ülkesini ilgilendirdiğini, bu sorun karşısında yöneticilerin nasıl yönlendirileceğinin analizini yapar.
- 3- Bu sorunla ilgili eldeki mevcut verilerle yetinilmez, derhal yeni ve daha fazla veriler toplanır.
- 4- Toplanan veriler eleştirel gözle bir kez daha elden geçirilir.
- 5- Gözden geçirilen tüm bilgi ve veriler sonrasında bir hipoteze ulaşılır. Yani tüm tez ve anti tezler gözden geçirilmiş ve bir somut sonuca ulaşılmıştır.
- 6- Tespit edilen hipotez üzerinde de olumlu ve olumsuz yorumlar yapılarak, yeniden bu doğrultuda veriler toplanır.
- 7- Hipotezlerin sayısı çoğalabilir. Bu hipotezlerden en çok kabul gören diğerleri ile birlikte artık sunuma hazırdır.²⁷ Stratejik istihbarat işte böyle kapsamlı bir elekten geçirilerek oluşturulur. Dolayısıyla stratejik istihbaratın hata payı sıfır olmalıdır.

Bunun için ülkeler, diplomasi dilini oluşturan stratejik istihbaratı çok özel değerlendirir. Türkiye’de de taktik istihbaratı EGM İstihbarat Dairesi Başkanlığı (İDB), stratejik istihbaratı MİT yapar.

B- Osmanlı Son Dönemlerinde İstihbarat Teşkilatları

Osmanlı Devletinin sonlarına doğru iki önemli istihbarat teşkilatı karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi bizzat Osmanlı padişahı II. Abdülhamit tarafından kurulan Yıldız İstihbarat Teşkilatı, diğeri ise II. Abdülhamit’in tahtan indirilmesi sonucu İttihat ve Terakki yönetimi tarafından kurulan Teşkilat-ı Mahsusa’dır. Çalışmanın bu kısmında bu iki istihbarat teşkilatına kısaca temas edilecektir.

²⁷ Sherman Kent, Stratejik İstihbarat, Çevirmen, B.Y. Özbek, N. Şükriüçlü-Arıca, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yay., Ankara-2003, s.143-144.

1. Yıldız İstihbarat Teşkilatı (1880-1908)

Osmanlılar döneminde istihbarat teşkilatının gelişmesi, modern bir teşkilat haline gelmesi ve gereken önemin verilmesi Sultan II. Abdülhamit döneminde olmuştur.²⁸ Çünkü sömürgeci emperyalist güçlerin istihbarat teşkilatları Osmanlı coğrafyasını Orta Doğu'nun paylaşım planları içinde diplomatik kavganın merkezi haline getirmiştir. II. Abdülhamit, kendi devrinde yaşanan iç ve dış olaylar üzerinde hâkimiyetini kurma amacıyla Yıldız İstihbarat Teşkilatını teşekkül ettirmiştir. II. Abdülhamit hatıratında yabancı devletlerin Osmanlı Devleti'nin içine sızarak vezir ve sadrazam mertebesinde casuslar edindiklerini kendisinin de bunun için Yıldız İstihbarat Teşkilatını kurmaya karar verdiğini,²⁹

*“ Yabancı devletler kendi emellerine hizmet edecek kimseleri vezir ve sadrazam mertebesine kadar çıkarabilmişse, devlet emniyet içinde olamazdı. Doğrudan doğruya şahsıma bağlı bir İstihbarat Teşkilatı kurmaya, bu düşünce ile karar verdim. İşte düşmanlarımın Jurnalcilik dedikleri teşkilat budur. ”*³⁰ ifadeleri ile açıklamıştır.

Pehlivanlı, Osmanlılarda İstihbaratçılık isimli makalesinde II. Abdülhamit'i bu teşkilatı kurmaya iten nedenleri şöyle sıralamıştır;

*“ ...Londra sefiri Muzurus Paşa'dan, Serasker Hüseyin Avni Paşa'nın İngilizlerden para aldığını öğrenmesi...Sultanın yakınlarından Mahmut Paşa'nın Jön Türkler hakkında önemli bazı bilgiler sunması...Paşanın kendine bağlı bir casus teşkilatı kurması ve Jön Türklerin yakınlarından bazı kimseleri para ile satın alması...Devletten habersiz bazı kişilerin teşkilat kurmaları”*³¹ Abdülhamit'i kendine bağlı bir istihbarat teşkilatı

kurmaya sevk etmiştir. II. Abdülhamit, Yıldız İstihbarat Teşkilatı'nın ıslah ve genişletilmesi görevini Fransa'dan getirttiği Fransız Mösyö Bonin'e vermiştir.³²

28 Hamit Pehlivanlı, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, Türkler, Yeni Türkiye Yay., Cilt13, Ankara-1995, s.659. ; Erdal Şimşek, Türkiye’de İstihbaratçılık ve MİT, Kum Saati Yay., Nisan-2004, s.36.

29 Erdal İter, Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi (Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti), Milli İstihbarat Teşkilatı Yay., Ankara-2002, s.7. ; Abdülhamid'in Hatıra Defteri (sad. İsmet Bozdağ), İstanbul 1975, s.83. ; Şimşek, a.g.e., s.36

30 Erdal İter, “Osmanlılarda İstihbarat”, Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, Yaz. 2002, Cilt.8., s.249. ; Bkz. Ek Nu. 2.

31 Pehlivanlı, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, s.659-660. ; İter, a.g.m., s.249.

32 Pehlivanlı, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, s.660.

İkinci Abdülhamit teşkilat kadrosuyla bir taraftan da kendisine yönelik yapılan komploları bertaraf etmeye çalışmıştır. Harbiye Nezaretine bağlı olarak kurulan teşkilat mensupları sadece İstanbul'da değil, ülkenin değişik yerlerinde de faaliyet göstermişlerdir. II. Abdülhamit bu teşkilat ile uluslararası ilişkileri de yakından izlemiştir.³³ II. Abdülhamit saltanatı süresince iki tür casusluk örgütü kurmuştur. Bu örgütlerden birisi ülkenin dış politikasına, diğeri sultanın çevresindeki yaşantıya bakmıştır.³⁴

Osmanlı toprakları dışında yerleşen ve padişahı tahtan indirmeyi hedef edinen Jön Türklerle de mücadele edilmiştir. Jön Türkler, II. Abdülhamit döneminde Paris, Londra, Brüksel, Cenevre ve Kahire şehirlerinde faaliyet göstermişlerdir. Sultan Abdülhamit 33 yıl Saltanat makamında kalmıştır. İttihat ve Terakki'nin Makedonya'dan başlattığı harekât sonunda 23 Temmuz 1908 tarihinde 2. Meşrutiyet'in ilanı ile tahtan indirilmiştir. İttihat ve Terakki yönetimi ihtilalden sonra Yıldız İstihbarat Teşkilatı'nı ortadan kaldırmak için 29 Temmuz 1908 tarihinde kararname çıkartmıştır. II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesinden sonrada Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından teşkilata ait bütün raporlar Harbiye Nezareti bahçesinde yakılarak imha edilmiştir.³⁵ Bu davranış, bir arşivi yok etme basitliği dışında, Türk tarihinin çok önemli bir dönemini de karanlıklar içine itmiştir.

Böylece hem iç hem de dış istihbarat yapan bir istihbarat servisi ortadan kaldırılmıştır. Ancak, iç ve dış istihbarat yapma geleneği kendisinden sonra kurulacak istihbarat teşkilatlarına miras olarak kalmıştır.

2. Teşkilat-ı Mahsusa (1913-1918)

II. Meşrutiyetin ilanı ile Osmanlı Devlet yönetimine İttihat ve Terakki Partisi gelmiştir. Kısaca "İttihatçılar" da denilen bu parti yöneticileri, yönetimlerine yardımcı bir haberalma (istihbarat) teşkilatı kurmaya karar vermişlerdir.³⁶ Kurulacak haberalma

33 A.g.m., s.661.

34 İter, a.g.m., s.250. ; Anonim, Başlangıcından Bugüne Kadar Dünya Casusluk Tarihi, Artel Yay., İstanbul-1974, c.I., s.17.

35 Pehlivanlı, "Osmanlılarda İstihbaratçılık", s.659. ; İter, a.g.m., s.250. ; İter, a.g.e., s.8.

36 Kaya Karan, Türk İstihbarat Tarihi Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MIT'e, Truva Yay., İstanbul-2008. s.39-40.

teşkilatının adı “*Teşkilat-ı Mahsusa*” olacak ve teşkilatın isim babalığını Veteriner Miralay Rasim Bey yapacaktır.³⁷

Teşkilat-ı Mahsusa, Birinci Dünya Savaşı’ndan önce Harbiye Nazırı, daha sonra Başkumandan vekili olan Enver Paşa ve çalışma arkadaşı Süleyman Askeri Bey³⁸ tarafından kurulmuştur.³⁹ Teşkilat-ı Mahsusa’nın kuruluşu Sultan Reşat tarafından onaylanmıştır.⁴⁰ Örgütün en önemli diğer yöneticileri ise Eşref ve Selim Sami Kuşçubaşı, Çerkez Reşit ile Hüsrev Sami Bey’dir.⁴¹

Teşkilat-ı Mahsusa 17 Kasım 1913 tarihinde Harbiye Nezaretine bağlı kurulmuştur.⁴² Hiçyılmaz eserinde, Teşkilatın ilk başkanın Kurmay Binbaşı Süleyman Askeri Bey, son başkanının ise Hüsamettin Ertürk⁴³ olduğunu söylerken, Tunaya, ilk başkanın Süleyman Askeri Bey, sonra sırasıyla başkanlığa Halil Paşa ve Cevad Paşaların geldiğini, dolayısıyla son başkanın Cevad Paşa⁴⁴ olduğunu ifade etmektedir. Keleşyılmaz ise makalesinde Teşkilat-ı Mahsusa’nın başkanlarını, Süleyman Askeri Bey, Halil Bey, Kızanlıklı Cevad Bey ve Tunuslu Ali Başhamba olarak sıralamıştır. Genel olarak ise kaynaklar son başkanın Hüsamettin Ertürk olduğu konusunda mutabık kalmışlardır.⁴⁵

Harbiye Nazırı Enver Paşa, oluşan bu örgütün görevlerini, Osmanlı Devletinin siyasi birliğini korumak, Türkçe konuşan halkın Osmanlı sınırları içerisinde kalmasını sağlamak, isyanları önlemek,⁴⁶ sömürgeci devletlerin faaliyetlerini akim bırakmak, Rusların Osmanlı topraklarında bağımsız Ermenistan kurmalarını engellemek ve düşmanların Orta Doğu’daki istihbarat ve gerilla faaliyetlerine karşı cephede çarpışmak olarak sıralamıştır. Teşkilat mensuplarının bazıları, Pan-İslamizm ve Pan-Türkizm ideoloji doğrultusunda Cezayir’de, Fas’ta, Tunus’ta, Mısır’da, Arabistan’da,

37 Ergün Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar, Altın Kitaplar Yay., İstanbul-1994, s.22.

38 Bkz. Ek Nu.3.

39 H.Philip Stoddard, Teşkilat-ı Mahsusa, Çev. Tansel Demirel, Arba Yayınları, I.Baskı, İstanbul-1993, s.47.

40 Ergun Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar, s.22.

41 Stoddard, a.g.e., s.47.

42 Vahdet Keleşyılmaz, “Teşkilat-ı Mahsusa’nın Kuruluşu, Başkanları ve Mustafa Kemal”, Türkler, Yeni Türkiye Yay., Cilt 13, Ankara-2002. ; Pehlivanlı, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, s.661. ; Murat Yalçın, Geçmişten Günümüze İstihbarat Örgütleri, Nokta Kitap, İstanbul-2007, s.60.

43 Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyet Gizli Teşkilatlar, a.g.e., s.22.

44 Tark Zafer Tunaya, Türkiye’de Siyasal Partiler, Cilt III, İstanbul-1989, s.276.

45 Keleşyılmaz, a.g.m., s.319. ; İlter, a.g.m., s.251.

46 Keleşyılmaz, a.g.m., s.317. ; Pehlivanlı, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, s.661.

Kafkasya'da, Sina'da, Irak'ta, Trablusgarb'ta, Balkanlar'da, Rumeli'de ve Kafkasya'da gerek istihbarat toplama gerekse gerilla tarzı savaş şeklinde mücadele etmişlerdir.⁴⁷ Kısaca teşkilatın mücadele temelini, Türkçülük ve İslamcılık fikirleri oluşturmuştur.⁴⁸

Teşkilat-ı Mahsusa, salt gizli bir istihbarat servisi olmamıştır. Ülkenin her tarafında yaşanan iç ve dış saldırılar da hattı zatında teşkilatın tek yönlü olmasına müsaade etmemiştir. Dönemin hususiyeti itibariyle teşkilat bir taraftan düşman hakkında istihbarat toplayıp, propaganda çalışmaları yürütürken, diğer taraftan da oluşturduğu gerilla birlikleri ile düşmanla silahlı çatışmalara girmiştir. Nitekim, teşkilata bağlı olarak Trakya, Kafkasya ve yakın doğuda oluşturulan gerilla tipi küçük askeri birlikler tipik örneklerdir. Gerillacılığın en önemli ismi, örgütün ilk başkanı ve Batı Trakya Genelkurmay Başkanlığı⁴⁹ da yapan Süleyman Askeri Bey'dir.⁵⁰ Örneğin; Bingazi milletvekili Yusuf Şetvan Bey ile Şeyh Es-Seyid Şerif Ahmet Es-Sünusi'nin Alman denizaltısı ile Bingazi'den İstanbul'a kaçırılması önemli bir gerillacılık hareketidir.⁵¹

Teşkilat-ı Mahsusa çalışma prensibi bakımından dört masaya ayrılmıştır;

*"...her masanın başında bir subay vardır. 1- Rumeli masası (Arif Bey), 2- Kafkasya masası (Yüzbaşı Rıza Bey), 3- Afrika, Trablusgarp masası (Hüseyn Tosun Bey ve Tunus'lu Ali Başhampa), 4- Vilayet-i Şarkiye (Merkez Erzurum; Dr. Bahattin Şakir ve Ruşeni Bey)"*⁵². Teşkilat-ı

Mahsusa'nın faaliyet gösterdiği diğer bir alan ise Makedonya ve Trakya bölgeleri olmuştur. Bu bölgelerde Sırp ve Yunanlılara karşı çok ciddi mücadeleler yürütülmüştür. Bu mücadele çerçevesinde, 31 Ağustos 1913 tarihinde Batı Trakya Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.⁵³ Teşkilat-ı Mahsusa'nın idari hiyerarşisi, eğitim sistemi, genel merkezi, gizli hücreleri, gizli bütçesi, yönetici ve yönetici yardımcıları gibi teşkilat yapısı mevcuttur.⁵⁴

47 Stoddard, a.g.e., s.52-54.

48 Pehlivanlı, "Osmanlılarda İstihbaratçılık", s.662.

49 Edirne bölgesinin Bulgarlara bırakılmaması için 1913'te Enver Paşanın talimatıyla, bölgede kısa süreli Geçici Batı Trakya Hükümeti kurulmuştu. Süleyman Askeri Bey'de bu hükümetin Genelkurmay Başkanı olmuştu.

50 Ergun Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri, s.52.

51 İltar, a.g.e s.25.

52 Hamit Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne," Strateji Dergisi, 96/1 Ankara-1996.s.129.

53 İltar, a.g.m., s.251. ; Karan, a.g.e., s.42.

54 Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.129.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın insan kaynağı içerisinde, mahkumlar, sabıkalılar ve Çeteler (Yakup Çetesi, Topal Osman Çetesi, Maksut Çetesi, Veysel Bey Çetesi) de var olmuştur. Teşkilata personel teminini de, Müdafai Milliye Cemiyetleri, İttihat ve Terakki Partisi, Dahiliye Nezareti ve mülki makamlar etkili olmuştur.⁵⁵ Teşkilat personeli içinde ayrıca doktorlar, mühendisler, gazeteciler, politikacılar ve gerilla savaş uzmanları gibi aydınlar da yer almıştır. 1916 yılında en kalabalık sayı olarak 30.000 kişiye ulaşılmıştır. Teşkilat-ı Mahsusa'da resmi bir üyelik sistemi olmadığından, belirli kişiler dışındaki Teşkilat-ı Mahsusa üyelerinin isimleri bilinmemektedir.⁵⁶

Birinci Dünya Savaşı'na (1914-1918) Almanların yanında giren Osmanlı Devleti savaşta yenilerek, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesini imzalamıştır. İttihat ve Terakki yönetimi tarafından, Afrika ve Orta Doğu'da özellikle İngilizlere karşı çok gizli çalışmalar yapan Teşkilat-ı Mahsusa'nın, İtilaf Devletleri veya Osmanlı Devleti'nin yeni yönetimi tarafından cezalandırılacağı düşünülmüştür.⁵⁷

Teşkilat-ı Mahsusa'nın bundan sonraki geleceğini belirlemek için Harbiye Nazırı ve Başkumandan vekili Enver Paşa, Kuruçeşme'de, Sadrazam Talat Paşa, Bahriye Nazırı Cemal Paşa, İaşe Nazırı Kara Kemal Bey ve Hüsamettin Bey'in katılımı ile bir toplantı düzenlemiştir.⁵⁸ Enver Paşa, Teşkilat-ı Mahsusa'nın son Başkanı Hüsamettin Ertürk'e İstanbul'dan ayrılmadan önce yaptığı bu son toplantıda;

*“...Şimdiye kadar vekaleten bakmakta olduğum Teşkilat-ı Mahsusa'ya benden sonra siz Riyaset edeceksiniz. Emrini yazdırdım. Teşkilat-ı Mahsusa'yı resmen lağvedeceksiniz. Fakat hakikatte bu teşkilat asla ortadan kalkmayacaktır. Ahmet İzzet Paşa ile konuştuk, tamamen mutabık kaldık. Sana lazım gelen bütün yardımı yapacaklar, mestureden para da verecekler.”*⁵⁹ demiştir. Teşkilat-ı Mahsusa faaliyette bulunduğu

dönemlerde parasal kaynağını, Harbiye Nazırlığı bütçesinden ve Almanya tarafından aktarılan altınlardan sağlamıştır.⁶⁰ İlder ise eserinde Teşkilat-ı Mahsusa'nın

55 Pehlivanlı, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, s.663 ; Tunaya, a.g.m., s. 275-276, Stoddard, a.g.e., s. 51-53.

56 Stoddard, a.g.e., s.52-54.

57 İlder, a.g.e., s.8-10.

58 Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri, s.121-123. ; Ergün Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e, Varlık Yay., İstanbul-1990, s.30.

59 Pehlivanlı, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, s.665. ; İlder, a.g.m., s.253.

60 Stoddard, a.g.e., s.52-54.

lağvedilmesinden sonra kurulacak teşkilat isminin, “*Umum Alem-i İslam İhtilal Teşkilatı*”⁶¹ olacağından bahsetmiştir.

Enver Paşa bu sözleri ile Teşkilat-ı Mahsusa'nın yönetimini asaleten Hüsametdin Bey'e bırakmış, kendilerinin de ülkeden ayrılacağını ifade etmiştir. Bu toplantıda Enver Paşa Hüsametdin Bey'den iki talepte daha bulunmuştu. Birincisi, Londra Konferansının dikkatle takip edilip, gelişmelerden Kafkasya'da bulunan Halim Paşa'ya bilgi aktarılması, ikincisi ise Teşkilat-ı Mahsusa'nın göstermelik olarak lağvedilmesi olmuştur.⁶² Teşkilat-ı Mahsusa, İttihatçılara karşı olan VI. Mehmet Vahdettin'in emri ile kapatılmıştır.⁶³

Teşkilat-ı Mahsusa'nın kapatılmasından sonra istihbarat faaliyetleri bitmemiştir. Türk tarihinde başlayan Mütareke ve Milli Mücadele Dönem'lerinde, bir çoğu eski Teşkilat-ı Mahsusa'cı olan kişi ve gruplar tarafından yeni istihbarat teşkilatları kurulmuştur.

61 İler, a.g.e., s.10.

62 Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri, s.121-123.

63.Pehlivanlı, “Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetlerine”, s.130. ; Karan, a.g.e., s.55.

I. BÖLÜM

MÜTAREKE VE MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ

GİZLİ (İSTİHBARAT) GRUPLARI

(1918-1923)

Birinci Dünya Savaşı'ndan Osmanlı Devleti yenik olarak çıkmıştır. Galip gelen İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalanmıştır. Mütareke'nin maddelerini kendilerine dayanak yapan İşgal Güçleri Osmanlı Devleti'nin elinde kalan son toprak parçası İstanbul ve Anadolu'yu yer yer işgal etmeye başlamışlardır. Osmanlı Ordusunu terhis etmişler, silahlara ve haberleşme kanallarına el koymuşlardır. Böylece yeni bir dönem olarak "Mütareke" dönemi başlamıştır.

İşgale karşı gelen Mustafa Kemal ve arkadaşları İstanbul'dan hareketle, 19 Mayıs 1919 tarihinde Anadolu'ya ulaşarak Milli Mücadele Dönemini başlatmışlardır. Milli Mücadele döneminde İşgal Güçlerine karşı Kurtuluş Savaşı başlatılmıştır. Savaşta Mondros mütarekesi şartları çerçevesinde terhis edilen rütbeli-rütbesiz askerler ile İşgal Güçlerinin nezareti altında bulundurulmuş depolarda tutulan silah ve mühimmatlara hayati ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu dönemde bazen TBMM Hükümetinin bilgisi ve desteği dahilinde, bazen de kendiliğinden İstanbul ve Anadolu'da Gizli Gruplar da denilen istihbarat örgütleri oluşmuştur. Türk askeri Anadolu topraklarında İşgal Güçlerine karşı cephede savaşırken, bu istihbarat grupları da cephe gerisinde, asker ve lojistik malzeme sağlama konusunda amansız mücadele vermişlerdir. Bu grupların kuruluş, yapılanma ve ortadan kaldırılışları bu bölümde ele alınacaktır.⁶⁴

64 Bkz. Ek Nu.4, 5 ve 6.

A. Karakol Cemiyeti (Ekim/Kasım 1918 – 16 Mart 1920)

İtilaf Devletleri donanma ile birlikte, 13 Kasım 1918 tarihinde 3500 askeriyle İstanbul'da bulunan Dolmabahçe Sarayı önlerine gelmiştir.⁶⁵ Osmanlı Devleti yönetimindeki İttihat ve Terakki liderleri ülkeyi terk etmişlerdir. Mütareke Dönemi olarak adlandırılan bu dönem, Milli Mücadele'yi başlatacak Mustafa Kemal ve arkadaşları için de uygun bir ortamı beraberinde getirmiştir.⁶⁶

Mütareke Dönemi'nde, işgal kuvvetlerinin saldırısı sadece askeri alanla sınırlı kalmamıştır. İstanbul merkez olmak üzere, Anadolu topraklarına, haberalma, istihbarata karşı koyma ve olumsuz propaganda yapmak için sahip oldukları “gizli servisler” le yayılmışlardır.⁶⁷ Bu ajanlar taktik gereği, önce Türk halkı arasında nifak ve ayrılık çıkarmışlardır. Ayrılık sonucu bölünen halkın bir kısmı ile savaşırken, diğer kısmıyla ittifak yapmışlardır.⁶⁸ İşgal güçleri ile mücadele etmek üzere İstanbul'da Karakol Cemiyeti kurulmuştur.

Karakol Cemiyeti, İttihat ve Terakki Cemiyetinin devamı niteliğindedir.⁶⁹ Cemiyet yöneticilerinin İstanbul'u terk etmelerinden sonra, parti mensuplarını bir arada tutmak, işgalci güçlere karşı direniş göstermek amacıyla Enver ve Talat Paşa'ların teklifleri ile 1918 yılının Kasım ayının ilk günlerine doğru İstanbul merkezli kurulan gizli bir cemiyettir.⁷⁰ Cemiyetin kurucuları⁷¹ arasında, Kara Kemal, Kurmay Albay Kara Vasıf Bey, Halil Bey, Yenibahçeli Şükrü Bey, Çerkez Reşit Bey, Avukat Refik İsmail ve Emekli Yüzbaşı Baha Said gibi İttihatçılar⁷² bulunuyordu. Cemiyetin kuruluş toplantısı 5 Şubat 1919 tarihinde Avukat Refik İsmail Bey'in İstanbul Sultanhamam'daki yazıhanesinde yapılmıştır. Toplantıda örgütün başkanlığına Galatalı Şevket Bey seçilmiştir.⁷³ Cemiyetin isim babası ise Baha Said Bey'dir.⁷⁴

65 İter, a.g.e., s.11. ; Emin Demirel, Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler, IQ Yayınları, VI. Baskı, İstanbul-2005, s.88.

66 E.Semih Yalçın, “Mustafa Kemal Paşa'nın İttihatçılığı”, Türkler, Yeni Türkiye Yay., Ankara-2002, Cilt 13, s.254.

67 Ergun Hiçyılmaz, “Bozkurt” Yazarı Ajan Armstrong ve Casusluk Örgütleri, 2. Baskı, Kamer Yay., İstanbul-1997, s.17.

68 Hiçyılmaz, “Bozkurt”, a.g.e., s.27.

69 Mesut Aydın, “Milli Mücadele Döneminde İstanbul'da Faaliyette Bulunan Gizli Gruplar”, Türkler, Yeni Türkiye Yay., Cilt 15, s.646.

70 Pehlivanlı, “Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne”, s.131. ; Yalçın, a.g.e., s.61. ; Niyazi Tılısbık, Özdemir Akbal, İstihbarat ve Türkiye, İKİA Yay., Konya-2006, s.203. ; Yalçın, “Mustafa Kemal Paşa'nın İttihatçılığı”, s.255. ; Aydın, a.g.m, s.646.

71 Bkz. Ek Nu.7.

72 Fethi Tevetoğlu, Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar, TTK Yayınları, Ankara-1988, s.4. ; Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e, s.30. ; Yalçın, a.g.m., s.255.

73 Demirel, a.g.e., s.90.

Cemiyetin kuruluşunda üyeler, Türk bayrağına sarılan Kur'an-ı Kerim'e el basarak, bağımsızlık mücadelesi yemini etmişlerdir.⁷⁵ Dağınık olan Teşkilat-ı Mahsusa'cılar bu cemiyetin altında toplanmıştır. Cemiyet, Karadeniz, Ege ve Doğu Anadolu'da güçlü bir şekilde örgütlenmiş ve her milletten insanın yer aldığı kadrodan oluşmuştur.⁷⁶

Cemiyetin hedefi vatani kurtarmak üzerine bina edilmiştir. Nitekim, 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunan Ordusu tarafından işgalini⁷⁷ protesto için, 10 Ekim 1919 tarihinde İstanbul Sultanahmet Meydanındaki tel'in mitingini⁷⁸ bu cemiyetin ajanları koordine etmiştir. Aydın makalesinde miting yeri konusunda hem fikir kalırken, miting tarihini 13 Ocak 1920 olarak vermiştir.⁷⁹

Kaynakların incelenmesinden cemiyetin milli mücadeleye en büyük hizmetinin İstanbul'dan Anadolu'ya silah, mühimmat ve subay kaçırması⁸⁰ olduğu anlaşılmaktadır. Kocaeli mıntikasında bir menzil hattı da oluşturan cemiyet, gümrüklerde de kadrolaşarak, kara ve deniz yolu vasıtalarıyla faaliyette bulunmuştur.⁸¹ Karakol cemiyeti İstanbul'da bulunan ambar ve depolardan Anadolu'ya, 56.000 mekanizma, 320 makineli tüfek, 1500 tüfek, bir batarya top, 2000 sandık cephane, 10.000 takım elbise, çok sayıda nal, mih, matara ve askeri eşya geçirmiştir.⁸² Özkan ise eserinde örgütün, Fevzi Çakmak, Kazım Orbay, Saffet Arıkan, Kazım Özalp başta olmak üzere 1919-1920 yılları arasında 2000 subayı Anadolu'ya kaçırdığından söz eder.

Karakol Cemiyeti amaçlarını kendi yönetmeliklerinde;

“Arapların çoğunluğu teşkil ettiği yerlerden gayri olan Türk topraklarından düşmanlar çıkartılacaktır. Bunun içinde memleket bir

74 Hamit Pehlivanlı, Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilatı, Genelkurmay Basımevi, Ankara-1992. s.2. ; Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa'dan MIT'e, s.30. ; Karan, a.g.e., s.74. ; Yalçın, a.g.e., s.62-63.

75 Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar, s.67.

76 Şimşek, a.g.e., s.170.

77 Yalçın, a.g.e., s.61.

78 Karan, a.g.e., s.74.

79 Aydın, a.g.m, s.648.

80 Aydın, a.g.m, s.648. ; Yalçın, a.g.e., s.61.

81 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.2.

82 Bülent Çukurova, Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yer altı Çalışmaları, Ardıç Yay., Ankara-1994, s.87.

*harabe haline gelinceye ve bütün millet yok oluncaya kadar mücadele edilecektir.”*⁸³ şeklinde ifade etmiştir. Cemiyet gizliliğe azami önem vermiştir. Karakol Cemiyetini Teşkilat-ı Mahsusa’dan ayıran önemli özellik ise dış propagandaya önem vermesi ve bu alanda başarılı olmasıdır.⁸⁴ Karakol Cemiyeti dış propagandaya verdiği önem nedeniyle İstanbul’da bulunan yabancı ülke temsilciliklerine ajan dahi yerleştirmiştir.⁸⁵

Gelirini ise askeri kaynaklar ve bağış yapan kişilerden sağlamıştır.⁸⁶ Özkan eserinde Mustafa Kemal ve TBMM hükümetinin de bu örgüte operasyonlar için para aktardığından bahseder. Ancak Karakol Cemiyeti ve Mustafa Kemal arasındaki ilişki genel hatlarıyla değerlendirildiğinde, Özkan’ın iddiasının çok yerinde olmadığı kanaatine varılacaktır. Şimşek ise eserinde, Karakol örgütü mensuplarından Yusuf Ziya ve Baha Said’in, Bolşevik gizli servisi ile irtibata geçerek Sovyetlerden, Anadolu’daki Bağımsızlık Savaşı için silah, mühimmat ve para yardımı alındığından bahseder.⁸⁷

Mustafa Kemal cemiyetin varlığından Sivas Kongresi sırasında haberdar olduğunu;

“Biz Erzurum’da kongre kararlarının her tarafça anlaşılmasını ve topyekün uygulanmasını sağlayıcı tedbirleri almaya çalışırken, bize Karakol Cemiyetinin Teşkilat-ı Umumiye Nizamnamesi ve Karakol Cemiyetinin Vezâif-i Umumiye Talimatnamesi diye basılı bir takım kağıtların, bütün orduya, komutan, subay herkese dağıtıldığı bildirildi.

Bu yönetmeliği okuyan bana en yakın komutanlar bile, bu teşebbüsün benden geldiğini sanarak, bir çok şüphe ve karasızlıklara düşmüşler. Benim bir yandan kongrelere açıkça ortak Milli faaliyetlerde bulunurken, bir yandan da esrarengiz ve korkunç bir komite kurmaya çalıştığım zannına kapılmışlar. Gerçi, bu örgütün ve teşebbüslerin ele başları İstanbul’da bulunuyorlarmış; fakat, teşebbüslerini benim ad ve hesabıma yapmakta imişler.

83 Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa’dan MİT’e, s.30.

84 Şimşek, a.g.e., s.194.

85 A.g.e., s.181-182.

86 Hiçyılmaz, “Bozkurt”, s.94.

87 Şimşek, a.g.e., s.194.

Karakol Cemiyetinin genel kuruluş tüzüğüne göre, Genel Merkez üyeleri, sayıları, toplandıkları yer ve toplanış şekilleri, seçim usûlleri ve görevlendirilmeleri kesinlikle gizli tutulur.

Bir de en ufak bir sırrı açığa vuran, Karakol Cemiyetine bir tehlike getiren, hatta tehlikeye yol açabilecek bir şüphe uyandıran kimseler derhal idam edilir.

Genel görev yönetmeliğinde de bir ‘Milli ordu’dan söz ediliyor ve ‘bu ordunun başkomutanı, büyük kurmay heyeti, kolordu ve tümen komutanları ile kurmayı seçilmiş ve tayin edilmiş olup, gizli tutulur. Bunlar görevlerini gizli olarak yaparlar.’ açıklaması okunur.

Efendiler, derhal komutanları uyararak, bu tüzük ve yönetmelik hükümlerini, asla uygulamamaları gerektiğini ve bu teşebbüsün kaynağını araştırmakta olduğumu bildirdim.

Sivas’a varışından sonra, oraya gelen Kara Vasıf Bey’den anladım ki, bu işi yapan kendisi ve bazı arkadaşları imiş.

Herhalde bu hareket tarzı doğru değildir. Herkesi idam ile tehdit ederek, bilinmeyen bir merkezin, bilinmeyen bir başkomutanının, bilinmeyen bir takım komutanların emirlerine uymak mecburiyetinde bırakmaya kalkışmak çok tehlikeliydi. Gerçekten bütün ordu mensuplarında, birbirlerine karşı bir güvensizlik ve korku başladı. Benim komuta etmekte olduğum kolordunun acaba bilinmeyen gizli komutanı kimdir? Bu gizli komutan ne vakit ve nasıl komutayı ele alacak ve bana ne gibi bir işlem uygulayacak gibi haklı bir takım kuruntulara kapılması ihtimalden değildi.

Bu derneğin sonradan, özellikle İstanbul’dan yine aynı adla faaliyetini sürdürmeye çalıştığı anlaşıldıktan sonra, kuruluşunda ve bununla ilgili olarak bize vermek zorunda kaldıkları bilgilerde samimiyet bulunabileceği iddia edilemez.”⁸⁸ sözleriyle ifade etmiştir.

Nutuk’ta geçen bu ifadelerden, Mustafa Kemal’in Karakol Cemiyetinin varlığından, Sivas Kongresi öncesinde gayr-i resmi bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal, 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında Sivas’ta toplanan, Sivas Kongresine

88 Atatürk, Nutuk, (Çev. Bircan Lazım), Akvaryum Yay., İstanbul-2005, s.71-72.

delege sıfatıyla katılan Karakol Cemiyetinin kurucusu Kara Vasıf Bey'den cemiyet hakkında görüşerek⁸⁹ bilgi almıştır.

Karakol Cemiyetinin yönetmeliğinde yer alan adam öldürmek, her askeri kışlada bir komutan bulundurmak, bir merkez komite oluşturmak ve verilecek bilgilerde samimiyet olmaması gibi unsurlar M. Kemal'in bu cemiyete mesafeli yaklaştığını göstermektedir. Diğer taraftan, Karakol Cemiyetinin, Sovyetler Birliği⁹⁰ ile dış yardım almak gayesiyle ilişki içerisine girmesi, Milli Mücadele'nin tek sahibi gibi kendilerini göstermesi, İttihatçılarla sıkı bir ilişki içerisinde olması,⁹¹ kontrol ve denetimlerinin tamamen Mustafa Kemal'e bağlanmaması,⁹² Mustafa Kemal'in Ege bölgesindeki sadık adamlarından Yahya Kaptan'ın⁹³ öldürülmesi cemiyetin Milli Mücadeleciler cephesinde sonunu hazırlamıştır. Pehlivanlı makalesinde, Milli Mücadele'nin önderlerinin bu cemiyete daima şüphe ile yaklaştıklarından, yararlanılmış olunsa bile tam anlamıyla bu cemiyete güvenmediklerinden⁹⁴ bahseder. Dolayısıyla Karakol Cemiyeti üyeleri, Milli Mücadele yanlılarına yukarıda izah edildiği gibi bir takım yardımlar yapmışsa da, gerçekten bir güven kazanma noktasında zayıf kalmışlardır.

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul İtilaf Devletleri'nce resmen işgal edilmiştir. İşgal akabinde İngilizler çok gizli bir operasyonla Karakol Cemiyetinin karargâhını basmıştır. Cemiyet yöneticilerinden Kara Vasıf Bey ve Şevket Bey ele geçmiştir. Kara Vasıf Bey ve Şevket Bey derhal Malta'ya sürgün edilmişlerdir. Cemiyet mensuplarının birçoğu İtilaf Devletleri'nce tutuklanmışlardır. Cemiyetin yapısı ve faaliyetleri her yönüyle İtilaf Devletleri'nce deşifre edilmiştir. Bu baskın sonrası Karakol Cemiyeti tamamen ortadan kaldırılmıştır.⁹⁵ Karakol Cemiyeti Başkanı Galatalı Şevket Bey⁹⁶ ve Kara Vasıf Bey Malta'ya sürülmüş, cemiyetin diğer yöneticileri ise Anadolu'ya kaçmıştır.⁹⁷

89 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.3. ; Karan, a.g.e., s.75-77. ; Şimşek, a.g.e., s.190. ; Yalçın, a.g.m., s.255. ; Aydın, a.g.m, s.646.

90 Şimşek, a.g.e., s.194. ; Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyet Gizli Teşkilatlar, s.75. Aydın, a.g.m, s.648.

91 Semih Nafiz Tansu, İki Devrin Perde Arkası, Byy, 1969, s.338-342; Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e, a.g.e., s.37. ; İlter, a.g.e., s.12. ; Yalçın, a.g.m., s.225.

92 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.3.

93 Şimşek, a.g.e., s.191. ; Demirel, a.g.e., s.93.

94 Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.131.

95 İlter, a.g.e., s.12. ; Karan, a.g.e., s.74. ; Şimşek, a.g.e., s.194.

96 Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e, s.40.

97 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.3. ; Şimşek, a.g.e., s.197-198.

Cemiyetin yapısı incelendiğinde modern anlamda istihbarat yapılanması kurulduğu görülmektedir. Cemiyetin bünyesinde, Anadolu ve İstanbul çevresinde kadrolaşma, semt örgütleri, sivil çeteler oluşturma, istihbarat şubesi kurma, kaçakçılık şubesi oluşturma ve propaganda servisi oluşturma gibi bölümlenmelere rastlanmıştır.⁹⁸ Bu yapılanma, örgütün bu alandaki uzmanlığını ortaya koyma adına dikkate değer bir yapılanmadır.

Karakol Cemiyeti, kendisinden sonra kurulacak gizli istihbarat gruplarına bir örnek olmuştur. İttihatçılarla başlayan Teşkilat-ı Mahsusa geleneği Karakol Cemiyeti ile devam etmiştir. Bu cemiyetin mücadele biçimini gören bazı milli mücadele yanlıları farklı isimler altında yeni gruplar oluşturmuşlardır. Bu gruplarda yine İtilaf Devletlerinin kontrolü altındaki bölgelerden Anadolu'ya silah ve asker geçirme anlamında Milli Mücadele'ye ciddi katkı sağlamışlardır.

B. Zabitan Grubu (27 Ekim 1920 – Ocak/Şubat 1921)

Karakol Cemiyeti'nin dağılmasından sonra, bu cemiyet içinde çeşitli görevler üstlenen bir çok ajan adeta boşa kalmıştır. Bu insanlar, ajanlığı bir yaşam tarzı olarak seçen insanlardır.⁹⁹ Kendilerine yeni bir istihbarat örgüt bularak görev almayı hedeflemişlerdir. Karakol Cemiyeti lağvedilmiş ancak farklı bir isim altında yeniden faaliyetlerine başlamıştır. Karakol Cemiyeti önce Zabitan akabinde ise Yavuz Grubu isimlerini almıştır.¹⁰⁰ Yavuz grubuna ayrı bir başlık altında temas edilecektir.

Zabitan Grubu, Karakol Cemiyetinin devamı olarak cemiyetin Üsküdar Şubesi Reisi Yarbay Muğlalı Mustafa Bey¹⁰¹ tarafından 27 Ekim 1920 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Bu grup da Anadolu'ya silah, mühimmat, subay kaçırma faaliyetlerinde bulunmuştur. Aydın makalesinde Zabitan grubunun kadrosunun genişliğine nazaran yardım oranının çok az olduğundan bahsederek, bu durumu da TBMM Hükümetinin kurduğu Felah Grubu ile aynı dönemde faaliyet göstermelerine ve Felah Grubuna daha

98 Hiçyılmaz, "Bozkurt" s.105. ; Karan, a.g.e., s.74. ; Yalçın, a.g.e., s.64. ; Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e, s.33-36. ; Demirel, a.g.e., s.93.

99 Şimşek, a.g.e., s.198-199.

100 Aydın, a.g.m, s.647. ; Yalçın, a.g.m., s.256. ; Demirel, a.g.e., s.204. ; Yalçın, a.g.e., s.64.

101 Yalçın, a.g.m., s.256.

fazla itibar edilmesine bağlamamaktadır.¹⁰² Zaman içerisinde Zabitan Grubu TBMM Hükümeti tarafından kurulan Hamza Grubuyla da rekabete girmiştir. Zabitan Grubu tarafından Anadolu'ya gönderilen subaylardan bazılarının ise İtilaf Devletlerinin ajanları olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁰³

Örneğin; İngiliz ajanı olduğu tespit edilen Hintli Mustafa Sagir'in üzerinden Zabitan Grubunca kullanılan Karakol Cemiyeti'nin mührü ile mühürlenmiş bir belge ele geçmiştir. Mustafa Sagir İnebolu'ya bu belge ile çıkmıştır.¹⁰⁴ Mustafa Sagir'in, Mustafa Kemal Paşa'ya suikast düzenlemek üzere 11 Aralık 1920'de Ankara'ya geldiği anlaşılarak tutuklanmıştır. Ankara İstiklal Mahkemesi'nce yargılanmış, suçu sabit görülerek 23 Mayıs 1921'de idam edilmiştir. Ayrıca, Zabitan Grup üyelerinde bir çoğunun kendilerini halk içerisinde gereksiz yere deşifre etmelerin dolayısı, grup ismini Yavuz Grubu olarak değiştirmiştir.¹⁰⁵

C. Yavuz Grubu (Şubat - Ekim 1921)

Muğlalı Yarbay Mustafa Bey tarafından kurulan "Zabitan Grubu'nun ismi, Ekim 1921'de "Yavuz Grubu"na çevrilmiştir.¹⁰⁶ Grubun yöneticileri genelde ittihatçılardan olduğundan, TBMM Hükümeti bu gruba yeterince güvenmeyerek mesafeli durmuştur.¹⁰⁷

Yavuz Grubu mühründe Yavuz Sultan Selimin resmini taşıdığı için bu isimle anılmıştır. Bu grupta diğerleri gibi İstanbul'dan Anadolu'ya silah, mühimmat ve gönüllü subay kaçırma yolunda çalışmalarda bulunmayı hedeflemiştir. Sarıyer bölgesinden Anadolu'ya geçirilmek üzere hazırlanan 570 adet mavzer, 4 hafif makineli tüfek ve 10 sandık cephanenin İngilizlerin eline geçtiği, 12 Mart 1921 tarihli Yavuz Grubu mührünü taşıyan şifrenin, Ankara'da bulunan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye (Genelkurmay) Reis vekili Fevzi (Çakmak) Paşaya ulaşmasından anlaşılmıştır.¹⁰⁸

¹⁰² Aydın, a.g.m, s.648.

¹⁰³ Karan, a.g.e., s.81.

¹⁰⁴ Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyet Gizli Teşkilatlar, s.109-110.

¹⁰⁵ İltis, a.g.e., s.13.

¹⁰⁶ Aydın, a.g.m, s.647-649.

¹⁰⁷ Çukurova, a.g.e., s.47 ; Pehlivanlı, " Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.132.

¹⁰⁸ Karan, a.g.e., s.82.

İngilizler tarafından bu grup içerisinde de Anadolu'ya geçmek üzere ajanlar yerleştirilmiştir. Bununla birlikte grubun kurucusu ve başkanı Muğlalı Mustafa Beyin İngilizler tarafından yakalanması tehlikesinin ortaya çıkması Mustafa Bey'inde bu tehlike karşısında Anadolu'ya geçmesi grubun faaliyetlerini sekteye uğratmıştır.¹⁰⁹

D. Hamza (Mücahid, Muharib ve Felah) Grubu (23 Eylül 1920 – 4 Ekim 1923)

Milli Mücadele devam ederken, Mustafa Kemal Heyet-i Temsiliye ile birlikte 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmiştir. 23 Nisan 1920 tarihinde Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından Ankara Ulus semtinde bulunan eski Meclis binasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır. Artık Milli Mücadele Ankara'dan, TBMM Hükümeti kanalıyla yürütülecektir. Böylece İstanbul Hükümeti pasifize edilmiştir.¹¹⁰

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un işgali ile Karakol Cemiyeti dağıtılmış ancak ajanlar hayatta kalmıştır. Mustafa Kemal, istihbarat, kaçakçılık, propaganda ve sabotaj konularında uzman ajanlardan yararlanmak istemiş, ülkenin her tarafındaki ajanların bir çatı altında toplanmasına çalışmıştır.¹¹¹ Bu kararın uygulanmasından Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti (Genelkurmay Başkanlığı) sorumlu kılınmıştır. Bu çalışmalar çerçevesinde, 23 Eylül 1920'de İstanbul merkezli,¹¹² Ankara'nın tasvip ve olurları alınarak ilk gizli grup olan "Hamza Grubu" kurulmuştur.¹¹³ Kurucusu Kurmay Yüzbaşı Neşet Bey olmuştur.¹¹⁴ Neşet Bey bu teşkilatı kurmadan önce "Molteke" isminde bir teşkilat kurup, yönetmiştir.¹¹⁵

109 İler, a.g.e., s.13.

110 Azmi Süslü, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya Gelişi ve Ankara'nın Milli Mücadele'deki Yeri, <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=1045>, 18.05.2007.

111 Şimşek, a.g.e., s.185.

112 Çukurova, a.g.e., s.42. ; Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.3.

113 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.3. Aydın,, a.g.m, s.649.

114 Aydın, a.g.m, s.649. ; Özkan, a.g.e., s.64.

115 Aydın, a.g.m, s.649.

Yüzbaşı Neşet Bey grubunu kurduktan sonra İstanbul'dan Ankara'ya gelerek Mustafa Kemal ile görüşmüş, hüsnükabul görmüştür. EHUR Reisi Miralay İsmet Bey'de Neşet Bey'e kendilerinden beklentilerini;

“ *Riyasetiniz altında Anadolu'ya eşbas ve malzeme göndermek ve istihbarat yapmak üzere İstanbul'da mahrem bir teşkilatın kurulması lüzumu görülmüştür. Mu'tezasının ifasını rica ederim*”¹¹⁶ şifresi çekilmiştir.

Hamza Grubu'nun günü kurtarmaktan ziyade geleceğe yönelik planlamalara göre, belli bir profesyonellik sistemi içerisinde çalıştığı görülmektedir. Grup beş şubeden oluşmuştur;¹¹⁷

- *Birinci Şube*; Haberalma, yayın ve propaganda, Yunan Ordusu ve harekâtı hakkında bilgi toplama ve ajanların yetiştirilmesinden sorumludur. Kısaca istihbarat şubesidir.
- *İkinci Şube*; Teknik bilgi desteği(telsiz, telgraf, diğer muhabere malzemeleri) subay temini, sevki ve kurye bulunma şubesidir. (Kıtaat-ı Fenniye)
- *Üçüncü Şube*; Personel işleri ile alakadar olan şubedir. (Muamelat-ı Zatiye Şubesi).
- *Dördüncü Şube*; Mühimmat ve harp malzemesi temin etmek, silah-mühimmat ve savaş araç gereci yapmaya yatkın zanaatkârları bularak Anadolu'ya aktarmakla görevlendirilmiştir. Kısaca mühimmat şubesidir.
- *Beşinci Şube*; Levazım işleri ile meşgul olan şubedir.¹¹⁸

Hamza Grubu'nun 1 Aralık 1920 tarihli Genelkurmay Başkanlığına sunulan raporunda, 2,5 ay içerisinde İstanbul'dan Anadolu'ya, 40 subay, 50 makineli tüfek, yedek parçalarıyla birlikte 2 adet batarya 119 ve 15 kilogram kapsül sevk edildiğinden bahsedilmiştir.¹²⁰

116 A.g.m, s.650.

117 Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar, s.62-63.

118 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.4. ; Çukurova, a.g.e., s.42.

119 Özkan, a.g.e., s.65.

120 Bülent Çukurova bu grubun ismini eserinde “Mücahidin Grubu” ismi ile zikretmiştir.

TBMM Hükümeti ile Hamza Grubu arasındaki muhabere kurye kanalıyla şifreli olarak yapılmıştır. Ancak, kısa bir süre sonra Şakir Muzaffer Bey Ankara-İstanbul hattında yakalanmış ve şifre anahtarı İngilizlerin eline geçmiştir. Bu ve diğer olumsuzluklar üzerine Hamza Grubu sırasıyla, 15 Aralık 1920 tarihinde “Mücahid Grubu”, 23 Şubat 1921 tarihinde “Muharib Grubu”, nihayet 31 Ağustos 1921 tarihinde de “Felah Grubu” adlarını almıştır.¹²¹ Grup isimlerinin değiştirilmesi iz kaybettirme ve yanıltma amacıyla yapılmıştır. Bu grupların faaliyetleri Milli Mücadele sonlarına kadar devam etmiştir.¹²²

E. Felah Grubu (31 Ağustos 1921 – 4 Ekim 1923)

Hamza Grubu'nun faaliyetleri İngilizler tarafından deşifre edilmiştir. Grup bundan sonra tedbir amaçlı isim değiştirerek 31 Ağustos 1921 tarihinden itibaren faaliyetlerine Felah Grubu adı altında devam etmiştir. Mekan olarak ise İstanbul Bostancı semtinde bulunan İngiliz Hint Tugayı karargahına 300 metre mesafeye yerleşmiştir.¹²³

Felah Grubu subay ve cephanesinin aktarımı dışında, istihbarat faaliyetlerine de ağırlık vererek, Milli Mücadele lehinde olumlu propagandalar yapmıştır.¹²⁴ Yüzbaşı Kemal, Fransız karargahına sokularak Fransızlar hakkında haberler almıştır. Yine Yunan ordusu hakkında da bilgiler toplayarak, bu bilgileri TBMM Hükümetine ulaştırmıştır. Grup tarafından, 2512 ton silah ve mühimmat ile çok sayıda subay kaçak yollardan Anadolu'ya geçirilmiştir.¹²⁵

Ankara ile haberleşme Serkomiser (Başkomiser) Salih ve Saffet Beyler vasıtasıyla şifreli olarak yapılmıştır. Anadolu Hisarında bir “Telsiz Dinleme Merkezi” oluşturulmuştur. Felah Grubu Anadolu'ya savaş malzemesi ve subay kaçırma üzerine yoğunlaşmıştır. Grubun diğer bir başarısı ise Damat Ferit Paşa tarafından Anadolu'ya gönderilen ajanların listesini elde ederek Erkan- Harbiye-i Umumiye Riyasetine

121 İltter, a.g.e., s.14. ; Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.4 ; Çukurova, a.g.e., s.42.

122 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.4. ; Karan, a.g.e., s.80-81.

123 Çukurova, a.g.e., s.43.

124 İltter, a.g.e., s.14.

125 Çukurova, a.g.e., s.44.

ulaştırmak olmuştur. Bir dönem M.M.’de ile birlikte faaliyetleri devam eden Felah Grubu 4 Ekim 1923 tarihinde lağvedilmiştir.¹²⁶

F. Ferhat ve Kerimi Grubu (2 Mart 1921)

2 Mart 1921 yılında Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine, Ferhat Grubu’na Kurmay Yarbay Mustafa İzzet ile Kurmay Yüzbaşı Mehmet Bey, Kerimi Grubu’na Kurmay Yarbay Hayri Bey’in görevlendirilmeleri için isimleri önerilmiştir.¹²⁷ Bu gruplar Hazma (Felah) Grubu’nun ihtiyat gruplarıdır. Herhangi bir tehlike anında Hazma (Felah) Grubu’nun yerine “Ferhat Grubu”, tehlike devam ederse Ferhat Grubu’nun yerine “Kerimi Grubu” geçecektir.¹²⁸ Hazma Grubu’nun kuruluş ve faaliyet raporunda;

“ ...Hazma Grubu’na bir hal olduğu takdirde yerine Ferhat Grubu, kaim olacak. Ferhat Grubu hiçbir iş ile iştigal etmeyecektir. Ferhat Grubu yerine de Kerimi Grubu namıyla üçüncü bir grup kaim olacak. Bunun da şimdilik bir müessisi mevcut ve keza hiçbir işle iştigal etmeyecektir...”¹²⁹ ifadeleri kullanılarak, Ferhat ve Kerimi Gruplarının

kuruluş amaçları izah edilmiştir.

İhtiyat gruplarının oluşturulması, istihbarat alanında sergilenen bir taktik olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda istihbarata verilen öneminde bir göstergesidir. Çünkü bir istihbarat grubu dağıtıldığında zaman kaybetmeden hemen diğerinin oluşumu bu taktikle koylaştırılmış olmaktadır.

G. İmalat-ı Harbiye Grubu (19 Mart – 16 Aralık 1920)

İstanbul’da bulunan işgal kuvvetlerinin denetimi altındaki depolardan, Anadolu’ya cephaneye ve mühimmat kaçırmak için 19 Mart 1920 tarihinde Ağır Topçu Kaymakamı Eyüp (Durakan) tarafından İstanbul’da kurulan hususi bir gruptur.¹³⁰

¹²⁶ İler, a.g.e., s.14. ; Çukurova, a.g.e., s.35. ; Aydın, a.g.m., s.652.

¹²⁷ Çukurova, a.g.e., s.48.

¹²⁸ Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.4. ; şimşek, a.g.e., s.186.

¹²⁹ Aydın, a.g.m., s.650.

¹³⁰ Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.6. ; Aydın, a.g.m., s.655.

23 Mayıs 1921’de EHUR tarafından Muharib (Felah) Grubu’na;

“ *Anadolu Ordusu kadrosuna idhal edilmek suretiyle Topçu Kaymakamı Eyüp Bey’in maiyetine intihab edeceği diğer iki zabıt ile grubumuzun İmalat-ı Harbiye şubesini temsil etmeleri tensib kılınmıştır*” şeklinde şifre gönderilmiştir.¹³¹ Şifre, İmalat-ı Harbiye ve Muharib (Felah) Grup’larının TBMM Hükümeti tarafından tanındıklarının ve bu hükümet tarafından yönlendirildiklerinin bir göstergesidir.

Grubun görevi İstanbul’da bulunan ve harp malzemesi üreten fabrikalardan, temin edebildikleri üretim malzemelerini Anadolu’ya aktarmak olmuştur. Nitekim, Tapa, Tophane, Feshane, İmalathane, Baruthane vb. fabrikalardan bir çok malzemeyi Anadolu’ya aktarmayı başarmışlardır. Grup tarafından Anadolu’ya subay rütbesinde personel nakil edilmiştir. Grup, Aralık 1920’de Felah Grubu ile birleşmiştir.¹³²

H. Muavenet-i Bahriye Grubu (Mart – 15 Aralık 1921)

İstanbul’da kurulmuş gizli grupların hemen hemen hepsinin kara kuvvetlerinin malzemelerini teminle meşgul oldukları görülmektedir. Bu eksiklik fark edildiğinden Ankara’da Bahriye (Denizcilik) Dairesi 1 Ocak 1921 yılında kurulmuştur. Muavenet-i Bahriye Grubu ise İstanbul’da bulunan deniz depolarının boşaltılarak Anadolu’ya nakli amacını gütmüştür.¹³³ İstanbul’da bulunan Bahriye depolarında, Anadolu’ya aktarılacak nitelikte, top, tüfek ve mayın gibi bir çok harp malzemesi mevcuttur. Neticede, bu naklin gerçekleşmesi için, Bahriye Daire Reisi Kaymakam Şevket Bey’in teşebbüsleri ile Bahriye subaylarından müteşekkil bir kadro ile grubun oluşturulması çalışmalarına başlanmıştır. 17 Ekim 1921 tarihinde Mehmet Nazmi Bey başkanlığında faaliyete geçen grup, 19 Ekim 1921’de Anadolu Ordu kadrosuna alınmıştır.¹³⁴

Muavenet-i Bahriye Grubunun faaliyetleri 7 Kasım 1921’den itibaren Felah Grubu’nun denetimi altında devam etmeye başlamıştır. Grup, müstakil faaliyetlerini 15

131 Aydın, a.g.m., s.655.

132 Çukurova, a.g.e., s.47.

133 A.g.e., s.46.

134 Aydın, a.g.m., s.656.

Aralık 1921 tarihine kadar sürdürmüştür. Bu tarihten sonra Felah Grubu'nun bir şubesi olarak, Felah Grubu kapatılana kadar hayatta kalmıştır. Muavenet-i Bahriye grubu faaliyette kaldığı süre zarfında Anadolu'ya 48 vapur, 1421 parça ve yaklaşık 138 ton savaş gemisi malzemesi aktarmıştır.¹³⁵

İ. Müsellah Müdafaa-i Milliye (M.M / Mim Mim – Ocak 1921 - 5 Ekim 1923)

Hamza Grubu'nun İngilizler tarafından deşifre edilip dağıtılması, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının yeni bir istihbarat servisi kurmasını hızlandırmıştır. Artık Anadolu'daki hareketinde güçlenmesiyle Milli Mücadeleyi destekleme adına, İstanbul-Ankara hattında gizli bir örgütün kurulması zorunluluğu TBMM Hükümeti'nin diğer üyelerince de kabul edilmiştir.¹³⁶

Bu teşkilatın kurulması görevi ise Mustafa Kemal Paşa tarafından Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi (Çakmak) Paşaya verilmiştir. Fevzi Paşa örgüt kurması için Teşkilat-ı Mahsusa'nın son başkanı Hüsamettin Ertürk'e ulaşmıştır. Hüsamettin Ertürk o sıralar Samsun'da bulunmaktadır. İstanbul'da İngilizlerin yoğun takibi sonucu 27 Ocak 1921'de Samsun'a gitmek zorunda kalmıştır. 25 Mart 1921 tarihinde Fevzi Çakmak'tan gelen telgraf üzerine Ankara'ya gelmiştir. Burada kendisine kurulacak örgüt hakkında bilgi verilmiştir. Bunun üzerine Hüsamettin Ertürk adı Müsellah Müdafaa-i Milliye olan teşkilatı kurma çalışmalarına başlamıştır.

Hüsamettin Ertürk, İstanbul'daki ajanları bir çatı altında toplamak için örgütün merkezini İstanbul olarak belirlemiştir.¹³⁷ Topkapılı Mehmet Bey'den söz konusu teşkilatın kurulması için yardım istemiştir. Bu hususta Mehmet Bey'e;

“İstanbul'daki gizli teşkilatımıza bu keyfiyeti tamim et. Ankara'dan göndereceğim talimatı, istihbaratçı, teşkilatçı ve propagandacı arkadaşlara tebliğ et. Aramızda mevcut gizli şifreyi, işlerimizde kullan. Aynı zamanda top, tüfek, cephane, askeri levazım ve

¹³⁵ Çukurova, a.g.e., s.46. ; Aydın, a.g.m., s.650.

¹³⁶ Şimşek, a.g.e., s.187.

¹³⁷ Özkan, a.g.e., s.66.

eczay-ı tıbbiye ne bulursanız, elinize ne geçerse onları da buraya gönderiniz...”¹³⁸ şeklinde direktif vermiştir.

Bu vesile ile örgüt aktif bir hale geçmiştir. Örgütün resmen kuruluşu ise Nisan 1921 olarak kabul edilmiştir.¹³⁹ Örgüt, Hüsametdin Bey’in başkanlığında faaliyete başlamış ise de daha sonra örgütün başkanlığına Ankara’nın direktifleri doğrultusunda Süvari Esat Bey getirilmiştir.¹⁴⁰

Hüsametdin Ertürk ve Fevzi (Çakmak) Paşa tarafından kurulan “Mim Mim” grubu, 3 Mayıs 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetince de resmen kabul edilip, tanınmıştır.¹⁴¹ M.M. grubunun personeli asker ve sivil kişilerden oluşmuştur. Grup, İstanbul’da sivil polis ve askeri inzibat teşkilatlarını illegal olarak yönlendirmiştir.¹⁴² İstanbul, Topkapı Şubesi, Beyazıt Şubesi ve Eminönü Şubesi¹⁴³ olmak üzere üç şubenin sorumluluk bölgelerine ayrılmış, her bölge teşkilatı silahlandırılmış, bölge teşkilatlarının başına sorumlu bir subay atanmıştır.¹⁴⁴

M.M grubu Anadolu’ya silah, mühimmat ve subay kaçırmış, bununla birlikte düşman hakkında haber toplama üzerinde de durmuştur.¹⁴⁵ İstihbarat ve propaganda üzerinde duran grup, birçok casusluk olayını da aydınlatmıştır.¹⁴⁶ Anadolu’ya subay, silah ve mühimmat kaçırılırken, düşman karargâhlarına da girilip, birçok bilgi ve belge temin edilerek Ankara hükümetine aktarılmıştır. Grubun faaliyeti İstanbul’u işgalci güçlerin terk etmesinden sonra, 5 Ekim 1923’te sona ermiştir.¹⁴⁷ M.M. elemanları Kurtuluş Savaşı sonrasında TBMM Hükümeti tarafından ödüllendirilmiştir.¹⁴⁸

138 Aydın, a.g.m, s.654.

139 A.g.m, s.646.

140 Şimşek, a.g.e., s.189.

141 İlter, a.g.e., s.15.

142 Tevfik Bıyıkoğlu, Trakya’da Milli Mücadele. c.1, 2.Baskı, TTK Basımı, Ankara-1987, s.391.

143 Şimşek, a.g.e., s.189.

144 Çukurova, a.g.e., s.36.

145 A.g.e., s.42 ; Aydın, a.g.m, s.655.

146 Özkan, a.g.e., s.72.

147 İlter, a.g.e., s.15.

148 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.5.

J. Namık Grubu (30 Ocak 1921)

Namık Grubu, özel nitelikli bir gruptur. Ağır Topçu Yzb. Halil İbrahim ve kardeşi Üsteğmen Ahmet Naci tarafından, 30 Ocak 1921 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur.¹⁴⁹ Grubun iki asli üyesi bulunması gruba hususi olma özelliği kazandırmıştır. Namık Grubu'nun kurucuları Ankara Kumandanlığı bilgisi dâhilinde, kendilerine şifre ve ikibinlira para verilerek İstanbul'a Namık Grubu adı altında bir grup kurmaları için gönderilmişlerdir.¹⁵⁰

Grubun kuruluş amacı, İstanbul'dan Anadolu'ya top mermisi aktarmak olmuştur. Grup bu doğrultudan İnebolu'ya ilk etap da 8000 top mermisi aktarmıştır.¹⁵¹ Bunun üzerine TBMM Hükümeti tarafından gruba, İnebolu'ya yeni malzemeler getirmeleri için avans verilmiştir. Fakat grup bu avansı aldıktan sonra İnebolu'ya tekrar avans karşılığında malzeme getirmemiştir. Bu davranışlarından dolayı da sorumlular hakkında soruşturma açılmıştır.¹⁵²

K. Askeri Polis (Ayn-Pe)Teşkilatı (18 Temmuz 1920 – 21 Mart 1921)

İtilaf Devletlerinin, 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesine dayanarak Anadolu'yu yer yer işgal etmelerine¹⁵³ karşın, Anadolu'da da "Milli Mücadele" hareketi başlamıştır. 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da TBMM'nin açılışı ile Meclis Hükümeti kurulmuştur. Meclis Hükümetinin kurulması ile birlikte de ülke çapında düşmana karşı gayr-i nizami mücadele veren hareketlerin tek bir çatı altında toplanılmasına karar verilmiştir.¹⁵⁴ Bu karar doğrultusunda düşmanla daha etkin mücadele edebilmek amacıyla içte ve dışta yeni bir takım teşkilatlar oluşturulmuştur. Gerçi bazı vatanseverler tarafından ferdi olarak veya TBMM Hükümetinin onayı dâhilinde, İşgal Kuvvetleri ile mücadele adına bir takım istihbarat grupları oluşturulmuştur. Fakat bu

149 Hüsnü Himmetoğlu, Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları, c.I, İstanbul-1975, s.162.

150 Aydın, a.g.m., s.657.

151 Çukurova, a.g.e., s.48.

152 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.6.

153 T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Mondros Ateşkes Anlaşması, <http://www.kultur.gov.tr>, 19.05.2007

154 Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kurulması, <http://www.ataturk.net/mmuc/meclis.html>, 19.05.2007

grupların mücadelesi ya İstanbul'dan Anadolu'ya silah, mühimmat ve subay aktarımı ya da sadece İstanbul'daki düşmanla ilgili bilgi ve belge aktarımı ile sınırlı kalmıştır.

Halbuki düşman, Anadolu'daki Milli Mücadele'yi kırmak ve halkın orduya olan desteğini ortadan kaldırmak amaçlı, içten menfi propaganda faaliyetlerine de başlamıştır. İşgal Kuvvetlerinin Türk halkı üzerinde kullandığı en önemli silahlarından birisi işte bu menfi propaganda olmuştur.¹⁵⁵ İşgal Kuvvetlerinin bu menfi propagandası doğrultusunda halkı, artık her şeyin bittiğine, mücadelenin yersiz ve faydasız olduğuna, Kuva-yı Milliyecilerin halkı kandıran maceracılar olduklarına, Padişah ve İstanbul Hükümetinin dahi kendi yanlarında bulunduğu inandırmaya çalışmışlardır. Halk ise doğru gibi görünen menfi düşman propagandası ve ülke topraklarının her geçen gün biraz daha işgal ediliyor olması gerçeği karşısında şaşırılmış, ne yapacağını, kime inanacağını bilemez bir duruma gelmiştir.¹⁵⁶

TBMM Hükümeti, bir türlü organize olamayan, çalışmaları sürekli aksayan istihbarat servislerini bir merkezde toplama çalışmalarına başlamıştır. Mustafa Kemal hükümetin çalışmalarını da değerlendirerek Fevzi Çakmak Paşa'dan derhal bir askeri istihbarat servisi kurmasını istemiştir.¹⁵⁷ Fevzi Paşa, 18 Temmuz 1920 tarihli bir yazı ile merkezi Eskişehir'de bulunan Garp (Batı) Cephesi bünyesinde Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine bağlı, Meclis Hükümetine bağlı gizli istihbarat servisi "Askeri Polis Teşkilatı"nı kurduğunu bildirmiştir.¹⁵⁸ Askeri personel ağırlıklı oluşturulan bu teşkilatın kadrosunda polisler ve sivil yazıcılar da görevlendirilmiştir.¹⁵⁹ Teşkilatın Başkanlığı'na ise Binbaşı İsmail Hakkı Bey atanmıştır.¹⁶⁰

Fevzi (Çakmak) Paşa AP Teşkilatının kuruluş amacı ve çalışmaları ile ilgili olarak;

"Bu gün biliyorsunuz ki, düşmanlarımız memleketi ve orduyu yıkmak için bir takım insanları memleketimize sokuyorlar. Bunların iki görevi vardır. Birincisi; ordunun kuvvet ve durumunu ve mümkün olduğu kadar en

155 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.6-7.

156 Ag.e., s.12.

157 Şimşek, a.g.e., s.195.

158 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.12. ; İlter, a.g.e., s.15. ; Yalçın, a.g.e., s.14.

159 Çukurova, a.g.e., s.49.

160 Demirel, a.g.e, s.108-110. ; Karan, a.g.e., s.83.

gizli noktalara kadar girerek, ordunun yapacağı harekât hakkında en gizli bilgileri toplamak ve aldıkları bilgileri düşmana vermektir. Buna casusluk teşkilatı derler ki, her yerde ve her zaman uygulanan bir usuldür. Bu düşman harekâtına karşı onu men edecek, yok edecek, engelleyecek teşkilata da bizim sahip olmamız gereklidir. İşte askeri polis teşkilatı düşmanın bizim içimizde yaptığı teşkilatı yok edecek bir teşkilattır. İkincisi; üzümlere belirteyim ki, bazı ahlak düşkünleri adamları düşman, para ile tutarak ordumuzun içerisine gönderiyorlar. Bu yolla birçok fenalıklar meydana geliyor. Bu adamların birçokları yakalanarak İstiklal Mahkemelerine gönderildiler ve cezalarını gördüler. Başta orduda görülen disiplinsizlik ve gevşeklik ortadan kalktı. Bu ancak orduya girmek isteyen bu gibi zararlı unsurların ortadan kaldırılmasıyla mümkün olmuştur. ”¹⁶¹

şeklinde açıklamada bulunmuştur.

AP Teşkilatının kuruluşunun başlıca iki sebebi vardı;

- Birincisi, düşmanın halk üzerindeki menfi propagandasını engellemektir.
- İkincisi, halkın Milli Mücadele’ye olan inancını kuvvetlendirmektir.

Bu görev dağılımı nedeniyle, teşkilat mensupları muharebe alanında ve muharebe alanı dışında kalan bölgelerde görev yapmıştır. Muharebe alanında görev alan teşkilat mensupları, ordu içindeki ajanları tespit ederek, şüphelileri tevkif etmiş, “Seyr-ü Sefer Talimatnamesini” uygulamış ve işgal kuvvetleri hakkında bilgi toplamıştır. Muharebe alanı dışında kalanlar ise düşmanın menfi propagandasının önüne geçmeye yönelik çalışmıştır. Ülkedeki milli mücadele aleyhine yayın yapan broşürler yasaklanmıştır. Olumlu yayın yapan broşür ve yazılı matbuatı memleketin en ücra yerleşim yerleri olan köylere kadar ulaştırmaya çalışmışlardır. İstanbul’dan Anadolu’ya geçen subayların giriş işlemleri ve tahkikatlarını yapmışlardır. Toplu taşıma araçlarında ve şüpheli şahısların üzerinde arama yapabilmişlerdir. Casus olduğundan şüphelendikleri kişiler hakkında “Hıyanet-i Harbiye” kanununa göre tahkikat yapma yetkisine sahip olmuşlardır. İşgal bölgelerinden ve Rusya sahillerinden silah temin

161 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.7-8.

ederek, bunları Anadolu'ya aktarmışlardır. Emniyet Umum Müdürlüğü (Emniyet Genel Müdürlüğü) personeli de AP Teşkilatına çalışmalarında yardımcı olmuştur.¹⁶²

Teşkilat ajanları İstanbul Sötlüce'de ki Karaağaç kışlasını basarak çok miktarda silah ve mühimmatı ele geçirip, Anadolu'ya aktarmıştır. İngilizler, Fransızlar, Sovyetler, İtalyanlar ve özellikle Yunanlılara ait çok değerli bilgiler toplayarak Anadolu'ya iletmişlerdir. Türk istihbarat tarihindeki ilk düzenli rapor yazma alışkanlığı¹⁶³ da yine bu teşkilat sayesinde kazanılmıştır. Tarihe ışık tutma açısından son derece önemli bir kazanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Pehlivanlı'nın yazmış olduğu eserde raporların önemi anlatılmaktadır.

Kuruluşunun ilk dönemlerinde başarılı çalışmalar yapan teşkilat, daha sonraları görevinin sınırlarını fazlasıyla aşmaya ve gizliliğe riayet etmemeye başlamıştır.¹⁶⁴ Fevzi Çakmak Paşa ile o dönemde Mustafa Kemal'in şüphelendiği veya muhalifi olduğu askeri ve üst düzey sivil yetkililer de bu teşkilat tarafından izlenmeye alınmıştır. TBMM üyelerinin de izlenmeye alınmasıyla teşkilat tartışmaya açık hale gelmiştir. Mebuslardan Hakkı Behiç Bey ve Hacı Şükrü Bey'ler teşkilat tarafından yapılan izlenmeden duydukları rahatsızlığı meclis kürsüsünden dile getirmişlerdir. Mustafa Kemal'de bu mebuslara yine meclis kürsüsünden verdiği cevapta, olayın araştırılması için Garp Cephesi Komutanlığı ile yazışma yaptığını dile getirmiştir.¹⁶⁵

Dönemin hassasiyeti itibariyle, ülkede yaşanan iç karışıklıklar ve isyanlar sonrası AP'nin yetkileri iyice artırılmıştır. Bir ara iç ve dış güvenliğin ve casusluk şebekesinin tek üst merci haline gelmiştir. Bu yetki fazlalığı bazı memurların başını döndürmüştür. Halkın bazı kesimlerinden AP mensuplarının gürültü yaptıklarına ve kadın oynattıklarına dair resmi makamlara şikâyet başvuruları intikal etmiştir. Teşkilat kısa sürede, yetki aşımı, gizliliğe riayetsizlik, keyfi uygulamalar, lakaytlık, yolsuzluk yapmaya başlayınca, kuruluşundan yaklaşık 8 ay sonra 21 Mart 1921 tarihinde kapatılmıştır.¹⁶⁶

162 A.g.e., s.14-19. ; Çukurova, a.g.e., s.50-52.

163 Şimşek, a.g.e., s.198.

164 İlter, a.g.e., s.15.

165 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.15. ; Karan, a.g.e., s.84. ; Özkan, a.g.e., s.82.

166 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.181. ; Demirel, a.g.e., s.204.

L. Tedkik Heyeti Amirlikleri (1 Nisan 1921 – 22 Haziran 1922)

EHUR, görevini kötüye kullanan ve gizliliğe riayet etmeyen Askeri Polis Teşkilatı'nın kaldırılmasına, yerine Tedkik Heyeti Amirlikleri'nin kurulmasına karar vermiştir. Bu karar Garp Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Paşa tarafından, 7 Nisan 1921 tarihinde, AP şubelerine;

“EHUR’dan mevrut 2/2809 numara ve 21 Mart 1921 tarihli emriyle Askeri Polis Teşkilatı lağvedilmiştir. Yeni talimata göre (P) şubeleri namı, Tedkik Heyeti namına kalbolunmuştur. Bu teşkilat 1 Nisan 1921’den muteberdir. Buna göre en muktedir memurların tefrikiyle alıkonulması ve mütebakisinin vazifelerine hitam verilmesi”¹⁶⁷ emir yazısı ile duyurulmuştur.

Bu emir yazı ile 1 Nisan 1921 tarihinde, lağvedilen Askeri Polis Teşkilatının yerine “Tedkik Heyet Amirlikleri” kurulmuştur. Böylece Meclis Hükümeti kontrolünde Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde AP'den sonra ikinci istihbarat teşkilatı meydana getirilmiştir. Yeni kurulan THA'likleri görev ve sorumluluklarını, 20 Aralık 1920 tarihli ”Askeri Polis Teşkilatı Vazife Talimatnamesi”ne göre yürütmüştür. Bu teşkilatın kurulmasında, büyük ve hantal istihbarat yapısının terk edilmesi, Genelkurmay istihbaratının etkinliğinin artırılması, gizliliğe daha çok önem verilmesi, en yüksek rütbenin yüzbaşı olması, eleman sayısının azaltılması, yapısında gençlere önem verilmesi hedeflenmiştir.¹⁶⁸ Vazife Talimatnamesinde THA'liklerinin görev ve sorumlulukları şu şekilde sıralanmıştır;

- a) *Düşmanın casusluk faaliyetlerini ve menfi propagandasını önlemek.*
- b) *Düşmanın gizli istihbarat teşkilatlarının ülkede çıkartacakları karışıklıkları önlemek.*
- c) *Dost gibi görünen ancak düşman tarafından kendi hesaplarına çalışmak üzere Anadolu'ya gönderilen casusları tespit etmek.*
- d) *Harp alanında asayişini temin etmek. Muharebenin cereyan ettiği alanda bulunan sınırlardan gelen ve geçenleri arama, haklarında bilgi derleme, durumundan şüphelenilenleri yakalayıp mahkemelere sevk etmek.*

¹⁶⁷ Hamit Pehlivanlı, Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri, Genelkurmay Yayınları, Ankara-1993, s.3-4.

¹⁶⁸ A.g.e., s.4-5. ; Özkan, a.g.e., s.91. ; Demirel, a.g.e., s.121.

- e) Muharebe alanı dışında ki emniyet ve asayişin sağlanması işlerinden ise Emniyet-i Umum Müdürlüğü sorumlu olacaktı. THA'likleri polis bölgesinde sadece subay kişilerin incelemesini yapabileceklerdi.
- f) Hıyanet-i Harbiye Kanununca durumları şüphe arz edenler takip edilecekti. Yakalanan casusları ile elde ettikleri tüm bilgi ve belgeler bağlı buldukları mülki amirliklere teslim edilecekti.
- g) Milli Mücadeleyi yüceltici yönde propaganda yapılacaktı.
- h) Harp muntıkası içerisinde bulunan limanlardaki gemilere müdahale edilerek, gemilerde arama ve inceleme yapılacak, harp muntıkası dışında kalan limanlardaki gemilere kesinlikle karışılmayacaktı.¹⁶⁹

THA'liklerinin kadrosu AP Teşkilatının seçme personeli ve yeni alınan personelden oluşturulmuştur. THA'lik kadrosunda, sorumlu bir subay başkanlığında, sivil memurlar, polisler ve inzibatlara da görev verilmiştir.¹⁷⁰ İstihbarat teşkilatının sivilleştirilmesi gayretlerinin bulunduğu görülmektedir.

Ancak aşağıda sayılacak olan teşkilatı kapatma sebepleri göz önüne alındığında, istihbaratçılığın emir komuta ya da atama ile yapılabilecek bir meslek olmadığı görülecektir. Başarılı bir istihbaratçı hem doğuştan bazı yetenekleri üzerinde barındıracak, hem de bu işin eğitimini üst düzeyde alacaktır. Amirliklerin çalışma sahasına komünist faaliyetlerle mücadele, azınlıkların menfi faaliyetleri, düşmanla iş birliği yapan ajanların tespiti, Yunan Ordusu'nun yaptığı zulüm ve işgaller ile halkın Milli Mücadele'ye desteğini üst düzeyde sağlama konuları da alınmıştır.¹⁷¹ Fakat tüm bu çalışmaların bir devlet politikası çerçevesinde yapılamadığı, teşkilatın kurumsallaşmadığı ve vazifenin ağırlığını kaldıramadığı kapanma gerekçelerinden anlaşılmaktadır.

Amirliklerin kapatılma gerekçesi olarak, gizliliğe riayet etmedikleri ve görevlerinde beklenen seviyede başarılı olamadıkları gündeme getirilmiştir. Batı

169 A.g.e., s.5.

170 A.g.e., s.17

171 A.g.e., s.6 ; İltis, a.g.e., s.15.

Cephesi Komutanlığı 2.nci Ordu Komutanlığı'na 22 Haziran 1922 tarihinde yazdığı emir yazıda;

“ ...yüksek bütçelerine rağmen bu teşkilatların memleketin ihtiyacına tekabül edememesine binaen bilcümle Tedkik Heyetleri'nin lağvı, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye'den emir buyrulmuştur ... ”¹⁷² ifadeleri kullanılmıştır. Teşkilatın lağvedilme sebebi böylelikle dile getirilmiş ve 22 Haziran 1922'de kapatılmıştır.¹⁷³ Tedkik Heyeti Amirlikleri'nde görev yapan polisler ise tekrar İçişleri Bakanlığı'ndaki görevlerine dönmüşlerdir. Diğer temiz ve tecrübeli istihbarat personeli, cephe komutanlıkları kurmay başkanlıklarında bu görevlerine istihbaratçı olarak devam etmişlerdir.¹⁷⁴

M.Geçit Teşkilatı (Aralık 1922 – Ağustos 1923)

Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Lozan Antlaşması imza edilene kadar geçen sürede, işgal kuvvetleri Anadolu'dan çıkartılmış ancak İstanbul'u terk etmemişlerdir.¹⁷⁵ Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti tarafından, 1922 yılı sonları ve 1923 yılı başları arasında, I. Ordu Komutanlığına bağlı olarak “G.T.” rumuzlu “Geçit Teşkilatı” kurulmuştur. Bu teşkilatın öncelikli görevleri arasında, İngiliz birliklerinin takip ve kontrolünü sağlamak, İstanbul ve Trakya'ya İngilizlerin yeniden saldırması olasılığına karşı haber toplamaktır.¹⁷⁶

Pehlivanlı'nın makalesinden, Geçit Teşkilatı'nın İstanbul Boğazı'nın iki yakasında konuşlandığını öğreniyoruz. Bu mıntıklar özeld;

- 1- Serköprü Mıntıkası (Rumeli Hisarı, İstinye, Sarıyer)
- 2- A Mıntıkası (Abdurrahman Gazi)
- 3- S Mıntıkası (Üsküdar)
- 4- H Mıntıkası (Anadolu Hisarı)

¹⁷² Pehlivanlı, Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.56. ; Demirel, a.g.e., s.122. ; Şimşek, a.g.e., s.212.

¹⁷³ Karan, a.g.e., s.95. ; Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.57. ; Demirel, a.g.e., s.121. ; Şimşek, a.g.e., s.212.

¹⁷⁴ Pehlivanlı, Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.57.

¹⁷⁵ Pehlivanlı, “Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne”, s.134

¹⁷⁶ Şimşek, a.g.e., s.198.

5- B Mıntıkası (Beykoz)'dur.¹⁷⁷ Teşkilatın görevi, Lozan'da yapılan barış görüşmelerinin 24 Temmuz 1923'te olumlu bir şekilde sonuçlanmasıyla 8 Ağustos 1923 tarihinde sona ermiştir.¹⁷⁸

Geçit teşkilatlarının da görevlerinin sona ermesi üzerine istihbarat yapma görevi Ordu Müfettişliklerine verilmiştir. Ordu Müfettişlikleri askeri görevleri yanında istihbarat faaliyetlerini de devam ettirmişlerdir. Bu görev 1926 yılına kadar devam etmiştir.

Mütareke ve Milli Mücadele Dönemi Gizli Grupları bir bütün olarak ele alındığında, sadece içe dönük, günü kurtarma türünden istihbarat yaptıkları görülmektedir. Çünkü faaliyette buldukları dönem, işgal güçlerinin fiilen İstanbul ve Anadolu topraklarında buldukları dönemdir. Çok kısa sürede kurulup lağvedilen bu gruplar istihbarat anlamında ciddi verimli olmuşlardır. İlk başlarda sadece işgal güçlerinden silah ve asker kaçıran, kısa sürede işgal güçlerinin yaydığı menfi propagandanın karşısına çıkılmış, işgal güçlerinin içlerine kadar girilerek ajanlar elde edilmiş, işgalci güçlere ait bir çok plan ve belge ele geçirilmiş, işgal güçleri adına casusluk yapan ajanlar yakalanmıştır. Bunlar Espiyonaj ve Kontr Espiyonaj adına profesyonel faaliyetlerdir. Bu miras ise insan unsuru ya da ajanlar sayesinde, bir gruptan diğer gruba aktarılmıştır. Yazı dilinin kullanılmadığı, okumaya fırsatın bulunmadığı sıcak bir dönemde tecrübe aktarımın başka türlü gerçekleşmesi de mümkün görülmemektedir.

Mütareke ve Milli Mücadele döneminde istihbarat yapma, teşkilat oluşturma, görev esnasında yapılacak veya yapılmayacakları belirleme birikimleri yine insan unsuru tarafından bir sonraki teşkilat olan MEH'e aktarılacaktır. MEH kendinden önceki teşkilatlara bakarak, ülkenin ihtiyaçlarını da göz önüne alıp, görev, sorumluluk ve yapısal dinamiklerini belirleyebilmiştir.

¹⁷⁷ Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.135.

¹⁷⁸ Şimşek, a.g.e., s.198.; Pehlivanlı, a.g.m., s.135.

II. BÖLÜM

MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI

TARİHİ

(M.E.H / M.A.H 1926-1965)

Milli Mücadele dönemi Kurtuluş Savaşı bitmiş, 29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Fakat Türkiye üzerinde bazı devletlerin düşmanca emelleri bitmemiştir. Bu emeller, 5. Kol faaliyeti şeklinde biçim değiştirerek devam etmeye başlamıştır. Bu iyi niyetli olmayan devletler ve bunların Türkiye'deki uzantılarına karşı mücadele vermek üzere, modern ve profesyonel bir istihbarat teşkilatına ihtiyaç duyulmuştur.

A. Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin Kurulma Gerekçesi

Kurtuluş savaşı süresince Gizli Gruplar ismi ile de anılan bir takım istihbarat grupları kurulmuştur. Ancak bu grupların kontrol ve koordinasyonu istenilen seviyede sağlanamamıştır. İstihbarat gruplarına, daha etkin görev yapmaları amacıyla bazen geniş yetkiler de tanınmış, fakat denetim yeterli düzeyde olmadığından, tanınan bu yetkiler zaman içinde suiistimal edilmiştir.¹⁷⁹

Geçit Teşkilatı Kumandanlığı'nın da kapatılmasından sonra istihbarat yapma görevi Ordu Müfettişliklerince yürütülmeye başlanmıştır. 1922 yılının ortalarından 1926 yılı sonlarına kadar Ordu Müfettişlikleri istihbarat şubeleri, istihbarat yapma görevini devam ettirmiştir.¹⁸⁰ 1926 yılında Ordu Müfettişlikleri'nin istihbarat yapma konusunda

179 Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, s.15.

180 Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.60. ; Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.135. ; İlter, a.g.e., s.1. ; Karan, a.g.e., s.109.

yetersiz kaldığı görülerek, yeni ve modern bir istihbarat teşkilatı kurulmasına Mustafa Kemal tarafından karar verilmiştir.¹⁸¹

Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal yeni kurmayı düşündüğü istihbarat teşkilatının kurulma gerekçesini;

“Bu böyle olmaz, muasır devletlerde olduğu gibi, biz de modern bir istihbarat teşekkülü kurmak mecburiyetindeyiz”¹⁸² sözleriyle ifade

etmiştir. İter eserinde Mustafa Kemal’in kurulacak modern istihbarat teşkilatından beklentilerini; Espiyonaj çalışmaları yapmak, hanedan mensupları ve taraftarları ile Ermenilik, Rumluk, Kürtçülük, Komünizm, Rejim Aleyhtarlığı gibi yıkıcı/bölücü illegal örgütlerle mücadele etmek, diğer taraftan da inkılap hareketleri ve rejimi korumak olarak sıralamıştır.

B. Milli Emniyet Hizmeti’nin Kuruluşu

Mustafa Kemal, modern bir istihbarat teşkilatı kurma görevini Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Mareşal Fevzi (Çakmak)’a vermiştir.¹⁸³ Fevzi Çakmak Milli Emniyet Hizmeti Riyasetinin kuruluşunu 6 Ocak 1926 tarih ve 10152 sayılı yazı ile;

“Genel merkezi Ankara’da, şubeleri şimdilik İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır ve Kars’ta olmak üzere bir (Milli Emniyet Hizmeti) kurulmuştur. Bu şubeler doğrudan doğruya genel merkeze bağlanmıştır. Şimdiye kadar Ordu Müfettişlikleri’nce yürütülen istihbarat hizmetleri bundan böyle bu teşkilat tarafından yürütülecektir.” şeklinde

duyurmuştur. Bu resmi yazı kendi imzası ile Milli Emniyet Hizmeti Başkanlığına, Ordu Müfettişliklerine, Kolordu Kumandanlıklarına, İzmir ve Kocaeli Müstahkem Mevki Kumandanlıklarına yazılmıştır. Aynı yazıda Milli Emniyet Hizmeti Şubeleri ile ilgili kumandanlıkların görev ve sorumlukları¹⁸⁴ belirtilmiştir.

181 Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar, s.140. ; Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa’dan MİT’e, s.90. ; Demirel, a.g.e., s.134. ; Bülent Ruscuklu, Gizli Servis Yurtdışı Operasyonlar, Alfa Yay., İsanbul-2007, s.34.

182 Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar, s.140 ; İter, a.g.e., s.18.

183 Yalçın, a.g.e., s.65.

184 İter, a.g.e., s.19-20. ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34.

Milli Emniyet Hizmeti'nin kuruluş çalışmaları 1926 yılında başlamıştır. Resmi kuruluşu ise 6 Ocak 1927 olarak kabul edilmiştir. İlk kuruluş Merkez Ankara olmak üzere 5 ili kapsamıştır.¹⁸⁵ Yeni kurulan istihbarat teşkilatı bu haliyle sadece ülke içine dönük istihbarat yapan bir teşkilat olmuştur.¹⁸⁶

19 Ocak 1926 tarihinde, Bakanlar kurulunun;

“Milli Emniyet Hizmeti (MEH)’in kurulduğu, MEH’in reis ve memurlarının tayin işlemlerinin Başbakanın talebi Cumhurbaşkanının onayı ile olacağı” şeklinde düzenlediği kararname Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal tarafından onaylanmıştır.¹⁸⁷ Böylelikle MEH’in kuruluşu resmîyet kazanmıştır.

1926 yılı Ocak ayının sonlarına doğru MEH’in Dış İstihbarat Bölümü'nün kurulması çalışmaları başlamıştır. Dışişleri Bakanlığı'nın daveti üzerine Birinci Dünya Savaşı öncesi ve esnasında Alman Genelkurmay İstihbarat Servisi Başkanlığını yapan Polonya asıllı Albay Walter Nicolai Türkiye'ye gelmiştir.¹⁸⁸ Ankara'da Nicolai ile Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi, Dış İstihbarat Bölümü'nün kurulması projesi ve hizmet verecek personelin yetiştirilmesi amacıyla Almanya'da eğitim verilmesi konuları üzerinde görüşmüşlerdir. Görüşmelerde Dış İstihbarat Bölümü'nün 1926 yılı sonbaharına kadar tamamlanması karara bağlanıp, karşılıklı sözleşme yapılmıştır. Nicolai, 1926 yılı Mart ayında Almanya'ya dönerek çalışmalarına başlamıştır.¹⁸⁹

Eğitim faaliyetleri için ilk grup 16 Haziran 1926 tarihinde Almanya'ya gitmiştir. Grupla, Nicolai ilgilenmiştir.¹⁹⁰ Hem eğitim alan hem de Almanya ve Avusturya'da gezdirilen grup 10 Temmuz 1926 günü Türkiye'ye dönmüştür. Eğitimin ikinci kısmı Türkiye'de devam etmiştir. Nicolai, 1926 Eylül ayında Türkiye'ye gelmiştir.¹⁹¹ Ankara ve İstanbul'da yaklaşık iki ay istihbarat içerikli konferansları vermiş ve teşkilat

185 İlter, a.g.e., s.22.; ; Karan, a.g.e., s.109.

186 İlter, a.g.e., s.22.

187 Ag.e., s.28.

188 Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.63. ; Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar, s.140 ; Demirel, a.g.e., s.134. ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Karan, a.g.e., s.109.

189 İlter, a.g.e., s.22-24.

190 Şükrü Ali Ögel, “Milli Emniyet Hizmeti Nasıl Kuruldu?”, Türk Kültürü, Haziran-1923, sayı 128, s.605.

191 Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsusa'dan MIT'e, a.g.e., s.85. ; İlter, a.g.e., s.24. ; Demirel, a.g.e., s.134.

tüzüğünü hazırlanmasına yardımcı olmuştur.¹⁹² Bu eğitimler ve tüzük çalışması sonrasında Nicolai ile ilişki kesilmiştir. Teşkilatın bundan sonraki yapılanması, İstihbarat Heyeti tarafından devam ettirilmiştir.

C. Milli Emniyet Hizmeti'nin Teşkilat Yapısını Oluşturma Gayretleri

İstihbarat Heyeti tarafından hazırlanan Teşkilat Tüzüğü ile Riyaset'in iç ve dış istihbarat bölüm yapılanmaları 1926 yılı Ekim/Kasım aylarında bitirilmiştir. Merkezi yapılanma dört şubeden oluşmuştur;

- A Şubesi : İstihbarat (Espiyonaj)
- B Şubesi : Müdafaa (Kontr Espiyonaj)
- C Şubesi : Propaganda
- D Şubesi : Teknik Destek

MEH'in kuruluşu kanun ile olmadığından, 1965 yılına kadar kendine özgü kadrosu olmamıştır. Teşkilat var ancak bu teşkilatta çalışacak insan gücünü oluşturan personel kadrosu yoktur. İstihbarat Heyetinin bu problemi başka devlet birimlerinden personel olarak çözdüğü görülmektedir. Yukarıda bahsedilen teşkilat yapılanmasının iş akışına uygun olan devletin diğer birimlerinden personel alınarak, personelin MEH kadrosunda çalışmaları sağlanmıştır.

- A Şubesi personeli; Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı subaylardan,
- B Şubesinin personeli; Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı personeli arasından,
- C Şubesinin personeli; Dışişleri Bakanlığı personeli arasından,
- D Şubesinin personeli; Asker ve Sivil kişiler¹⁹³ arasından seçilerek, teşkilat kadrosu oluşturulmuştur.

Merkez yapı bu şekilde oluşturulduktan sonra taşra yapılanmasına geçilmiştir. MEH'in kuruluşu ile birlikte 5 ilde de şube yapılanması oluşturulmuştur. Ancak

¹⁹² İltar, a.g.e., s.24. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34.

¹⁹³ Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.61. ; İltar, a.g.e., s.26. ; Demirel, a.g.e., s.134. ; Ruscuklu, a.g.e., s.35. ; Karan, a.g.e., s.109.

Ekim/Kasım 1926 tarihine gelindiğinde şube uygulamasından vazgeçilmiştir. İllerde açılan bu şubelere yenilerek eklenerek, vazgeçilen şube sisteminden Bölge (Mıntıka) Amirliği sistemine geçilmiştir. Adana, Ankara, Antalya, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Kars ve Samsun’da ilk Bölge Amirlikleri kurulmuştur.¹⁹⁴ Bölge Amirliklerinin yapılarında, C ve D şubelerinin taşra olarak karşılıkları oluşturulmamıştır. A Şubesinin taşra karşılığı ise sınırlı illerde kurulmuştur. Ülke içinde oluşturulan bu Bölge Amirlikleri’nin yapısını ağırlıklı olarak B Şubesi oluşturmuştur.¹⁹⁵

D. Milli Emniyet Hizmeti’nin Bağlı Çalışacağı Üst Teşkilatın Belirlenmesi Çalışmaları

EHUR’a bağlı olarak Mustafa Kemal’in talimatı ile 6 Ocak 1926 tarihinde kuruluş çalışmalarına başlanan MEH’in teşkilat yapılanması 1926 yılı Kasım ayında tamamlanmıştır. Fakat bu süre içinde teşkilatın kuruluşu emir yazıya dayalı kalmıştır. Bu durum 19 Aralık 1926 tarih ve 4507 sayılı çıkarılan “Gizli Kararnamesi” ile aşılmıştır. Kararname gizli olduğu için Resmi Gazete’de de yayınlanmamıştır. Kararname ile MEH’in bir taraftan resmiyet kazanması sağlanmış, diğer taraftan da üst kuruluş olarak Başbakanlığa bağlandığı ifade edilmiştir.¹⁹⁶ Kuruluş aşaması EHUR bünyesinde devam eden MEH’in bu tarihten sonra bağlı olduğu kurum Başbakanlık olmuştur.

MEH’in varlığı, Başbakanlığa bağlı bir teşkilat olarak gizli tutulmuştur. Fakat ortada da görev yapan somut bir teşkilat mevcuttur. Personeli kendi öz kadrosundan olmayan bu teşkilatın gizliliğinin, sadece B Şubesinin (Kontr Espiyonaj)İçişleri Bakanlığına bağlı bir birim olarak gösterilip, aşılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

5 Ocak 1927 tarihinde dönemin İçişleri Bakanı tarafından, “Çok Gizli ve Kişiyeye Özel” gizlilik dereceli tebligat, Valiliklere, Emniyet Genel Müdürlüğüne, Jandarma Genel Komutanlığına ve Sınır Komutanlıklarına gönderilmiştir. Tebligatta özetle;

¹⁹⁴ Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.61. ; Pehlivanlı, “Teşkilat-ı Mahsusa’dan Milli Emniyet Hizmetleri’ne”, s.135. ; İlter, a.g.e., s.27.

¹⁹⁵ İlter, a.g.e., s.27-28.

¹⁹⁶ Bkz. Ek Nu. 8.

“Yabancı devletlerin propaganda ve istihbarat servislerinin faaliyetlerine karşı, hükümetin ve ordunun güvenliği için özel tedbirler almak ihtiyacı doğmuştur. Bu maksatla Genel Merkezi Ankara’da Bölge Merkezleri ülke içinde olmak üzere bir ‘Milli Emniyet Hizmeti’ kurulmuştur...¹⁹⁷ Bölge Merkezleri doğrudan doğruya Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti’ne bağlanmıştır... Milli Emniyet Hizmeti’nin bütün işleri ‘Çok Gizli’dir. Teşkilatın kuruluşu, yalnız mülki ve askeri makamlar ile bu işte çalıştırılacak sınırlı ve güvenilir kişilerce bilinecektir...Yabancı propaganda ve istihbaratının amacının, en küçüğünden en yüksek dereceli memura kadar nüfuz ederek tesir yapmak ve bilgi almak olacağı daima hatırlanmalıdır... Bu tebligat ‘Kişiyeye Özel’ kalacak ve bunun içeriğinden kimse haberdar olmayacaktır...”¹⁹⁸ ifadeleri kullanılmıştır. Bu tebligatta, MEH’in resmi kuruluş tarihini belirlerken, teşkilatın yapısı, gizliliğe verdiği önem ve personelin görevleri sırasında dikkat edecekleri ana konular öz olarak belirtilmiştir.

6 Ocak 1927 tarihli emir yazı Fevzi Çakmak tarafından Genelkurmay Başkanlığına bağlı birimlere de bildirilmiştir. Emir yazıda;

“Umum merkezi Ankara’da olmak üzere bir Milli Emniyet Hizmeti teşkil edilmiştir. Şimdiye kadar Ordu Müfettişliklerince tedvir edilen istihbarat hizmeti badema bu teşkilat tarafından idare olunacaktır.”¹⁹⁹

ifadeleri yer almıştır. Böylelikle hem İçişleri Bakanlığı’na bağlı teşkilatlar hem de Genelkurmay Başkanlığına bağlı askeri teşkilatlar Milli Emniyet Hizmeti Reisliği’nin kuruluşundan haberdar edilmiştir.

Çalışmamıza ışık tutacak çok önemli bir belge 1928 yılında talimatname olarak yayınlanmıştır. 8 Şubat 1928 gün ve 789 sayılı talimatname, İçişleri Bakanının imzası ile “Gizli” dereceli olarak sadece Valilere gönderilmiştir. Talimatnamede B Şubesinin (Kontr Espiyonaj) görevleri sıralanmıştır. Kontr Espiyonaj şubesinde çalışan personel

197 Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.61. ; Hikmet Özdemir, Rejim ve Asker, İstanbul-1989, s.162 ; Demirel, a.g.e., s.136. ; Karan, a.g.e., s.110.

198 İter, a.g.e., s.35-36. ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34.

199 Mehmet Eymür, Analiz, Bir MİT Mensubunun Anıları, İstanbul-1991, s.31. ; Pehlivanlı, “Teşkilat-ı Mahsusa’dan Milli Emniyet Hizmetleri’ne”, s.137 ; Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar, s.140 ; Demirel, a.g.e., s.136.

Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı personeli olması nedeniyle bu belge önemlidir.

B Şubesinin görevleri talimatnamede özetle;

- *Ülke içinde ve dışında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne yönelik ajan şebeke ve faaliyetlerini takip ve tespit etmek,*
- *Ajan faaliyetine mani olacak tedbirleri ilgili makamlara teklif etmek,*
- *Savaşta, ordu ile birlikte çalışabilmek için bu işlerle ilgili yapılacak açıklamaları sağlamak,*
- *Devletin güvenliği aleyhine yönelik, iç ve dış diğer kuruluşların faaliyetlerini takip ve meydana çıkarılmasını sağlamak,*²⁰⁰ şeklinde sıralanmıştır.

1926 yılından itibaren MEH'in taşra yapılanması hem görev hem de isim değişikliklerine uğrayarak sürekli kendini geliştirmiştir. Yukarıda sayılan görevleri yerine getiren taşra birimleri olan A ve B şubelerinin bağlı olduğu Vilayet Merkezleri, 1926-27 yıllarında "Asayiş Müşaviri", 1928 yılında "Müdafaa Amiri" ve aynı yıl içinde "Emniyet Müfettişi"²⁰¹ olarak isimlendirilmişlerdir. 1 Ağustos 1937 tarihinden itibaren ise "Emniyet Baş Müfettişliği"²⁰² olarak yeni bir isimle anılmaya başlamışlardır.²⁰³ Bu ayrıntı, kadrosunu Emniyet Genel Müdürlüğü personeline alan MEH için önemlidir. 1937 yılında çıkan Emniyet Teşkilatı Kanununun kadro cetveli düzenlenirken "Emniyet Müfettişliği" kadrosu genişletilmiştir.

Riyaset'in merkezinde de bir takım değişiklikler yapılmıştır. 1956-1962 yılları arasında; Güvenlik ve Kontr Komünizm birimleri oluşturulmuştur. Yıkıcı ve Bölücü faaliyetlerdeki artış, dinin siyasete alet edilmeye başlanması, azınlıkların Türkiye aleyhindeki faaliyetleri bu değişimleri zorunlu kılmıştır.²⁰⁴

200 İlter, a.g.e., s.37.

201 Demirel, a.g.e., s.137 ; Şimşek, a.g.e., s.215.

202 Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.64.

203 İlter, a.g.e., s.39-40.

204 A.g.e., s. 41. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34.

E. Milli Emniyet Hizmetleri'nin MİT'e Dönüştürülmesi

Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti ismi 6 Ocak 1926 tarihli Fevzi Çakmak'ın yayınladığı belgede, teşkilatın resmîyet kazandığı 19 Aralık 1926 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesinde MEH olarak geçmektedir. Ancak devam eden süreçte MEH'in MAH olarak okunmaya başladığı görülmektedir. Ancak İlter eserinde, hiçbir belgede MAH'ın açılımının "Milli Amele Hizmetleri" olarak kullanılmadığından, MAH yazılmasına rağmen açılımların "Milli Emniyet Hizmeti" olarak yazılıp, okunduğundan bahseder.

Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin gizliliği 1943 yılında kaldırılmıştır.²⁰⁵ 23 Haziran 1943 tarih ve 5443 sayılı "Başvekalet Teşkilatı Hakkında Kanun"un 2. maddesinde teşkilat kadrolarına ait cetvelde, "Milli Emniyet Hizmeti Reisi" kadrosu bulunmaktadır. Başbakanlığa bağlı olduğu²⁰⁶ bu kanunla yinelenen MEH'in gizliliği de böylece ortadan kalmıştır.

MEH'in gizliliği kadro cetvelinde Reisliğe kadro ayrılması ile kalkmıştır. Riyasete ait özel kanun maddesi ise 1954 yılında kabul edilmiştir. 9 Mart 1954 tarih ve 6330 sayılı "Başvekalet Teşkilatı Hakkında Kanun"un 1. maddesinde;

*"Başvekalet Teşkilatı, bir Müsteşarın idaresi altında Milli Emniyet Hizmetleri Reisi ve mütehasıs müşavirlerden teşekkül eder."*²⁰⁷

ifadeleri kullanılmıştır.

Bu kanun maddesinde dikkat çeken diğer bir hususta "Milli Emniyet Hizmeti" ifadesinin yerine "Milli Emniyet Hizmetleri" tabirinin kullanılması olmuştur. 9 Mart 1954 tarihinden itibaren "Hizmeti" ifadesi yerine "Hizmetleri" kullanılmaya başlanmıştır.

MEH ile ilgili olarak, 6 Ocak 1926 tarihinde yayınlanan tebligat, 19 Aralık 1926 tarihinde Bakanlar Kurulundan çıkan Kararname, İçişleri Bakanlığı'nın 5 Ocak

²⁰⁵ Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.61. ; Pehlivanlı, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne", s.136. ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Demirel, a.g.e., s.134.

²⁰⁶ Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.61. ; İlter, a.g.e., s. 46. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34.

²⁰⁷ İlter, a.g.e., s. 47.

1927 tarihli kuruluş tebligatı, 1943 ve 1954 yıllarında yayınlanan Başvekalet Teşkilatı Hakkında Kanun'da yer alan hükümler, MEH'in tarihi süreçte yaşadığı yasal dayanakları göstermektedir.

Bu tarihi süreç içinde MEH'in kendine özgü kanunu, 6 Temmuz 1965 tarihinde kabul edilen ve 22 Temmuz 1965 tarihinde yürürlüğe giren, 644 sayılı "Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu"dur.²⁰⁸ Bu kanun teşkilatın, kuruluşu, görevleri, sorumlulukları, teşkilat yapısı, kadro cetveli vs. hakkında detaylı açıklamalar içermektedir.²⁰⁹

1965 tarihli MİT Kanun'unun çıkış gerekçesini İlter eserinde; İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) sonrasında, dünya ülkelerinde askeri, ekonomik, siyasi, sosyal, teknik vs. birçok değişim yaşanmıştır. Bu değişimlerden Türkiye'de etkilenmiştir. Türkiye'de istihbarat çalışmalarının bir bütün olara ele alınması, istihbarat yapan devletin diğer kurumları arasında koordinasyon sağlanması, devletin milli güvenlik politikasının oluşturulması gibi sebeplere, yasanın çıkmasını sağlamıştır sözleriyle ifade etmiştir.

MİT yaklaşık 18 yıl 644 sayılı kanun ile yönetilmiştir. Bu kanunun da ihtiyaca cevap vermediği değerlendirilerek, 1 Kasım 1983 tarih ve 2937 sayılı "Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu"²¹⁰ hazırlanarak yürürlüğe girmiştir.²¹¹ 644 sayılı kanun ile "Başbakanlığa" bağlı bulunan MİT, 2937 sayılı kanun ile "Başbakan"a bağlanmıştır.²¹²

1926 yılında kuruluş çalışmalarına başlanan "Milli Emniyet Hizmeti" teşkilatı, 1954 yılında "Milli Emniyet Hizmetleri", 1965 yılında "Milli İstihbarat Teşkilatı" adını almıştır. MİT halen yurt içinde ve dışında Türkiye Cumhuriyeti'nin milli menfaatlerini başarıyla koruyarak varlığını sürdürmektedir.

208 T.C. Resmi Gazete, 22 Temmuz 1965, sayı 12055, s.1-4.

209 Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.65. ; Hiçyılmaz, Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar, s.140 ; Şimşek, a.g.e., s.213. ; Demirel, a.g.e., s.134. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34. ; Yalçın, a.g.e., s.66. ; Karan, a.g.e., s.115.

210 T.C. Resmi Gazete, 3 Kasım 1983, sayı 18210, s.7-13.

211 Pehlivanlı, Tedkik Heyeti Amirlikleri, s.65. ; Özdemir, a.g.e., s.172. ; İlter, a.g.e., s. 52. ; Ruscuklu, a.g.e., s.34. ; Yalçın, a.g.e., s.66. ; Karan, a.g.e., s.109.

212 İlter, a.g.e., s. 52-53. ; Tılısbık-Akbal, a.g.e., s.216. ; Demirel, a.g.e., s.153-155.

Sonuç olarak;

MEH, geniş bir istihbarat birikim ve tecrübesi üzerine kurulmuş, modern bir istihbarat teşkilatı olarak karşımıza çıkmaktadır. 1926 yılında teşkilat olarak yeni kurulmuş, ancak çalışan personeli özellikle iç istihbarat alanında engin tecrübeye haiz eski istihbaratçılardır. Bu istihbaratçılar sayesinde teşkilatın yapısı ve görevleri kısa zamanda net olarak belirlenebilmiştir.

MEH, İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) sonlarına kadar geçmişten gelen geleneğe bağlı kalarak iç istihbarata önem vermiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha ziyade dış istihbarata yönelmiştir. MEH tarafından, ülke içinde mücadele edilen Kürtçülük, Bölücülük, Irkçılık, Komünizm, Dini İstismar, Rejim Aleyhtarlığı vs. gibi yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin kaynağının aslında ülke dışında olduğu fark edilmiştir. Bu tecrübe doğal olarak MEH'in dış istihbarata yönelmesini zorunlu kılmıştır.

Ülke içinde verilecek mücadelenin taktik istihbarat dışında olmasının da farkına varılmıştır. Çünkü 1930'lu yıllardan itibaren zaten taktik istihbarat yapan polis teşkilatı vardır. Bu nedenle MEH'in de ülke içindeki taktik istihbarata personel ve zaman ayırması lüks bir tavır olacaktır. Dış ülkelerin istihbarat servislerinin çalışma esas ve usullerine de vakıf olan MEH polis teşkilatının taktik istihbarat yapmasının önünü açmıştır. 1932 yılından 1937 yılına kadar MEH ve polis teşkilatı birlikte ülke içi istihbarat yapmışlardır. 1937 yılında ise yasa ile polis içinde, ülke seviyesinde istihbarat yapacak özel bir polis istihbarat birim oluşturulmuştur. Bu oluşuma MEH'ten kendi görev alanlarına girilme anlamında hiçbir tepki gelmemiştir.

Netice itibariyle MİT'in tarihi bir bütün olarak ele alındığında, MİT'in taktik istihbarattan yana olmadığı görülmektedir. Bu görevin kendisi dışında kalan polis tarafından yürütülmesine ise destek olmuştur. MİT dış istihbarata ağırlık vererek, ülke içinde stratejik istihbarat yapmayı ön planda tutmuştur. MİT'in bu tavrı polis istihbarat biriminin doğmasına da ciddi zemin hazırlamıştır.

III. BÖLÜM

EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İSTİHBARAT DAİRESİ BAŞKANLIĞI TARİHİ (1937-1985)

Dünya üzerindeki birçok devlet istihbarat yapılanmasını genel itibariyle iki kısımda ele almıştır. Bunlardan birisi dış, diğeri ise iç istihbarattır. Bir önceki bölümde Türkiye'nin dış istihbaratını MİT'in yaptığından bahsedilmiştir. MİT ülkenin iç istihbaratıyla da ilgilidir. Dış ve iç istihbarat konuları ve çalışmaları iç içe girmiş durumdadır. Bazen ülke içindeki bir illegal yapının ülke dışına, bazen de ülke dışında oluşturulan bir yapının ülke içine sirayet ettiği görülür. Bu nedenle MİT hem ülke içinde hem de ülke dışında istihbarat yapmak zorundadır. Tam bu noktada stratejik ve taktik istihbarat kavramları karşımıza çıkmaktadır. Bu önemli ayırım teşkilatların birbirlerinin görev alanlarına müdahaleyi ortadan kaldırmakta, aksine birbirlerinin işlerini kolaylaştırıcı bir hüviyet kazandırmaktadır. İç istihbaratta MİT stratejik istihbarat yaparken, polis taktik ya da kriminal istihbarat yapmaktadır.

Bu bölümde Türkiye'nin iç istihbaratında ağırlıklı olarak kriminal istihbarat yapan polis istihbarat biriminin tarihi gelişimine değinilecektir. Türkiye'de birçok kamu kurum ve kuruluşunun kendisine has istihbarat birimleri vardır. Ancak, ülkenin iç güvenlik alanında İçişleri Bakanlığına bağlı kriminal istihbarat yapan, Polis ve Jandarma istihbarat birimleridir. Jandarma istihbaratı, sadece kendi sorumluluk bölgesinde istihbarat yapabilirken, Polis istihbaratı, polis ve jandarma sorumluluk bölgesi gözetmeden ülke seviyesinde istihbarat yapar. Jandarma istihbaratı başka bir çalışmanın konusu olabileceğinden bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

Çalışmanın bundan sonraki aşamasında, Polis istihbarat birimi ele alınacaktır. Ölçümüz teşkilatın faaliyetleri ya da yaptığı operasyonlar değil, kuruluşu, teşkilat yapılanması, yasal dayanakları ve tarihi olacaktır.

Polis istihbarat biriminin oluşturulmasına giden yolda bir bütünlük olması açısından, kısa da olsa Türkiye’de polis teşkilatının kuruluşuna bakılacaktır. Nitekim, polis istihbarat birimi, polis teşkilatı içinde yer alan onlarca birimden sadece birisidir. Dolayısıyla çatı teşkilat olan “Polis Teşkilatı” anlaşılmadan, polis istihbarat biriminin anlaşılmasının zor olacağı düşünülmüştür. Polis Teşkilatının tarihi gelişimi çok geniş kapsamlı bir konu olduğundan ve bu konunun etraflıca ele alınmasının çalışmamızı olumsuz etkileyeceğinden, konu ile ilgili tez ve doktora çalışmaları bulunduğundan dolayı bu bölüm mümkün olduğunca kısa geçilecektir.

A. Polis Teşkilatının Kuruluş Tarihi Sürecine Bakış

Türkiye’nin idari yapılanmasına göre, iç güvenlik ve asayişin sağlanması, kamu düzeninin korunması görevi 3201 sayılı ETK ile İçişleri Bakanına verilmiştir.²¹³ İçişleri Bakanı iç güvenliğin sağlanması görevini, öncelikle Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı marifetiyle yürütmektedir. Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlıklarının askeri yönlerinin de bulunması ve sorumluluk alanlarında yaşayan nüfusun azlığı göz önüne alındığında, iç güvenliğin sağlanmasında en önemli aktörün Emniyet Genel Müdürlüğü ya da başka bir ifade ile “polis” olduğu görülmektedir.

Osmanlı Devletinin son dönemlerine kadar yerleşim yerlerindeki güvenlik “subaşı” olarak isimlendirilen askerler tarafından sağlanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru iç güvenliğin korunması askerden polise geçmiştir. Günümüzde ise iç güvenliğin çok büyük bir kısmı, merkezde 30’un üzerindeki birim (başkanlık, daire başkanlığı,

213 ETK Madde 1 - Memleketin umumi emniyet ve asayiş işlerinden Dahiliye Vekili mesuldür. Dahiliye Vekili bu işleri, kendi kanunları dairesinde hareket eden Emniyet Umum Müdürlüğü ile Umum Jandarma Komutanlığı ve icabında diğer bütün zabita teşkilatı vastası ile ifa ve lüzum halinde İcra Vekilleri Heyeti kararı ile ordu kuvvetlerinden istifade eder.

uzmanlık, müdürlük gibi.) ile taşra birimleri olarak da ifade edilen 81 İl Emniyet Müdürlüğünde görev yapan polisler marifetiyle sağlanmaktadır.²¹⁴

10 Nisan 1845 yılı, resmi kuruluş tarihi olarak kabul edilen polis teşkilatı, üzerine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmek amacıyla bölümlere (adli polis, siyasi polis ve idari polis gibi.) ayrılmıştır. Bu bölümler hizmet gereği alt birimlerini oluşturmuştur. Tüm bu ayrışmalar çalışmada; verim, kaliteli ve etkinliği daha fazla artırmak ve hizmette yaşanabilecek aksaklıkları minimize etmek amacını taşımıştır.

1. “Polis” İfadesinin İlk Defa Yasada Kullanımı: 10 Nisan 1845

Türk polisi bugünkü şeklini II. Abdülhamit devrinin sonunda 4 Ağustos 1323 (1907) tarihinde yayınlanan Nizamname ile alabilmiştir.²¹⁵ 1907 tarihli Polis Nizamnamesi ayrıntılı hazırlanmıştır. Çıkarıldığı dönemin özelliklerini taşımıştır. Ülkenin güvenlik işlerini yürütmek ve bütün polis müdürlüklerini tek çatı altında toplamak için daha net bir yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. İkinci Meşrutiyet döneminde, yeni ve farklı ilkelerle donanmış bir Nizamname hazırlanmıştır. 22 Temmuz 1909 tarihinde bir kanunla "*Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti*" kurulmuş ve doğrudan doğruya Dahiliye Nezareti (İçişleri Bakanlığı) 'ne bağlanmıştır.²¹⁶

1913 yılında polis nizamnamesinin yeniden düzenlenmesi çalışmalarına başlanılmıştır. 21 Mayıs 1913 tarihli Polis Nizamnamesi önceleri kısım kısım yayınlanmaya başlanmışsa da, Birinci Dünya Savaşının çıkması sonrasında, yayınlanması tamamen durdurularak çalışmalar zorunlu olarak bitirilmiştir. Bu Nizamname'ye göre polis; piyade, süvari ve *sivil olmak üzere üç ana sınıfa ayrılmıştır. Nizamname'de polisin değişik hizmet yerlerine göre görev ve yetkileri de tam olarak belirlenmiştir.*²¹⁷

214 <http://www.egm.gov.tr/birim.dairebsk.asp>, 16.02.2008

215 Hikmet Tongur, Türkiye'de Genel Kolluk Teşkilatı ve Görevlerinin Gelişimi, EGM Yay., Ankara-1946, s. 152.

216 Halim Alyot, Türkiye'de Zabıta, Ankara-2008, s. 489.

217 A. İlhan Güler, Kolluk Teşkilatında Görev ve Yetki, İstanbul, 1992, s. 18.

Tanzimat Fermanı, 3 Kasım 1839'da Gülhane Hattı Hümayunu ile ilan edilmiştir. Bu ferman ile vatandaşlara bir takım yeni hak ve özgürlükler sağlanmış, eşitlik ilkeleri ile can, mal ve ırz güvenliği çok açık esaslara bağlanmıştır.²¹⁸

Bunun ardından çeşitli birimlerce sürdürülen güvenlik çalışmalarına da bir düzen kazandırılmaya başlanmıştır. Nitekim bu günkü Polis Teşkilatımızın başlangıcı kabul edilen polis örgütünün kuruluşu da bu fermanın kısa bir süre sonra 10 Nisan 1845 gerçekleştirilmiştir.²¹⁹ 10 Nisan 1845 günü iki belge yayınlanmıştır. Birincisi "*Tezkere-i Umumiye*", ikincisi "*Polis Nizamnamesi*"dir.

"*Tezkere-i Umumiye*" ile o dönem Osmanlı Devletinin başkenti olan İstanbul'da, halkın ve beldenin güvenlik işlerinin sağlanması amacıyla "*polis*" denilen bir örgüt kurulmuş ve bu yeni polis örgütünün kuvvetini yönetmek üzere bir meclis atanmıştır.²²⁰ "*Polis Nizamnamesi*"nde ise "*Polis*" adı verilen bu yeni güvenlik örgütünün görevleri 17 maddede halinde sayılmıştır. Nizamname özellikle iki madde üzerinde çalıştığımız konular ile yakından ilgilidir. Tophane Müşiriyetinin emrinde kurulan ve günümüzde Emniyet Genel Müdürlüğü'ne denk gelen Polis Meclisinin görevleri arasında gelecekte kurulacak polis istihbaratına bakan iki madde şöyle ifade edilmiştir;

- Meclis, *memleketin iç güvenlik ve asayişine taalluk eden*, gerekli kanun ve nizamnamelerin ittihaz ve icrasına nezaret edecektir.
- Çalışanları iş ve gücünü bırakmaya sevk etmek ve amme *asayişini bozmak isteyen fitne ve fesat cemiyetlerinin kurulmasını önlemeye çalışmak* ve ihtilal olmasının *önlenmesi çarelerine* bakmaktır.

1845 tarihli Nizamnamede geçen vazifelerin tatbikinde, ilk Polis Teşkilatına, "*Önleyici zabıta hizmetlerinin ifası*" görevinin verilmiş olması, polis istihbaratının geleceği açısından son derece anlamlıdır.

Bu nizamnamenin çıkışından yaklaşık yüz yıl sonra, günümüzde de polis istihbarat teşkilatına yasal dayanak oluşturan 1934 tarih ve 2559 sayılı PVSK yürürlüğe girmiştir. Daha sonra bu yasaya 1985 yılında polis istihbaratının görev ve çalışma

218 <http://www.osmanli700.gen.tr/olaylar/olay2.html>, 24.05.2008

219 Osman Sulhi Aksu, *Polisin Tarihçesi*, Polis Dergisi, 1980, No:334, s.21.

220 Alyot, a.g.e., s.75.

alanını belirleyen Ek 7. madde eklenmiştir. Bu madde ile de polise ülke genelinde iç güvenliğin sağlanması için “önleyici tedbirler alma” görevi verilmiştir.

1845 tarihli Polis Nizamnamesinde, istihbarat polisinin varlık sebeplerinden en önemlilerine yukarıda sayılan maddelerle temas edildiği görülmektedir. İkinci maddenin temelini oluşturan “...fitne ve fesat cemiyetlerinin kurulmasını önlemeye çalışmak...” kavramı mevcut rejimin korunması görevinin polise verildiğini açıkça dile getirmiştir. Günümüzde bu görev özel olarak polis istihbarat birimi tarafından yürütülmektedir.

2. 2049 Sayılı Polis Teşkilat Kanunu (1932)

İlerleyen yıllarda polisin teşkilat yapılanmasında da değişikliğe gidilmiştir. 14 Mayıs 1930 tarih ve 1624 sayılı “*Dahiliye Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun*”la teşkilatın adı “*Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü*” olarak değiştirilmiştir. Bu arada, merkez kuruluşuna bazı şube müdürlükleri eklenmiş, taşra polis örgütlerinin sayıları arttırılmıştır.

1913 tarihli Nizamnamenin bazı bölümleri yürürlükten kaldırılarak, 30 Haziran 1932 tarih ve 2049 sayılı Polis (Emniyet) Teşkilat Kanunu kabul edilmiştir.

1932 yılı Eylül ayı başında yürürlüğe giren bu kanun, merkez ve taşra kuruluşlarına ait ilkeleri, kadro ve derecelerini, mesleğe giriş şartlarını, seçme, atama, yükselme, yer ve görev değiştirme usullerini, teşkilat içinde görevli kurullar ile disiplin suç ve cezalarını toplam (46) maddede düzenlemiştir.

2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanununun en önemli özelliklerinden birisini, Polisliğin “*özel bir meslek*” olduğunun, ilk ve açıkça yasal olarak belirlenmesi oluşturmuştur.²²¹ Polislerin eğitimi ve yetiştirilmesi için bu anlamda yeteri kadar polis okulu açılması yine bu kanunda yer almıştır.

Ayrıca kanun polisi, üniformalı ve sivil olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Vilayetlerde polislerin, “emniyet müdürü” ve “emniyet memuru” ismi ile anılmasını

²²¹ A.g.e., s. 615.

hükme bağlamıştır. Çalışmamız bakımından önemli olan diğer bir husus da Emniyet Müfettişliği kadro derecesidir. Bu kadro derecesi Milli Emniyet Hizmeti'nde çalışan polisler için kullanılmıştır. Emniyet müfettişliği ile alakalı şöyle bir açıklama getirilmiştir;

“Emniyet müfettişleri ve memurları devletin iç ve dış siyasetine taalluk eden bazı meselelerle uğraşmaları ve vazifelerinin mahiyeti ve nezaketi itibariyle istisnai ve hususi bir vaziyeti haizdir. Bu gibi memuriyetlere icabında, hükümetçe gayet emin olarak tanınmış kimselerin, meslek dışından da getirilmesi ve bir senelik tecrübeyi müteakip vücutlarından istifade edileceğine kanaat edilerek emniyet hizmetine alınması takarrür eden şahısların memurlar hukuk ve salahiyetinden istifade etmeleri ve bu şekilde bu mühim ve nazik hizmet için muktedir kimselerin rağbetinin sağlanması esas kabul edilmiştir.”
222

Aynı kanunun 2. Maddesi (b) bendinde; Emniyet Müdür ve memurlarına kanunla kendilerine verilen vazifelerle birlikte, vilayet bölgesinde siyasi emniyet, inzibat ve asayişe müteallik istitlaat ve istihbarat işleri ile uğraşmaları gerektiği;

“Vilayet ‘emniyet müdür’ veya ‘emniyet memurları’ kanun ve nizamnamelerle kendilerine verilen vazifelerden başka aynı zamanda vilayet muntıkasında siyasi emniyet ve inzibat ve asayişe müteallik istitlaat²²³ meseleler ile de iştilal ederler.”²²⁴ hükümü ile ifade edilmiştir.²²⁵

Bu hüküm, polisin toplumun huzur ve sükûnunu sağlarken suç ve suçlularla mücadele konularında araştırma yapma, bilgi toplama gibi ön alma stratejileri geliştirme ya da başka bir ifade ile “*istihbarat*” yapma faaliyetinin önünü açmıştır.²²⁶

222 A.g.e., s.620.

223 İstitlaat; anlamaya, bilmeye çalışma. Öğrenmeye gayret etme. “İttıla” için bkz. Ali Şafak, Hukuk ve Emniyet Terimleri Sözlüğü, Rehber Yay., Ankara-1992, s.184.

224 T.B.M.M. Kütüphanesi, Kavanin Mecmuası, Devre 4, İctima 1, c.11, s.821, Ankara-1932.

225 Bkz. Ek Nu.9.

226 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanununun siyasi polise bakan maddelerinin uygulanmasını göstermek amacıyla 1932 yılında, “Bir Numaralı Mahrem Talimatname” çıkarılmıştır. Bu talimatname tüm Valiliklere ve Emniyet Teşkilatı bulunan illerin İl Emniyet Müdürlerine gönderilmiştir. Siyasi polisin siyasi olaylarla mücadele, istitlaat ve istihbarat yapma hizmetlerinde en önemli dayanağı olmuştur. Bu talimatnamenin 4. maddesinde istitlaat ve istihbarat yapılması gereken konular toplam 10 madde halinde tek tek sayılmıştır. İstitlaat ve istihbarat yapmaya Emniyet Müdür ve memurları mecbur tutulmuştur. Yine aynı talimatnamede istitlaat ve istihbarat yapacak Emniyet Memurlarının özellikleri de 8. madde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu talimatname 1951 yılına kadar

Kanunun 2. maddesi (b) bendine dayanılarak, 1932 yılında “GİZLİ” dereceli, “Bir Numaralı Mahrem Talimatname” (Emniyet Müdür ve Emniyet Memurlarının 2049 numaralı Polis Teşkilatı Kanunu mucibince ifası ile mükellef oldukları vazifelere ait talimatname) çıkartılmıştır. Talimatname (8) maddeden oluşmuştur.

Talimatnamenin 4. Maddesi;

“Emniyet Müdür veya memurları aşağıdaki işler hakkında mümkün olduğu kadar mevsuk ve vakit ve zamanında istitlaat ve istihbarat temin etmeye mecburdurlar.

a) Vilayetin siyasi emniyet ve asayışı,

b) İrticai tahrikat ve propaganda,

c) Muzır ve menfi propaganda,

ç) Komünistlik, komünistler,

d) Türk camiası arasında Türklükten gayri milliyet iddiası güderek ayrılık ve Türk topraklarını düşman veya başka anasırın eline geçirmek için çalışacak eşhasın takibi ve bu husustaki teşebbüslerin vaktinde öğrenilmesi,

e) Rejim aleyhine tertibat, suikastler, müsellaah ve gizli cemiyetler,

f) Devletin muhabere ve muvasalası ve şifrelerin ve her türlü devlet esrarının emniyet ve selameti,

g) Askeri ve siyasi casusluklarla ecnebi istihbarat faaliyeti ve ajanları,

h) Şüpheli eşhasın muzur muhabereleleri,

ı) Halk arasındaki cereyanlar, umumi efskarın tafahhusu,

i) İnkılap aleyhtarlığı, aleyhdarlar, takip ve tarassut altında bulunan veya bulundurulması icabeden eşhas.” görevleri siyasi polise (Birinci Şube’ye)

yüklenmiştir. Yine aynı talimatnamenin sekizinci maddesinde, istitlaat ve istihbarat faaliyetlerini yürüten Emniyet müdür ve memurlarının ödüllendirileceğinden bahsedilmiştir.²²⁷ Personelin taltifi ve istihbarat yaparken yapılacak harcamalar için haberalma ödeneği oluşturulduğu da anlaşılmaktadır. 1937 yılında Önemli İşler Müdürlüğü’nün kurulmasına kadar haberalma ödeneğinin sarfına ait iş ve işlemlerin yapılması görevi, Genel Müdürün onayıyla Birinci Şube Müdürüne verilmiştir.

doğrudan siyasi şube çalışanlarını ilgilendirmiştir. 1951 yılından sonra bu talimatnamenin gereği yavaş yavaş Önemli İşler Müdürlüğü’ne devir edilmiştir. Önemli İşler Müdürlüğü zaman içinde çıkarılan yönetmelikler bu talimatnamenin içeriğini genişletmiştir.

227 İDB Özel Arşivi, Ds. Nu.700/1, Ev. T. 16.03.1961.

3. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu (PVSK - 1934)

Halen yürürlükte olan ve polisin “görev ve yetkilerini düzenleyen” 4 Temmuz 1934 tarih ve 2559 sayılı kanun,²²⁸ polisin asayiş, genel güvenlik ve kamu düzeniyle ilgili görevleri ve bu görevleri yerine getirirken kullanacağı yetkileri netleştirmek amacıyla kabul edilmiştir.²²⁹ Yıllar ilerledikçe 1985 yılında bu yasaya eklenen Ek-7. Madde yasada Polis istihbarat birimine özel bir hükümlerle yer vermiştir.

4. Emniyet Teşkilatı Kanunu (ETK - 1937)

Günümüzde de yürürlükte bulunan 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu 1937 yılında kabul edilip, yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.²³⁰

Emniyet Teşkilatı Kanunu ile birlikte "*Memleketin umumi emniyet ve asayiş İçişleri Bakanının sorumluluğuna* verilmiştir. Bakan, bu sorumluluğunu *Emniyet Genel Müdürlüğü*, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, gerektiğinde de diğer zabıta kuvvetleri aracılığıyla yerine getirecek, ihtiyaç duyulduğunda Bakanlar Kurulu kararıyla Ordu kuvvetlerinden de istifade edecektir.²³¹

Dolayısıyla ülkenin genel güvenliğini, asayiş ve huzurunu sağlama görevi İçişleri Bakanı'na verilmiştir. Poliste başta 2559 sayılı PVSK ve diğer kanunların kendisine verdiği görevleri eksiksiz yerine getirmek için kendi içinde çeşitli birimlere ayrılmıştır. 3201 sayılı kanuna göre oluşturulan birimlerden birisi de “*Önemli İşler Müdürlüğü*”dür.²³²

B. Polis İstihbarat Biriminin Kuruluşu ve Tarihi Süreci

Çalışmanın bundan sonraki kısmı çok özel bir konuya ayrılmıştır. Türk istihbarat tarihinin her dönemi ile ilgili ulaşılabilen kaynaklar tarandığında, polis istihbarat

228 T.C. Resmi Gazete, 14 Temmuz 1934, sayı 2751.

229 Refet Erdoğan, Mustafa Yiğit, Emniyet Teşkilatı Rehberi, Ankara-1967, s.151.

230 T.C. Resmi Gazete, 12 Haziran 1937, sayı 3629.

231 <http://www.idealhukuk.com/index.asp>, 16.02.2008 ; Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.53.

232 A.g.e., s.57.

tarihiyle alakalı etraflıca bilgi verebilen kaynağa rastlanılmamıştır. Çalışmayı sürdürürken polis istihbarat biriminin bir personeli olmam, daha geniş fırsatlarla bu konuyu inceleme imkanına kavuşmamı sağlamıştır.

1. Önemli İşler Müdürlüğünün Kuruluş Gerekçesi

18 Temmuz 1936 tarihinde dönemin Türkiye Cumhuriyeti Devleti Başbakanı İsmet İNÖNÜ imzası ile TBMM Başkanlığına 2049 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi amacıyla kanun teklifi verilmiştir. Kanun değişikliğinin gerekçelerinde siyasi polisin görev alanı ile ilgili;

“... *sınai müesseselerin çoğalması nispetinde memlekette amele hayatı genişlemiştir. Amele yuvalarının, rejim korunması noktasında ne kadar mühim ve polis için ne kadar cazip bir vazife yeri olduğu takdir buyrulur...Sınai saha haricindeki iktisadi inkişaflarımız dahi yurddaki iş sahasını artırmış olduğundan işçilerin hareketlerini ve menfaatlerini takip noktasında polisin vazifesi o nispette artmıştır...İnkılabın ve rejimin uyanık muhafızı yalnız ve ancak polis olabilir, rejime uygun ve onun taleplerini kavrayan bir polis kurumu vücuda getirilmezse istikbal için endişeli bulunmak zaruridir...Polis üniformalı ve sivil olmak üzere iki kısımdan oluşmuştur.*”²³³ ifadeleri kullanılmıştır.²³⁴

Bu ifadelerde iki husus ön plana çıkmaktadır. Birincisi, polise siyasi yapılanmalar karşısında *rejimi koruma* görevinin verilmesinin zaruri olduğu düşüncesidir. İkincisi ise polisin bir kısmının *sivil* görev yapacak olmasıdır. Bu iki husus da ileriki yıllarda fiilen göreve başlayacak olan polis istihbarat biriminin görev alanını ve birim yapılanmasının temel taşlarını oluşturacaktır.

2049 sayılı ETK'nın değişim gerekçeleri bütün yönleriyle ele alınmıştır. Bir taraftan kanunun değişim gerekçeleri sayılırken, diğer taraftan da ihtiyacı karşılayacak sorun çözücü maddeler kanuna eklenmek istenmiştir. Değiştirilmesi istenen bir konuda Emniyet teşkilatına yeni birimlerin eklenmesi olmuştur. Bu değişiklik kanun teklifinde;

²³³ T.B.M.M Kütüphanesi, Zabıt Ceridesi, c.18, s.3-5.

²³⁴ Bkz. Ek Nu.10.

“ ... Yeni cetvelde eski cetvelde mevcut bulunmayan bazı memuriyetler vardır. Bunlar da Teftiş Heyeti Reisliği, Daire Reislikleri, Önemli İşler Müdürlüğü, Enstitü Müdürlüğü ve Muavinliği ve Dahiliye Müdürlükleridir. Şube müdürlükleri üstüne Daire Reislikleri teşkilatı ihtisas edilince...” ifadeleri yer almıştır. Yeni oluşturulacak kanuna, “Önemli İşler Müdürlüğü” adı altında bir birimin EGM’de kurulması eklenmiştir.²³⁵

“Önemli İşler Müdürlüğü”nün kuruluş gerekçesine de kanun teklifinde ayrıca yer verilmiştir. Önemli İşler Müdürlüğünün kuruluş gerekçesi teklifte şu ifadelerle izah edilmiştir;

“...Bu gün bizzat Umum Müdür tarafından yapılan fevkalade mühim ve gizli işler üzerinde Umum Müdür tarafından verilen direktifler dairesinde çalışmak ve aynı zamanda ajanlarla olan muhaberatı temin ve bunlara ait dosyaları tanzim ve muhafaza etmek için “Önemli Şube” namı ile bir şube müdürlüğü ihdasına lüzum hasıl olmuştur...”²³⁶

Kanun teklifinde geçen bu ifadeden anlaşıldığı kadarıyla Önemli İşler Müdürlüğünün, şube müdürlüğü seviyesinde kurulması istenmiştir. Kuruluş gerekçesinde öne çıkan hususlar iki ana başlık altında şu şekilde ele alınabilir;

- Birincisi, Genel Müdürün doğrudan verdiği emir ve talimatların yerine getirecektir.
- İkincisi, istihbarat çalışmalarında haber kaynağı olarak bilgilerinden istifade edilen *ajanlarla*,²³⁷ ilgili iş ve işlemleri yapacaktır.

Bu ajanlar ile istihbarat personeli gizlice görüşmeler yapacak, ajanlar üzerinde çalışılması gereken konularla ilgili yönlendirecektir. Yönlendirilen konularla ilgili bilgiler ajanlar tarafından tekrar istihbarat personeline aktaracak, istihbarat personeli de bu bilgileri ajana ait dosyalar içinde yazılı olarak muhafaza edecektir. Bilginin önemine göre de Genel Müdür doğrudan bilgilendirilecektir.

235 Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.57 ; T.B.M.M ZC, c. 18, s. 6. ; Alyot, a.g.e., s.670. ; Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.57.

236 T.B.M.M ZC, c. 18, s. 6.

237 Ajan; Bir istihbarat servisi adına çalışan kişidir. Burada ifade edilen ajan sivil kişidir. Yani bizzat istihbarat personelinin kendisi değildir. İstihbarat personeline tarafından illegal örgütler içerisinde kazanılmış, istihbarat personeline yardımcı kişidir. “Ajan” için bkz., Şafak, a.g.e., s.18.

Yine bizzat ajanlara ait kişisel bilgilerde özel dosyalarda tutulacaktır. Böylece her ajanın resmiyette kaydı olacaktır. İstihbarat polisinin doğrudan Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı olması ile ajan çalıştırması önemli iki husustur. Çalışma şekli ve kuruluşu dikkate alınan polis istihbaratının görev alanının da sadece ülke geneli ile sınırlandırıldığı kanundan anlaşılan diğer bir husustur.

2. Önemli İşler Müdürlüğü'nün Kuruluşu (4 Haziran 1937)

2049 sayılı kanun değişiklik teklifi, Dahiliye²³⁸ ve Bütçe²³⁹ Encümenlerinden de bazı değişiklikler yapılarak geçmiştir. Ancak her iki encümen görüşmesinde de teklifin “Önemli İşler Müdürlüğü” kısmı tartışılmadan, kanun teklifinde sunulduğu gibi aynen kabul edilmiştir. Komisyonların incelemesinden geçen kanun teklifi getirildiği TBMM Genel Kurulunda 4 Haziran 1937 tarihinde, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu olarak kabul edilmiş, 12 Haziran 1937 tarihinde 3629 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

ETK'nin 9. maddesinde polis; idari, *siyasi* ve adli polis olmak üzere üç ana bölümde ele alınmıştır;

İdari Polis; İçtimai ve umumi intizamı temin etmekle mükellef kısımdır.

Adli Polis; Adli işlemlerle uğraşmak üzere ayrılan kısımdır.

Siyasi Polis; Devletin umumi emniyetine taalluk eden işlerle mükellef olan kısımdır.²⁴⁰

3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 16. maddesi (1988 yılında değişmeden önce) 1937’de aşağıdaki şekliyle kabul edilmiştir;

“Emniyet umum müdürlüğünün merkez teşkilat yapılanması;

A: Umum Müdürlüğüne bağlı makamlar

1. Umum müdür muavinleri

2. Teftiş heyeti reisliği

238 T.B.M.M.ZC, s. 11.

239 A.g.c, s. 13.

240 Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.55.

3. Dört daire reisliği
4. Hukuk işleri müdürlüğü (bir bürodur)
5. Önemli işler müdürlüğü (üç büroya havidir)
6. Arşiv müdürlüğü (üç büroya havidir)
7. Tercüme bürosu

B: Birinci daire üç, diğer daireler ikişer şubeden teşekkül eder. Dördüncü dairenin ayrıca laboratuvarı vardır.

C: Birinci şube²⁴¹ dört, ikinci şube iki, üçüncü şube üç, dördüncü şube iki, beşinci şube iki, altıncı şube üç, yedinci şube iki, sekizinci şube bir, dokuzuncu şube iki büroya taksim edilir.

Daireler birbirinden numara ile tefrik edilir ve görevleri işler umum müdürlük arşivinde saklanacak vazife takviminde tasrih edilir”.²⁴² şeklinde belirlenmiştir.

3201 sayılı kanunla Önemli İşler Müdürlüğü doğrudan Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır.²⁴³ Kuruluşunda üç büroya sahiptir. Önemli İşler Müdürlüğü'nün taşra birimleri tamamıyla oluşuncaya kadar, taşradaki istihbarat faaliyetleri birinci şube ya da diğer adıyla siyasi şube bünyesinde yürütülmüştür.²⁴⁴

3. 1937/1951 Yılları Arasında Önemli İşler Müdürlüğü

3201 sayılı ETK ile Önemli İşler Müdürlüğü yukarıda sayılan görevler çerçevesinde “şube müdürlüğü” seviyesinde kurulmuştur. Büro isimlerine ulaşılamamakla birlikte, merkez teşkilatı olarak kurulan bu birimin altında üç bürosu bulunmaktadır.²⁴⁵ Kuruluşunda iki temel gerekçe vardır. Birincisi ajanlarla alakalı iş ve işlemleri yapmak, ikincisi Umum Müdürün verdiği hususi görevleri yapmaktır.²⁴⁶

241 Bkz. Ek Nu.11.

242 Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s. 59.

243 Bkz. Ek Nu.12.

244 Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir'de yapılan röportaj; Olgun Altıntaş'ın 2004 yılında Renan Gürman ile yaptığı röportaj.

245 Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s. 59.

246 T.B.M.M.ZC, s. 6.

Eski polis istihbarat başkanlarından Mustafa YİĞİT ve A.Haşım AYTURAL ile polis istihbarat tarihi üzerine yapılan röportajlarda 1937/1951 dönemi şu şekilde değerlendirilmiştir; Önemli İşler Müdürlüğü Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'ni gizlemek maksadıyla kurulmuştur. Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin personel ihtiyacını 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununda geçen “*emniyet müfettişliği*”²⁴⁷ kadrosundan karşılanmıştır. ²⁴⁸ Yine aynı kanunun 15. maddesi 3. fıkrasında ise “*...yüksek tahsil görmüş olanlar maaşlarının miktarına göre o maaşı alan dahiliye memurları derecelerine muadil memurluklara naklen veya terfian tayin olunabilirler*”²⁴⁹ ifadesi yer almıştır. Bu ifade de MEH'e geçişi kolaylaştırmıştır.²⁵⁰

1926 yılı Ekim/Kasım aylarında çıkan MEH Nizamnamesine göre merkezde dört ana şubeden oluşmuştur;

A Şubesi; İstihbarat (Espiyonaj)

B Şubesi; Müdafaa (Kontr Espiyonaj)

C Şubesi; Propaganda

D Şubesi; Teknik Destek olarak belirlenmiştir.

B Şubesinin personeli *Emniyet Genel Müdürlüğü* ve Jandarma Genel Komutanlığı personelinin oluşmuştur.²⁵¹ Burada MEH'in bir kısım personelinin Emniyet Genel Müdürlüğü kadrosunda gözükmemesi yani MEH personelinin kadrosunun Emniyet Teşkilatında (emniyet müfettişi olarak) gözükmemesi görev yerinin MEH olması yukarıda da izah edildiği gibi ETK'ya uygun düşmektedir.

1928 yılı başlarında İçişleri Bakanlığı tüm Valiliklere Müdafaa (Kontr Espiyonaj) Şubesinin görevleri ile ilgili bir tamim göndermiştir. Bu tamimin MEH Müdafaa (Kontr Espiyonaj) şubesi özelinde ise;

- *Ülke içinde ve dışında devletimizin güvenliğine yönelik ajan faaliyetlerini takip ve tespit etmek,*

247 Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.56; Bkz. Ek Nu.13.

248 Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir'de yapılan röportaj ; Haşım Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul'da yapılan röportaj.

249 Erdoğan - Yiğit, a.g.e., s.56-57; TBMM Kütüphanesi, Kavanin Mecmuası, s.830.

250 Ruscuklu, a.g.e., s. 38.

251 Pehlivanlı, “Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne”, s.136 ; İltar, a.g.e., s.26-27. ; Ruscuklu, a.g.e., s.35.

- *Yabancı ülke ajan faaliyetlerine mani tedbirler almak, bu tedbirlerin uygulanabilmesi amacıyla üst makamları bilgilendirmek,*
- *Devletin güvenliği aleyhine faaliyet gösteren iç ve dış kurum/kuruluşları takip etmek,*²⁵² yükümlülükleri ile görevlendirildiği bildirilmiştir. Bu çerçevede Mustafa Yiğit'e göre başta MEH'i kamufle amaçlı oluşturulan Önemli İşler Müdürlüğü'nün kurulma gerekçesindeki ajan iş ve işlemlerinin, MEH'te görevli polisler tarafından değerlendirildiği düşünülmektedir.

MEH'in taşra yapılanmasının da isim değişikliğine giderek sürekli kendini yenilemesi, taşra birimlerinin 1928 yılı içinde “*Emniyet Müfettişliği*”,²⁵³ 1 Ağustos 1937 tarihinden itibaren de “*Emniyet Baş Müfettişliği*”²⁵⁴ isimlerini kullanmaları ETK'ya uygun hareket ettiklerinin bir göstergesi olabilir. Çünkü bu ifadeler ETK kadro cetvelinde geçen ifadelerdir.²⁵⁵

Burada şunu ifade etmekte yarar vardır. MEH yasal olarak kurulmuş bir teşkilattır. 19 Aralık 1926 tarihli ve ‘Gazi Mustafa Kemal’ onaylı ‘Gizli Kararnamesi’ ile resmiyet kazanmış ve Başbakanlığa bağlanmıştır.²⁵⁶ Ancak gizlilik ön planda tutulmuştur. 23 Haziran 1943'te 4443 sayılı Başvekalet Teşkilatı kanunu ekinde yer alan cetvelde bir adet “*Milli Emniyet Hizmetleri Reisliği*” kadrosu yer almıştır.²⁵⁷ 1943 yılında çıkan bu kanunun iki önemli özelliği vardır. Birincisi MEH'in gizliğinin kalkması olmuştur. İkincisi ise MEH'in kendine ait bir kadrosunun hala olmadığı bir kez daha ifade edilmiştir. 4443 sayılı yasa ile MEH'in gizliği kalkmış, bir kişilikte olsa kendisine ait kadro almış ancak halen açık olarak görev tanımlaması yapılmamıştır.

Ruscuklu eserinde MEH'in İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilgi ve çalışma alanının hızlı bir şekilde değiştiğinden bahsetmektedir. Özetle; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası güç dengelerinin değiştiğini, espionaj çalışmalarının daha nitelikli bir hale geldiğini, Türk iç politikasının bu değişimlerden ciddi

252 İlter, a.g.e., s.36-37.

253 Demirel, a.g.e., s.137. ; Şimşek, a.g.e., s.215.

254 İlter, a.g.e., s.40. ; Özkan, a.g.e., s.223 (20. Basım).

255 Alyot, a.g.e., s.631-632.

256 Ruscuklu, a.g.e., s.35.

257 Pehlivanlı, “Teşkilat-ı Mahsusa'dan Milli Emniyet Hizmetleri'ne”, s.136 ; Ruscuklu, a.g.e., s.39.

etkilendiğini ifade etmiştir.²⁵⁸ Yani bu değişimler MEH'in ilgi alanının Kontr Espiyonaj'dan çok Espiyonaj eksenli olması sonucunu doğurmuştur. Artık ülke içi istihbarat yapabilecek bir yardımcı kurumun ortaya çıkması doğal bir sonuç olmuştur. Netice itibariyle MEH, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendine yeni bir perspektif belirlemiştir. Önemli İşler Müdürlüğü'nün görev alanına giren (görev alanına giren konular çalışmanın alt başlıklarında verilecektir) konular MEH için görev alanının küçük bir kısmını oluşturur hale gelmiştir.

1937-1951 yılları arasında Önemli İşler Müdürlüğü kuruluş gerekçesi olarak gösterilen “...ajanlarla ilgili iş ve işlemleri yapar...” kısmının o dönem ki adıyla MEH mensuplarının çalışmalarına yasal dayanak oluşturmak için kullanıldıkları²⁵⁹ yukarıda detaylıca izah edilmiştir. Gerekçenin diğer kısmı olan “...Umum Müdürün vereceği mahrem işleri yapar...” bölümünün ise izahı arşivlerden elde edilen bilgiler çerçevesinde kısmen de olsa şu şekilde değerlendirilmiştir; Polis istihbarat faaliyetlerine 2049 sayılı yasa ile başlamıştır. Bu görev merkez (Emniyet Genel Müdürlüğü) ve taşra (İl Emniyet Müdürlükleri) nezdinde siyasi şube personeli tarafından yürütülmüştür. Haberalma faaliyetleri için Siyasi İktidarlarca EGM bütçesine, haberalma ödeneği konulmuştur. Bu ödenek, haberalma (istihbarat) faaliyetleri karşılığında talep eden birimlere, İçişleri Bakanının uygun görmesiyle EGM tarafından gönderilmiştir. Haberalma ödeneğinin EGM bünyesinde sarfi işlemlerine 1937 yılına kadar I. Şube personeli bakmıştır. 1937 yılında Önemli İşler Müdürlüğü'nün kurulması ile birlikte, bu görev Önemli İşler Müdürlüğü'ne devredilmiştir.²⁶⁰

Aynı gerekçenin ile ilgili olarak röportajlarda başka bir bakış açısıyla; Önemli İşler Müdürlüğü çalışanları, Emniyet Genel Müdürünün makam odasının en yakın odasında yerleşmiştir. Personel sayısı 2-3 kişidir. Taşra yapılanması mevcut değildir. Diğer personelden hiç kimse bu birimde çalışan personelin ne iş yaptığını sormadığı gibi, bu birimde görev yapan personelde işleri alakalı dışarı

258 Ruscuklu, a.g.e., s.41.

259 Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir'de yapılan röportaj.

260 Bkz. Ek Nu. 27-a ve 27-b.

sır vermemişlerdir. İstihbarata Karşı Koyma faaliyetinde buldukları, teşkilatın öteki mensuplarınca düşünülmüştür,²⁶¹ değerlendirmeleri yer almıştır.

Kaldı ki bu dönemi, muhakkak polisin bu gün anladığımız manada istihbarat yapması gerektiği bir dönem olarak algılamamızda çok doğru olmayabilir. Yukarıda da bahsedildiği gibi o dönemde polise doğrudan istihbarat yapma yetkisi kanunla açık ve net olarak verilmemiştir. Mesele yoruma açık bir halde bırakılmıştır.

4. Önemli İşler Müdürlüğünün Kurumsallaşma Çabaları; İlk Eğitim Faaliyetleri (1951)

3201 sayılı ETK, Önemli İşler Müdürlüğü'ne doğrudan doğruya, "...istihbarat yapar..." şeklinde açık ve net olarak görev vermemiştir. Kanun gerekçesindeki "... ajanlarla ilgili dosyaların tutulması..."²⁶² ifadesi yoruma dayalı olarak Önemli İşler Müdürlüğü'nün istihbarat yapmasının önünü açmıştır.

Fakat, Önemli İşler Müdürlüğü personeli, 1951 yılına kadar istihbarat yapma konusunda herhangi bir kurs almamıştır.²⁶³ İstihbarat yapmak amacıyla taşra birimi de oluşturmamıştır. Yukarı bölümlerde de bahsedildiği gibi 1937/1951 dönemini, haberalma ödeneğinin sarf işlemleri ve İKK işlemleriyle geçirilmiştir.

Aytural, 1951 yılında Önemli İşler Müdürlüğü'nün istihbarat yapma çabasına geçişini şu sözlerle ifade etmiştir;

"...İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra ABD ve Sovyetler Birliği iki rakip ülke olarak soğuk savaş dönemini başlattılar. Ülkelerinin menfaatleri gereği Orta Doğu'ya yöneldiler. 1950'li yıllarda ABD'li yöneticiler ile o dönem siyasi iktidarda olan Türk yöneticilerinin aralarındaki ilişkiler çok iyi bir durumdadır. Sovyetler Birliği Orta Doğu'ya ulaşabilmek için Suriye'ye sosyalizm rejimini getirme faaliyetlerine başlamıştır. ABD, Sovyetler Birliğinin planını fark etmiştir. Kendince tedbirler geliştirmeye başlamıştır. 1950'li yılların hemen

²⁶¹ Haşim Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul'da yapılan röportaj.

²⁶² T.B.M.M.ZC, s. 6.

²⁶³ Olgun Altıntaş'ın 2004 Yılında Renan Gürman ile yaptığı röportaj.

başında ABD, Suriye'ye sosyalizmin gelişini engellemek için Türkiye'ye bir anlamda yakınlık göstermiştir... ”²⁶⁴

Yiğit ise aynı dönemi;

“...Aynı dönemlerde Türkiye'ye bir taraftan Sovyetler Birliği'nden diğer taraftan da Almanya'dan sosyalizmi savunup sonradan pişman olan ya da sosyalizm rejminden korkup kaçan sığınmacı komünistler gelmiştir. Türkiye'den de eğitim ve benzeri vesilelerle yurtdışına çıkmış, bulunduğu ülkelerde sosyalizm ile tanışmış ve bu rejmi benimseyip, Türkiye'ye sosyalizm rejimini getirmek hevesi ile tekrar ülkeye dönmüş komünistlerin varlığına da bu dönemlerde ciddi oranda rastlanmaktadır. ABD'li yetkililer, müttefiki Türkiye'deki bu hareketliliği görerek Türk Emniyet Teşkilatı personeline komünizmle mücadele tabanlı “Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu” vermeyi teklif etmiştir.”²⁶⁵ sözleri ile tanımlamıştır. Yani her iki başkanda Önemli İşler müdürlüğü'nün fiilen istihbarat yapmaya başlamasının altında yatan gerçek gerekçeyi, komünizmle mücadele olarak vermişlerdir.

Komünizm ile mücadele konusunda ABD tarafından gösterilen yaklaşma müspet olarak değerlendirilmiştir. ABD'liler tarafından istihbarat kursu alacak personel Önemli İşler Müdürlüğü personeli olarak belirlenmiştir. Polis (birinci şube personeli) 1932 yılından beri istihbarat yapmakta ise de, 1937 yılında kurulan Önemli İşler Müdürlüğü'nün kuruluş gerekçesi bu birim salt bir istihbarat birimi olmasını öne çıkarmıştır. Bu nedenle kurs Önemli İşler Müdürlüğü personeline yönelik düzenlenmiştir. Birinci Şube'de çalışıp bu kursa iştirak eden personelin kadrosu kurs sonrası Önemli İşler Müdürlüğü'ne aktarılmıştır.

İlk eğitim faaliyeti 1951 yılında Ankara'da başlamıştır.²⁶⁶ Söz konusu kursa 15 personel katılmıştır. 1978-1983 yılları arasında İstihbarat Başkanlığı yapan Renan GÜRMAN, Polis Koleji mezunu emekli Emniyet Müdürü Vahdet ERDAL ve

²⁶⁴ Haşim Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul'da yapılan röportaj.

²⁶⁵ Mustafa Yiğit ile 19 Eylül 2007 tarihinde İzmir'de yapılan röportaj.

²⁶⁶ İDB Özel Arşivi, Ds Nu. 500/8,10,14,15 ve 41.

Türkiye'nin ilk bayan Emniyet Müdürü Feriha SANERK²⁶⁷ de kursa katılanlar arasındadır.²⁶⁸ Arşivlerde 13/1633 yaka ve sicil sayılı Komiser Muavini Enver ÖĞÜTVEREN'e ait 1 Haziran 1951 tarihinde hazırlanan künyesinde;

“... 4 Şubat 1951 tarihinde Ankara Polis Enstitüsünde bulunarak 2 ay sürecek olan sivil kursa tefrik edildiği İçişleri Bakanlığının 2.2.1951 gün ve Em. Gn. Md. Ş. 2. 6717 sayılı yazıları ile bildirilmiş gereken tebligat yapılarak 5 Şubat 1951'de ilişiği kesilmiştir... Polis Enstitüsü Dedektif Kursunda bulunan ve kadrosu ile birlikte Emniyet Genel Müdürlüğü kadrosuna naklen tayin edildiği İçişleri Bakanlığının 12 Mayıs 1951 gün ve Emniyet Genel Müdürlüğü Ş. 3. A. 27785 sayılı buyrukları ile bildirilmiştir...” ifadeleri yer almıştır.

Enver ÖĞÜTVEREN'in bu künyesinden, ilk İstihbarat Kursunun 4 Şubat 1951 tarihinde başladığı ve iki ay sürdüğü, kursun Ankara Polis Enstitüsünde yapıldığı ve kurs isminin kısaca “*Dedektiflik Kursu*” olarak ifade edildiği görülmektedir.

ABD'li terör uzmanları tarafından Türkiye'de düzenlenen “Dedektiflik” ya da sonradan ismi “Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu” olan eğitime katılan personele, kurs içeriğinde ideolojik akımlar, kontr espionaj ve her türlü kaçakçılık konularında haber toplama ve mücadele etme metot ve teknikleri anlatılmıştır.²⁶⁹ Bu eğitim hem teorik hem de pratik olarak yapılmıştır. Eğitimin pratik kısmında ise Türkiye'ye iltica eden Sovyet ve Almanlar, Türkiye'ye sosyalizm rejmini getirmeye çalışan komünistler ile Ankara ve İstanbul'da mülakatlar yapılmıştır.²⁷⁰ Bu kursu başarıyla bitiren personel Önemli İşler Müdürlüğü personeli olarak çalışmaya başlamıştır.

Aytural, taşraya giden personelin maskeli olarak çalışmaya başladığını, yani tayin oldukları ilde farklı bir meslek sahibi olarak görev yaptıklarını ifade etmiştir.²⁷¹ Nitekim arşivlerde İzmir ilinde kurulan Özel Büronun, “*Müstakil İstan. Ajansı Dahili*

267 Eyüp Şahin, Türk Polis Teşkilatının Şanlı Geçmişinde ve Cumhuriyete Giden Yolda, İz Bırakan Polisler, Ankara-2004, s. 205-210.

268 Olgun Altıntaş'ın 2004 Yılında Renan Gürman ile yaptığı röportaj.

269 Olgun Altıntaş'ın 2004 Yılında Renan Gürman ile yaptığı röportaj.

270 Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir'de yapılan röportaj.

271 Haşim Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul'da yapılan röportaj.

Haberler Toplama Bürosu İzmir Şubesi”²⁷² adı altında 1953 yılında faaliyet gösterdiği, aynı şekilde İstanbul istihbarat taşra biriminin de “*Müstakil İstan Ajansı Dahili Haberler Toplama Bürosu İstanbul Büro Şefliği*”²⁷³ adı altında 8 Haziran 1954’te faaliyette bulunduğu rastlanmıştır. Yazışmalarda da kamufle yöntemi kullanılmıştır. İzmir Özel Bürosu “*İzmir Büro Şefliği*”, Önemli İşler Müdürlüğü “*Merkez Şubesi Müdürlüğü* “ olarak geçmiştir. Merkez Şubesi Müdürlüğü, İzmir Bürosu Şefliği ile İzmir Bürosu Şefliği de Merkez Şubesi Müdürlüğü ile doğrudan yazışma yapmıştır. ²⁷⁴

1951 tarihinde;

- *İlk istihbarat eğitimi olan ”Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu”nun düzenlenmesi,*
- *İlk defa Önemli İşler Müdürlüğü personelinin yapacağı “görevlerin” kurs sorasın da netleşmesi,*
- *İlk defa Önemli İşler Müdürlüğüne bağlı taşra birimleri “Özel Büro ya da Küçük Gruplar”ın oluşturulmasına başlanması,*
- *İlk defa İstihbarat hizmetlerinde çalışacak personelin “istihbarat branşına“ geçirilmeye başlanması,*
- *İlk defa merkez ve taşra birimleri ile polis istihbarat birimin kurumsallığa doğru yeni adımlar atması, olayları gerçekleştirmiştir.*

Tüm bu ilk olaylar, İstihbarat Dairesi Başkanlığının “*kuruluş tarihi*”nin 1951 yılı olarak kabul edilme yanılığını doğurmuştur.²⁷⁵

Halbuki İstihbarat Dairesi Başkanlığının temelini oluşturan *Önemli İşler Müdürlüğü* 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu ile *4 Haziran 1937’de kurulmuştur.*

4 Şubat 1951 yılı polis istihbarat birimi olan Önemli İşler Müdürlüğü’nün (1983 yılında ismi İstihbarat Dairesi Başkanlığı olarak değişmiştir) bizzat istihbarat faaliyetlerine başlama tarihi olarak kabul edilse bile bu tarih *ilk eğitime başlanıldığı tarihtir.*

272 Bkz. Ek Nu. 14.

273 Bkz. Ek Nu. 15.

274 Bkz. Ek Nu. 14, 15 ve 16.

275 Bkz. Ek Nu.17.

5. Önemli İşler Müdürlüğünün Kurumsallaşma Çabaları; İkinci Eğitim Faaliyeti (1958)

1951 tarihli YYFM kursundan sonra taşra birimlerini oluşturan Önemli İşler Müdürlüğü istihbarat faaliyetlerine başlamıştır. Fakat bu faaliyetler kamufle bir şekilde yürütülmüştür.²⁷⁶

Özkan eserinde, 1958 yılında polis istihbarat birimini kurmakla görevlendirildiğini söyleyen ve bir dönem Önemli İşler Müdürlüğü de yapan Ergün Şadi Gökdeniz ile yaptığı röportajında, Gökdeniz'in;

“ ... Önemli İşler, yasal deyimi ile 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nda ön görülen Önemli İşler Müdürlüğü, aslında istihbarat yapmakla görevlendirilmiş bir müdürlük olmasına rağmen, ben bu görevi teslim aldığım zaman(1958), Önemli İşler Müdürlüğünün son derece önemsiz işlerle uğraştığını gördüm. Bu bir eleştiri değil, tespittir...”²⁷⁷

ifadelerine yer vermiştir.

Bu röportaj Önemli İşler Müdürlüğü'nün 1958 yılındaki mevcut durumunu ortaya koyuyor. Yani Önemli İşler Müdürlüğü'nün istihbarat yapmakla yetkili bir birim olduğu açıkça ifade ediliyor, fakat bu görevini bir türlü yapamadığı anlaşılıyor.

1951-1957 yılları arasında Önemli İşler Müdürlüğü'nün kendinden beklenen seviyede istihbarat çalışması yürütemediği ya da yürütmekte zorlandığının görülmesi üzerine, 1957 yılının son ayları ve 1958 yılının ilk aylarını kapsayacak şekilde ABD'li istihbarat uzmanları tarafından ikinci ve son defa Ankara'da istihbarat polisine yönelik, “İstihbarat Elemanı Sevk, İdare ve İstihbarat Operasyonu Düzenleme Kursu” düzenlemiştir. Daha sonra bu kursun isimi de “Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu” olarak anılmıştır. Ankara'da Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen uzmanlar tarafından Ekim 1957- Mart 1958 tarihleri arasında düzenlenen kurs yaklaşık 6 ay

²⁷⁶ Haşim Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul'da yapılan röportaj.

²⁷⁷ Özkan, a.g.e., s.225.

sürmüştür. Bu kursa Emniyet Genel Müdürlüğü kadrosu ile Ankara, İstanbul ve İzmir illeri İl Emniyet Müdürlüklerinden toplam 6 rütbeli personel katılmıştır. Kursta özellikle Takip Tarassut konusu üzerinde durulmuştur. Kişisel izleme, teknik izleme veya araçla izleme eğitimlerine de pratik olarak yer verilmiştir.²⁷⁸ Söz konusu kursa; Mustafa YİĞİT, A. Haşim AYTURAL, Nevzat AYZAZ, Cahit SUNAR, Sadık KÖKSAL ve Kemal MAVİSU isimli rütbeli personel katılmıştır.²⁷⁹

Kurs sonunda Ankara, İstanbul ve İzmir İl Emniyet Müdürlükleri bünyesinde Emniyet Genel Müdürlüğü Önemli İşler Müdürlüğüne bağlı “Özel Büro” adı ile İl Emniyet Müdürlükleri bünyesinde taşra birimleri yeninde yapılandırılmıştır.²⁸⁰ Bu kursa kadar taşra birimleri kamufle olarak çalışlardır. İstihbarat personeli İl Emniyet Müdürlüğü binası dışında, “*Müstakil İstan. Ajansı Dahili Haber Toplama Bürosu*” adı altında faaliyet göstermiştir.²⁸¹ Taşra birimlerinin başına 1958 yılında bu kursu başarı ile bitiren rütbeliler grup amiri olarak atanmıştır. Taşra birimlerine istihbarat bürosunun başında sorumlu bulunan amirlere “Büro Şefi” denilmiştir.

Grupların öncelikli görevlerini, Türkiye’ye bir şekilde gelen Demirperde ülke vatandaşları ile sosyalizmi rejim olarak ülkeye getirmek için yeraltı faaliyetlerinde bulunan art niyetli kişi, grup ve kuruluşlarla mücadele oluşturmuştur.²⁸² 1958 yılından sonra merkez ve taşra birimiyle kurumsallaşmaya başlayan Önemli İşler Müdürlüğü, bu tarihten günümüze kadar her geçen gün daha da profesyonelleşerek varlığını sürdürme gelmiştir.

1958 yılında oluşturulan taşra birimleri de zaman içinde tüm illerimize hatta büyük ilçe merkezlerimize kadar yaygınlaştırılmıştır. 1958 yılı polis istihbarat teşkilatı için bir milat olmuştur. Bu tarihten sonra polis istihbarat teşkilatı hem idari yapılanma hem de çalışma, görev ve sorumluluk yönünden sürekli yenilenip gelişmiştir.

Yine 1958 yılından sonrasını, taşra birimlerinden gizliliğin kaldırıldığı bir dönem olarak da nitelendirmemiz doğru olacaktır. 1958 yılına kadar farklı mekanlarda

278 Mustafa Yiğit, Polis ve İstihbarat, Şubat 1997, s.32.

279 a.g.a., 14. ; Mustafa YİĞİT ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir’de yapılan röportaj.

280 a.g.a., 239, Ev. T. 05.01.1960.

281 a.g.a., Ds Nu. 700/1, Ev. T. 13.04.1953. ; Ev. T. 08.06.1954.

282 Yiğit, a.g.e., s.40.

ve farklı isimler altında faaliyet gösteren taşra birimleri bu tarihten sonra İl Emniyet Müdürlüklerinde “Özel Büro” ya da “Küçük Gruplar”²⁸³ olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

6. Merkez Teşkilatının Yapısı

1937 yılında Önemli İşler Müdürlüğü, teşkilat yapısı bakımından şube müdürlüğü seviyesinde kurulmuştur. Müdürlüğe bağlı 3 büro bulunmaktadır. 1951 yılına kadar Emniyet Genel Müdürünün odasının yanında bir odada faaliyet göstermiştir. 1951 yılında ilk eğitim faaliyetleri ile birlikte yapısını yenilemeye başlamıştır. 1951 yılına kadar Önemli İşler Müdürlüğü görevlerinde kimlerin bulunduğu dair herhangi bir malumata ulaşılamamıştır. 1951 yılında verilen dedektiflik eğitimi sonrası, merkeze bağlı taşra birimleri oluşturulmuştur.

Merkez teşkilatı yapısını 1960 yılının son aylarından itibaren çıkarılan yönetmeliklerle güçlendirmeye başlamıştır. 1970 yılına kadar merkez kuruluş bünyesinde yer alan üç büro ile çalışmalarını sürdürmüştür. 1970 yılına gelindiğinde taşra birimleri ile güçlenen merkezin teşkilat yapısına şube müdürlüğü seviyesi cevap veremez hale gelmiştir.

1970 yılından sonra Önemli İşler Müdürlüğü, Önemli İşler Daire Başkanlığı seviyesine çıkarılmıştır. 24 Temmuz 1971 tarihinde dönemin İçişleri Bakanı Hamdi ÖMEROĞLU'nun onayı ile Önemli İşler Daire Başkanlığı; Haberalma Şubesi, Kıymetlendirme/Yorum Şubesi ve Planlama Şubesi olmak üzere üç şubeye sahip olmuş, aynı onayda Önemli İşler Daire Başkanlığı'nın Genel Müdüre doğrudan bağlandığı da özellikle ifade edilmiştir.²⁸⁴

Merkez teşkilatında değişim devam etmiş, 17 Ekim 1975 tarihinde Önemli İşler Daire Başkanlığı ismi İstihbarat Başkanlığı'na dönüştürülmüştür.²⁸⁵ Fakat şubeler yine Şube Müdürlüğü seviyesinde kalmıştır. İstihbarat Başkanlığı döneminde şube sayısı da

²⁸³ a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T.07.11.1959. ; Ev. T.07.03.1960.

²⁸⁴ a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 27.07.1971. ; Bkz. Ek Nu. 18

²⁸⁵ a.g.a., Ds. Nu. 700/2, Ev. T. 17.10.1975.

artırılmıştır.²⁸⁶ İstihbarat Başkanlığı 1983 yılına kadar devam etmiş ancak Başkanlık ifadesi kağıt üzerinde kalmış, teşkilat yapısı içte yine Daire Başkanlığı seviyesinde teşkilatlanmasını sürdürmüştür. 1983 yılında ise İstihbarat Daire Başkanlığı haline dönüşmüştür. Bir noktada isim ve kuruluş şekli ile özdeş hale getirilmiştir.

Merkez teşkilat için kayda değer bir diğer konuda, isminde ilk defa “İstihbarat” kelimesi 1975 yılında kullanılmış olmasıdır. “İstihbarat Başkanlığı” ismini aldıktan sonra teşkilat yapılanması olarak bir Başkanlık seviyesine çıkamamış sadece yaptığı göreve paralel isminde “İstihbarat” kelimesi kullanılmıştır.

Merkez teşkilatı, öncelikle değerlendirme ve koordinasyon görevi üstlenmiştir. Taşra birimlerinin kurulması ve personelin eğitimi yine ilk dönem merkez teşkilatının önceliklerinden olmuştur. Merkez ve iller arasındaki haber akışı sağlıklı bir zemine oturuncaya kadar merkez teşkilatı da başta Ankara ve diğer illerde haber toplama faaliyetlerinde bulunmuştur.

Merkez teşkilatı iç ve dış yazışmalar olmak üzere iki tür yazışma yapmıştır. Dış yazışma, diğer şube müdürlükleri²⁸⁷ ya da Emniyet Genel Müdürü²⁸⁸ ile yapılmıştır. Bu yazışmalarda imza Önemli İşler Müdürü olarak açılmış ve evrak bizzat Önemli İşler Müdürü tarafından imzalanmıştır. İç yazışma ise taşra birimleri ile yapılmıştır. Bu yazışmalarda hem merkez hem de taşra birimi, Önemli İşler Müdürlüğü ifadesi yerine “Merkez Şubesi Müdürlüğü”, “Merkez Bürosu Müdürlüğü”²⁸⁹ ve “Küçük Gruplar Müdürlüğü”²⁹⁰ ifadelerini kullanmışlardır.

7. Merkez’in Haberalma Birimi Olarak; Çevik Grup Amirliği

1951 yılından 1980’li yıllara kadar istihbarat toplama faaliyetlerinin hem taşra birimlerince hem de bizzat Önemli İşler Müdürlüğü (Merkez) tarafından yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Merkez personeli haber toplama faaliyetlerinde Ankara ile sınırlı

286 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 11.12.1981. ; Bkz. Ek Nu. 19.

287 a.g.a., Ds. Nu. 500/239, Ev. T.04.01.1960. ; Ds. Nu. 700/1, Ev. T.10.11.1960.

288 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T.31.12.1960. ; Ev. T.02.05.1961.

289 a.g.a., Ds. Nu. 500/239, Ev. T.05.01.1960.

290 a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T.07.11.1959. ; Ev. T.07.03.1960.

kalmamış, ihtiyaç duyulduğunda diğer illere de giderek istihbarat çalışması yapmıştır.²⁹¹ Merkezin bu işi yapmasının iki önemli nedeni vardır. Birincisi, özellikle 1960'lı yıllardan sonra ülkede yaşanan siyasi olaylardaki artış, ikincisi ise taşra birimlerinin personel eksikliği ve haberleri merkeze zamanında ulaştırmada yaşadığı muhabere sıkıntıları olmuştur.

Önemli İşler Müdürlüğüne bağlı olarak merkezde, takip-tarassut, inceleme, tahkikat ve haber toplama işlerini “*Dış Grup*” isimli birim yapmıştır. Kuruluş tarihi net olarak belirlenemeyen “*Dış Grubun*” faaliyetlerine, muhtemelen 1951 yılında düzenlenen ilk kurstan sonra başlamıştır. Çünkü o tarihten önce Önemli İşler Müdürlüğü'nün istihbarat yapma faaliyetleri ile yakından ilgilendiği görülmektedir.

“*Dış Grup*” isminin 1975 yılında alınan İçişleri Bakanlığı Makamı Olur'u ile “*Çevik Grup Amirliği*” olarak değiştirildiği görülmektedir.²⁹² Bu birimde çalışan personel maskeli olarak çalışmıştır. Ankara Maltepe semtinde özel bir büroya yerleşmişlerdir. Emniyet Genel Müdürlüğü binasında yerleşik bulunan Önemli İşler Müdürlüğü merkez bürolarına deşifre olmamak için ya hiç gelmemiş ya da mümkün olduğu kadar gizlilik içerisinde gelip gitmişlerdir.²⁹³ Genellikle bilgi alış-verişi Emniyet Genel Müdürlüğü binasının dışında güvenli bir mekanda yapılmıştır.

8. İl Ünitelerinin (Taşra Teşkilatlarının) Kuruluşu

Taşra birimleri oluşturulurken; Komünizm, Kürtçülük, İrtica, Irkçılık, Turancılık ve Rejim Aleyhtarlığı faaliyetleri hakkında haber toplamak, toplanan haberleri kıymetlendirmek, ilgili mercilere zamanında ulaştırmak ve bu konularda operasyon yürütmek genel gerekçe olarak gösterilmiştir.²⁹⁴

Taşra yapılanmasında, yapılanmayı ifade eden çeşitli kavramlar karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramlar yazışmalarda; “...(il ismi) Büro Şefliği,” “Özel Büro”, “Küçük Grup(lar)”, “İstihbarat Bürosu”, “İstihbarat Kısmı“...(il ismi) İstihbarat Grup

291 a.g.a., Ds. Nu. 500/8. ; a.g.a., Ds. Nu. 500/37.

292 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 07.03.1975. ; Ev. T. 19.03.1975. ; Ds. Nu. 700/2.

293 Haşim Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul'da yapılan röportaj.

294 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 15.11. 1960. ; Ev. T. 20.04.1963.

Amirliği” ve “...(il ismi) İstihbarat Şube Müdürlüğü” olarak kullanılmıştır. Bu ifade farklılıklarına ayrı bir başlık altında değinildiği için burada detaya girilmeyecektir.

İstihbarat Bürolarının kurulmasına 1960’lı yıllara gelindiğinde özel bir önem verilmiştir. 15 Kasım 1960 tarih ve 131198 sayılı tamim ile Dönemin İçişleri Bakanı M.İhsan KIZILOĞLU imzasıyla tüm Valiliklere “*İstihbarat Merkezi*” ve bu merkeze bağlı “*Büro*”ların kuruluş gerekçesi hakkında;

“Devletin iç emniyet ve güvenliğini bozucu her türlü yıkıcı faaliyetleri (Komünizm, İrtica, Rejim Aleyhtarlığı ve Kürtçülük) karşı siyasi polisin;

Ammenin zararını, telaş ve heyecanını memleket ölçüsünde mucip olan suçlara, suç kaynaklarına ve suçlulara, şehirlerarası mahiyet arzeden adli vakalarla uyuşturucu madde operasyonları gibi konulardaki çalışmalarda adli polisin;

Faaliyetlerini daha verimli kılmak, mücadeleye gücünü artırmak ve faaliyetleri koordine etmek, mütahassız eleman ve vasıtalarla techiz ve takviye eylemek ve bu faaliyetlerin hasıllarını kompetan bir merkezde toplayıp kıymetlendirmek, kıymetlendirilmiş bilgileri alakalı makam ve teşekküllere zamanında ulaştırmak maksat ve gayesiyle emniyet teşkilatımızda muhtelif adlar altında faaliyette bulunan büro ve gruplar, 3201 sayılı emniyet teşkilatı kanununda kuruluşu gösterilen Önemli İşler Müdürlüğü (İstihbarat Merkezi) ’nde toplanmış bulunmaktadır.”²⁹⁵

ifadelerini kullanmıştır. Ülke seviyesinde istihbaratın taşra kuruluşları ile beraber Önemli İşler Şube Müdürlüğü tarafından yürütüleceği ifade edilmiştir.

İstihbarat taşra birimlerinin hangi prosedür çerçevesinde kurulup görev yapacağı, 15 Kasım 1960 tarihli Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Merkezi Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre, Vilayetlerde İstihbarat Büroları, gerekli görülmesi halinde ilçelerde de “İstihbarat Kısımları” Genel Müdürün teklifi Bakanın onayı ile kurulacağı hukuki bir prosedüre bağlanmıştır.²⁹⁶

295 a.g.a., Ds. Nu. 700/2, Ev. T. 15.11.1960.

296 a.g.a., Ds. Nu. 700/2, Ev. T. 15.11.1960.

İstihbarat Büroları, 15 Kasım 1960 tarihine kadar sadece önem verilen Ankara, İstanbul, İzmir ve Hatay²⁹⁷ illerinde mevcuttur. 08 Aralık 1960 tarih ve 142513 sayılı İçişleri Bakanı M.İhsan KIZILOĞLU tüm valiliklere bir kez daha emir yazı göndermiştir. Bu yazı ile istihbarat taşra birimlerinin derhal çalıştırılmaya başlatılması, elde edilecek bilgilerin usulüne uygun olarak merkeze gönderilmesi istemiştir. İstihbarat Merkezi'nin çalışma esas ve usullerine de yer verilerek, Valiliklere, emir yazı ile Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Merkez Yönetmeliği ve Çalışma Talimatı gönderilmiştir.²⁹⁸ Tüm Valiliklerin gönderilen emre göre hareket etmesi istenmiştir.

Bu tarihten sonra 31 Aralık 1960 tarihi itibarıyla tüm illerde, illerin hassasiyetine göre (A), (B) ve (C)²⁹⁹ tipi olmak üzere (3) tipte İstihbarat Büroları kurulmuştur.³⁰⁰ Ancak İstihbarat Bürolarından gerekli verim alınamadığından 20 Mart 1963 tarihi itibarıyla Bürolar, İçişleri Bakanının onayı ile lağvedilmiştir.

İçişleri Bakanı 20 Mart 1963 tarih ve 35560 sayılı yazılarında İstihbarat Bürolarının lağvedilmesi ve İstihbarat Gruplarının açılış gerekçeleri şu şekilde ifade edilmiştir;

“ Devletin iç Emniyet ve güvenliğini bozucu (Komünizm, Kürtçülük, İrtica, Irkçılık, Rejim Aleyhtarlığı) gibi her türlü yıkıcı faaliyetlerle mücadele etmek, bu konuda memleket çapındaki çalışmalarını bir merkezde toplayıp kıymetlendirmek, kıymetlendirilen bilgileri alakalı makamlara zamanında iletmek, gizli faaliyetlerin delilleri ile tespitini ve adalete intikalini sağlamak amacıyla 15 Kasım 1960'ta tüm illerde İstihbarat Büroları kurulmuştur...Aradan üç sene gibi uzun bir süre geçmesine, yukarıda belirtilen konulardaki gizli faaliyetlerin her gün biraz daha genişleyerek memleket sathına yayılma istidadı göstermesine rağmen, gerek (eleman kıfayetsizliği, teknik malzeme ve bilgi noksanlığı, ilgililerin bu mevzularda layık vechiyle ehemmiyet vermemeleri) ve gerekse (Takip, araştırma, kontrol, tespit usullerini eski metotlara istinat ettirmeleri ve plansız çalışmaları) yüzünden hiçbir gizli faaliyet meydana çıkarılamamıştır. Bu konuda bazı illerimizin sarf ettiği gayrette bir

297 Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir'de yapılan röportaj. : <http://www.egmidb.gov.tr/tarihce.htm>, 01.05.2008.

298 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 08.12.1960.

299 Bkz. Ek Nu.20 ; a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 05.11.1960.

300 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 31.12.1960.

netice vermediğinden bir çok ilimizdeki İstihbarat Büroları lağvedilmiştir...Şimdilik, eleman kıfayeti, gizli faaliyetlerin tekasüf etmeleri hususları göz önünde tutularak, yeni İSTİHBARAT GRUBU YÖNETMELİĞİ gereğince, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Zonguldak, Bursa, Diyarbakır, Hatay, Erzurum ve Edirne'deki İstihbarat Grupları vazifelerine devam edeceklerdir...Bu iller İstihbarat Gruplarını yeniden organize edeceklerdir...İstihbarat Büroları lağvedilen illerde 1 Nisan 1963 tarihinden itibaren evrakları Birinci Şubelere devredecekler ve bu işler Birinci Şube tarafından yürütülecektir.”³⁰¹

Dönemin İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz BEKATA imzası ile İstihbarat Bürolarının bulunduğu illere gönderilen bu yazı, polis istihbaratının taşra yapılanmasında bir çığır açmıştır. Yazıdan 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi sonrasında lağvedilen taşra yapılanmasının, 15 Kasım 1960 tarihinden sonra tüm illerde açıldığı anlaşılmaktadır. 1963 yılına kadar açık kalan İstihbarat Büroları kendilerinden bekleneni verememiştir. Bunun üzerine yeniden yapılanmaya gidilmiştir. İlk iş olarak verim alınamayan taşra teşkilatları lağvedilerek, I. Şube uhdesine verilmişlerdir. İkinci iş olarak ise yukarıda sayılan (10) ildeki İstihbarat Gruplarının yenilenmesi talebi yapılmıştır.

20 Mart 1963 yılında İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz BEKATA imzası ile çıkartılan “İstihbarat Grupları Yönetmeliği”nin 2. maddesinde yer alan “*Emniyet Genel Müdürlüğünün teklifi ve İçişleri Bakanın onayı ile lüzumlu görülen diğer illerde de İstihbarat Grupları kurulur*” hükmü gereğince taşra birimleri yeni bir hüviyete kavuşturulmuştur.³⁰²

İzmir İstihbarat Bürosu İçişleri Bakanının yazılı emirleri doğrultusunda 1 Nisan 1963 tarihin de “*İstihbarat Grubu*” adı altında yeniden yapılandırılmıştır.³⁰³

İstanbul İstihbarat Bürosu 3 Nisan 1963,³⁰⁴ Ankara İstihbarat Bürosu ise 18 Nisan 1963³⁰⁵ tarihinde yeniden yapılandırılmıştır. İstihbarat Grupları da İstihbarat Büroları gibi, her türlü yıkıcı faaliyetlerle mücadele etmek amacını gütmüştür.

301 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 20.03.1963.

302 Ek Nu.21.

303 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 03.04. 1963 (İzmir Valiliği'nin yazısı)

18 Ocak 1967 tarihine gelindiğinde ise illerdeki istihbarat grup sayısının 13'e ulaştığı görülmektedir. 1963-1967 tarihleri arasında, Gaziantep, Kocaeli ve Konya'ya da İstihbarat Grup Amirliği açılmıştır. Önemli İşler Müdürlüğü tarafından, illerinde İstihbarat Grubu bulunan (13) ilin İl Emniyet Müdürü, "Değerlendirme ve Koordinasyon Toplantısı" yapmak amacıyla Ankara'ya çağırılmışlardır. Toplantıya il emniyet müdürü seviyesinde üç farklı grup halinde katılım olmuştur.

1. Grupta; Ankara, İstanbul ve İzmir (18.01.1967)

2. Grupta; Diyarbakır, Edirne, Hatay, Kocaeli, Konya (25.01.1967)

3. Grupta; Adana, Bursa, Erzurum, Gaziantep, Zonguldak (01.02.1967) İl Emniyet Müdürleri katılmıştır.³⁰⁶ 12 Temmuz 1968 yılında Trabzon İstihbarat Grubun açılması ile taşradaki grup sayısı 14'e çıkmıştır.³⁰⁷ İllerde İstihbarat Grupların kurulmasına hız verilmiştir. İstihbarat Grup kuruluş onayları İçişleri Bakanlığı makamından bazen tek, bazen ise toplu olarak alınmıştır.

17 Mart 1970 tarihinde Samsun'da,³⁰⁸ 21 Nisan 1973 tarihinde Mardin'de,³⁰⁹ 31 Temmuz 1975 tarihinde Elazığ, Malatya ve Ş.Urfa'da,³¹⁰ 15 Ağustos 1978 tarihinde Kahramanmaraş, Sakarya, Eskişehir, Erzincan ve Antalya'da,³¹¹ 10 Kasım 1978 tarihinde Kars ve Sivas'ta,³¹² Nisan 1979 tarihinde Uşak ve İçel'de,³¹³ 26 Mayıs 1979 tarihinde Çorum, Denizli, Kayseri ve Muğla'da,³¹⁴ 26 Ağustos 1982 tarihinde Aydın, Isparta ve Tokat'ta,³¹⁵ 8 Mart 1983 tarihinde Afyon, Ağrı, Artvin, Siirt ve Yozgat'ta,³¹⁶ 28 Haziran 1983 tarihinde Amasya, Bitlis, Bolu, Çanakkale, Giresun, Kırklareli, Nevşehir ve Tekirdağ'da,³¹⁷ 17 Ağustos 1983 tarihinde Adıyaman, Bilecik, Bingöl,

304 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 03.04. 1963 (İstanbul Valiliği'nin yazısı)

305 Ev. T. 18.04. 1963 (Ankara Valiliği'nin yazısı)

306 Ev. T. 20. 04.1966 ; Ds. Nu. 700/2, Ev. T. 06. 02.1967 ; Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 17. 01.1968.

307 Ev. T. 20. 06.1968.

308 Ev. T. 17.03.1970.

309 Ev. T. 21.04.1973.

310 Ev. T. 31.07.1975.

311 Ev. T.15.08.1978.

312 Ev. T. 10.11.1978.

313 Ev. T. 15.04.1979.

314 Ev. T. 26.05.1979.

315 Ev. T. 26.08.1982.

316 Ev. T. 08.03.1983.

317 Ev. T. 28.06.1983.

Burdur, Çankırı, Gümüşhane, Hakkari, Kastamonu, Kırşehir, Kütahya, Muş, Sinop ve Tunceli ³¹⁸ illerinde İstihbarat Grupları kurulmuştur.

İllerimizde İstihbarat Grupları bazen merkezde temel eğitimini başarı ile tamamlayan bir rütbeli ya da tek bir polis memuru tarafından hayata geçirilmiştir.³¹⁹ Taşra teşkilatlarında çoğu zaman İl Emniyet Müdürleri kendi illerinde bir istihbarat birimi kurulmasını Emniyet Genel Müdürlüğünden talep etmişlerdir. İl istihbarat üniteleri, illerin büyüklüğüne göre ya “İstihbarat Grup Amirliği” ya da “İstihbarat Şube Müdürlüğü” adı altında kurulmuştur.

1983 yılında polis istihbarat taşra birim yapılanması Türkiye haritası üzerinde M (Merkez), Ş (Şube) ve G (Grup) harfleri kullanılarak topluca gösterilmiştir.³²⁰

9. Merkez ve Taşra Birimleri İçin Kullanılan Kavramlar

Polis istihbarat biriminde çalışan her personel, birimin tarihi söz konusu edildiğinde bir takım kavramlar duyar. Ancak aralarındaki ilişki ya da farkın ne olduğunu anlayamaz. Sebebi, bu kavramlar belgelere dayalı açıklanmamış, kulaktan kulağa aktarılarak gelmiştir. Bu başlık altında söz konusu kavramların neler olduğu, polis istihbarat birimi yapılanmasında nerede durduğu ve resmi yazışmalarda nasıl kullanıldığı ele alınacaktır. Böylelikle kavramlara yüklenen anlamlar belgeleriyle ortaya konulacaktır.

Taşra yapılanmasında, yapılanmayı ifade eden çeşitli kavramlar, istihbarat personelinin dilinde ya da yazışmalarda; “...(il ismi) Büro Şefliği”,³²¹ “Küçük Grup(lar)”,³²² “Özel Büro”,³²³ “İstihbarat Bürosu”,³²⁴ “İstihbarat Kısmı”,³²⁵ “...(il ismi) İstihbarat Grup Amirliği”³²⁶ ve “...(il ismi) İstihbarat Şube Müdürlüğü”³²⁷ olarak ifade

318 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 17.08.1983.

319 a.g.a., Ds. Nu. 500/15 ; Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir’de yapılan röportaj.

320 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 07.11.1983. ; Ek Nu.22.

321 Ev. T. 08.06.1954.

322 a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T. 07.11.1959 ; Ev. T. 07.03.1960.

323 Ev. T. 05.01.1960.

324 Ev. T. 15.11.1960.

325 Ev. T. 15.11.1960.

326 Ev. T. 15.04.1963.

edilmiştir. Merkez için ise, “Merkez Şubesi Müdürlüğü”,³²⁸ “Merkez Bürosu Müdürlüğü”,³²⁹ “Küçük Gruplar Müdürlüğü”³³⁰ ve “Özel Büro”³³¹ şeklinde kavramlar kullanılmıştır.

Taşra istihbarat yapılanması için kullanılan kavramlar dikkate alındığında, yapılanma 1951-1958, 1958-1960, 1960-1963 ve 1963-1983 dönemleri olmak üzere 4 dönem halinde incelenecektir.

Birinci dönem, 1951- 1958 tarihleri arası maskeli dönemdir. Ankara,³³² İstanbul,³³³ İzmir³³⁴ ve Hatay³³⁵ illerinde bulunan bürolar “*Müstakil İstan. Ajansı Dahili Haber Toplama Bürosu*” adı altında teşkilatlanmışlardır. Gizlilik ön plandadır. Merkez ile yapılan yazışmalarda, taşra birim için, “...(il ismi) Büro Şefliği,”³³⁶ ya da “Küçük Grup(lar) Amirliği”³³⁷ merkez için ise, “Merkez Şubesi Müdürlüğü”,³³⁸ “Merkez Bürosu Müdürlüğü”,³³⁹ “Küçük Gruplar Müdürlüğü”³⁴⁰ ifadeleri kullanılmıştır. Dönemin hususiyeti nedeniyle yazışmalarda Önemli İşler Müdürlüğü’nü ya da istihbaratı anımsatacak hitaplardan kaçınılmıştır. Yazışmalarda kendi personellerinden bahsederken, “...Ajansımız muhabirlerinden...”³⁴¹ gibi kamufle içeren ifadeler kullanıldığı görülmektedir.

İkinci dönem, 1958-1960 dönemidir. 1958 yılında Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursunun II. Dönemi görülmüştür. Bu kurs sonrası kursu başarı ile bitirenler taşraya gidip, büro şefliklerini yeniden yapılandırmışlardır. Yeni yapılanma sonrası Büro Şeflik’leri isim değiştirerek İl Emniyet Müdürlüğü bünyesinde faaliyet göstermeye

327 Ev. T. 06.02.1980

328 Ev. T. 20.04.1953

329 Ev. T. 08.06.1954.

330 a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T. 07.03.1960.

331 a.g.a., Ds. Nu. 500/239, Ev. T. 31.04.1954.

332 a.g.a., Ds. Nu. 500/6.

333 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 08.06.1954.

334 a.g.a., Ds. Nu. 500/4, Ev. T. 20.04.1953.

335 a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T. 7.11.1959.

336 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 08.06.1954.

337 a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T. 07.11.1959 ; a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T. 07.03.1960.

338 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 20.04.1953

339 Ev. T. 08.06.1954.

340 a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T. 07.03.1960.

341 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 19.09.1952 , Ev. T. 17.03.1953 ve Ev. T. 30.03.1953.

başlamışlardır.³⁴² Bu dönemde eski alışkanlıkların devamı olarak “ Büro Şefliği” ve “Küçük Grup” gibi kavramlar kullanılmış ise de daha ziyade “Özel Büro” kavramı kullanılmaya özen gösterilmiştir. Merkez’de ise taşra birimlerinin faaliyetlerini Önemli İşler Müdürlüğü Özel Büro’su takip etmiştir.³⁴³

Gizlilik hassasiyeti Önemli İşler Müdürlüğü merkezinde de devam etmiştir. Taşra birimleri ile yapılacak muhabere³⁴⁴ ve merkezden taşra birimleri bulunmayan illere istihbarat çalışması yapmak üzere görevlendirilen personel³⁴⁵ “Özel Büro”da istihdam edilmiştir.

İllerde çalışan personel yine yazışmalarda zaman zaman kendilerini Önemli İşler Müdürlüğüne bağlı Özel Büro personeli olarak ifade etmişlerdir.³⁴⁶ Özünde Özel Büro Önemli İşler Müdürlüğü bünyesinde bir büro iken, yazışmalardaki bir takım dikkatsizlikler ve eskiden gelen alışkanlıklar illerdeki bürolarında “Özel Büro” olarak anılması sonucunu doğurmuştur.³⁴⁷

Taşrada bulunan bürolar ile Önemli İşler Müdürlüğü arasındaki yazışlar doğrudan yapılmıştır. Yani büro şefi kendi imzası ile Merkez Şubesi Müdürlüğüne (Önemli İşler Müdürlüğüne) doğrudan resmi yazı yazmıştır. İllerden merkeze gelen bu yazılar Önemli İşler Müdürlüğü Özel Büro tarafından dosyalanarak arşivlenmiştir.

Bu dönemin taşra birimleri açısından diğer bir önemi ise 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ile taşra birimlerinin lağvedilmiş olmasıdır. Lağvedilme süresi kısa sürmüş, 7 Temmuz 1960 tarihinde merkezde Birinci Şube Müdürlüğü altında Özel Büro yeniden açılmıştır. Lağvedilen büro personelinden bir kısmı Birinci Şube’de kurulan Özel Büro’da çalıştırılmak üzere merkeze tayin olmuşlardır.³⁴⁸

342 Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir’de yapılan röportaj.

343 Bkz. Ek Nu.25.

344 a.g.a., Ds. Nu. 500/239, Ev. T. 31.03.1954., Ev. T. 04.01.1960., Ev. T. 02.08.1960. ; a.g.a., Ds. Nu. 500/4, Ev. T. 3.8.1960.

345 a.g.a., Ds. Nu. 500/6.

346 a.g.a., Ds. Nu. 500/239. ; a.g.a., Ds. Nu. 500/4.

347 a.g.a., Ds. Nu. 500/6, Ev. T. 17.08.1956.

348 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 02.08.1960.

Üçüncü dönem, 1960-1963 tarihleri arasını kapsayan dönemdir. Askeri müdahale sonrasında, lağvedilen istihbarat taşra birimlerinin bazılarının Birinci Şube altında grup ve büro olarak tekrar açılıp faaliyet gösterdikleri, dönemin İçişleri Bakanı M.İhsan KIZILOĞLU'nun 15 Kasım 1960 tarihinde Valiliklere yazdığı tamimden anlaşılmaktadır. Tamimin 2. maddesinde;

*“Bu tamimin alınmasını müteakip evvelce muhtelif adlar altında faaliyette bulunan büro ve gruplar lağvedilecektir. Küçük Grup elemanları, İstihbarat Merkezi(Önemli İşler Müdürlüğü) operasyon grupları olarak yönetmelikteki esaslar dahilinde vazife göreceklerdir.”*³⁴⁹

şeklinde ifadeler kullanılmıştır. Bu ifadelerden iki anlam çıkmaktadır. Birincisi, 1960 askeri müdahale sonrası Önemli İşler Müdürlüğüne bağlı bürolar lağvedilmiş, ancak Birinci Şube altında faaliyetlerine devam etmişlerdir. İkincisi ise 15 Kasım 1960 tarihinden önce askeri müdahale ile pasifize edilen Önemli İşler Müdürlüğü'nün tekrar aktif olarak görevine başladığıdır.

Nitekim aynı tamim yazınının 2. maddesinin devamında,

“Vilayetlerde Emniyet Müdürlükleri bünyesinde, Vilayet merkezlerinde ‘İstihbarat Büroları’, istihbarat konu ve hedefleri bakımından mühim görülen kazalarda ‘İstihbarat Kısımları’ kurulacaktır.” denilmiş ve yazı ekinde İstihbarat Merkezi Yönetmeliği

gönderilmiştir. Dolayısıyla üçüncü dönem de merkez için “İstihbarat Merkezi”, taşra birimleri için ise kuruldukları yerleşim yerinin il yada ilçe olmasına göre, “İstihbarat Bürosu” veya “İstihbarat Kısmı” kavramları kullanılmıştır.

Dördüncü dönem, 1963 ve sonrası dönemdir. Bu dönemde, 20 Mart 1963 tarihinden “İstihbarat Grup Yönetmeliği” çıkarılmıştır. Bu yönetmelikle 15 Kasım 1960 tarihli yönetmelik kaldırıldığından, taşra birimleri için “İstihbarat Grup Amirliği” tabiri kullanılması emri verilmiştir.³⁵⁰ Emniyet Genel Müdürlüğü'nün teşkilat yapılanmasındaki değişimler, polis istihbarat birimine de yansımış, “İstihbarat Grup Amirlikleri” ilerleyen süreçte, “İstihbarat Şube Müdürlüğü” adını almıştır. Samsun İstihbarat Grup Amirliği örneğinde olduğu gibi, Samsun Emniyet Müdürlüğü

349 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 15.11.1960.

350 Ev. T. 20.03.1963.

bünyesinde faaliyet gösteren İstihbarat Grup Amirliği, İçişleri Bakanının 26 Aralık 1979 tarihli onayları ile “İstihbarat Şube Müdürlüğü” olmuştur.³⁵¹

Polis istihbarat biriminde yaşanan bu kavram kargaşası yönetmeliklerin çıkmaya başladığı tarihe kadar devam ettiği görülmektedir. Yönetmeliklerin çıkmasıyla hem teşkilatlanma yapısı, hem görev ve sorumluluklar hem de istihdam edilecek personel konuları netleştirilmiştir.

10. Polis İstihbarat Yönetmeliklerinin Çıkarılması

Polis istihbaratı birimi, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun, Madde 16/5 sırasında “Önemli İşler Müdürlüğü’nün kurulması”, Madde 9/e bendinde “Siyasi polis, Devletin umumi emniyetine taalluk eden işlerle mükellef olan kısımdır” ifadesinin yer alması ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu Madde 2/a bendinde “Kanunlara, Tüzüklere, Yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümlerine göre önünü almak” hükümleri çerçevesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunmaya başlamıştır. Yasal dayanak maddeleri bunlar olmasına rağmen bu maddelerin hiçbiri polise doğrudan istihbarat yapma yetkisi vermemektedir. Nitekim maddelerde “istihbarat” kelimesi geçmemektedir. İstihbarat ancak bu maddeler çerçevesinde yoruma dayalı olarak yapılmıştır.

1960 yılına kadar polis istihbarat biriminin, görev, yetki, kuruluş ve çalışma usullerini belirleyecek hukuki düzenleme yapılmamıştır. İlk defa 15 Kasım 1960 tarihinde, “Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Merkezi Yönetmeliği” çıkarılmıştır. (12) maddeden oluşan bu ilk yönetmelikte, İstihbarat Merkezi’nin kuruluş amacı dışında, taşra kuruluşları, istihdam edilecek personelin özellikleri, çalışma yöntemleri de ele alınmıştır.³⁵²

15 Mart 1963 tarihinde, 15 Kasım 1960 tarih ve 131198 sayılı “Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Merkezi Yönetmeliği” yürürlükten kaldırılarak, yerine “İstihbarat

351 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 17.03.1970 ve Ev. T. 06.02.1980.

352 Ev. T.15.11.1960.

Gurupları Yönetmeliği’ çıkarılmıştır. (28) maddeden oluşan yönetmelik, teşkilat yapısı, personel, muhabere, çalışma usul ve metotları şeklinde çerçevelenmiştir.³⁵³

30 Mart 1970 tarihinde gelindiğinde, dönemin İçişleri Bakanı Haldun MENTEŞOĞLU’nun onayı ile “*Önemli İşler Müdürlüğü Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri*” hakkında (48) maddeden ibaret bir yönetmelik çıkartılmıştır.³⁵⁴

Bu yönetmelikte Önemli İşler Müdürlüğü’nün görevleri özet olarak (7) ana başlık altında ele alınmıştır. Genel olarak Önemli İşler Müdürlüğü’nün; “*Devletin genel güvenliğinin sağlanması ve muhafazası hizmetlerinin yürütülmesinde üst seviyede yetkili organ olduğu*” belirtilmiştir. Aynı yönetmeliğin devamında polis istihbaratının görevleri;

1. “*Anayasanın temel ilkelerinin ruhunu bozmaya, yıkmaya matuf veya demokratik laik devlet ilkesini ihlale müteveccih her türlü faaliyeti,*
2. *Devletin siyasi veya toprak bütünlüğünü zedelemeyi veya bozmayı hedefleyen bölücü veya bölgeci her türlü faaliyeti,*
3. *Devlet nizamını temelden yıkmayı amaç edinmiş, her türlü yıkıcı ve ideolojik faaliyeti,*
4. *Yabancı bir devletin amaline hizmeti veya yabancı bir devletin üstünlük tesisine yardımı esas alan her türlü yıkıcı faaliyeti,*
5. *Türk Ceza Kanununun 2. kitap 1. babında ifadesi bulunan 125-176. maddelerin ihlaline yönelik tüm faaliyetleri (ülkenin toprak bütünlüğüne ve ülke rejimi ile siyasi iktidarı hedef alan faaliyetler)*
6. *Meşru anayasa kuruluşlarını zora başvurarak devirmeyi ve işlemez hale getirmeyi amaç edinen her türlü faaliyeti,*
7. *Bu faaliyetleri teşvik eden ve yardımcı olanlar hakkında, açık veya kapalı kaynaklardan istihbarat toplamak, toplanan haberleri kayıt, tasnif ve kıymetlendirmek, istihbarat haline dönüştürülmüş haberleri Bakanın tavsif edeceği bir dağıtım planına göre dağıtmak, gerekli olanlarını operasyon sahasına intikal ettirerek operasyonlar yürütmek” şeklinde ifade edilmiştir.*

353 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T.15.03.1963.

354 a.g.a., Ds. Nu. 700/2, Ev. T. 30.03.1970.

Yönetmelikler istihbaratın çalışma alanının genişlemesi ve çalışmalar sırasında karşılaşılan güçlükleri aşmak amacıyla sürekli güncellenerek varlıkları sürdürülmüştür.

Ayrıca, 15 Mart 1963 tarihinde “ İstihbarat Gurupları Yönetmeliği’ ile birlikte, aynı tarihte “*Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesindeki Haberalma Ödeneğinin Sarfına Ait Talimat (Yönetmelik)*” Talimat No_1 olarak çıkarılmıştır. Bu yönetmelik ile haberalma ödeneğinin nasıl harcanacağı, kayıtlarının nasıl tutulacağı ve yıllık bilançolar (16) maddede izah edilmiştir. Bu yönetmelikle, 25.08.1961 tarih ve 85 sayılı yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.³⁵⁵ Sarf yönetmeliklerinin de güncellenmesine kuruluş, görev ve çalışma yönetmelikleri gibi devam edilmiştir.

Gerek kuruluş, görev ve çalışma yönetmelikleri gerekse sarf yönetmelikleri polis istihbarat biriminin kurumsallaşmasına ciddi katkı sağlamıştır. İlk yönetmeliklerin çıktığı 1960 yılına kadar en basit yazışmaların başlık ya da imza kısımlarında bile bir yeknesaklık yoktur. İş ve işlemler o gün itibariyle merkez veya taşra istihbarat birim sorumlusunun bilgi ve inisiyatifi çerçevesinde şekillenmiştir. Bu eksiklik fark edildikten sonra her türlü düzenlemeler yönetmelikler ile aşılmaya çalışılmıştır.

11. İstihbarat Personelinin Seçimi

İstihbarat personeli seçilirken belli kriterler konulmuştur. İstihbaratta istihdam edilecek personelde; siyasi şubede en az 3 yıl fiilen çalışmış, tercihen mahalli lisan ve yabancı dil bilgisine haiz, vazifeye istekli, ketum, iyi sicil almış ve en az orta tahsilli olma özellikleri aranmıştır.³⁵⁶ İstihbarat personelinin siyasi şube personeli arasından seçilmesinin başlıca iki nedeni şöyle sıralanabilir. Birinci neden, siyasi polisin sivil kıyafetli olarak çalışmasıdır.³⁵⁷ Sivil polis olmanın kolay bir iş olmadığı, bir takım şartlar çerçevesinde sivil polis olunabileceği yine kanun layihısından anlaşılmaktadır.³⁵⁸ İkinci neden, layihanın ikinci maddesinin ikinci fıkrasında;

³⁵⁵ a.g.a., Ds. Nu. 700/2, Ev. T. 15.03.1963.

³⁵⁶ a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 31.05.1978. ; Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir’de yapılan röportaj.

³⁵⁷ T.B.M.M.ZC, c. 18, s.5.

³⁵⁸ A.g.c., s.8.

“...vilayet emniyet amirlerinin vazife ve mesuliyetleri genişletilmiş, halen vilayetin yalnız siyasi emniyet, inzibat ve asayişe müteallik istitlaat (istihbarat) meselelerinden mesul olan polis amirleri vilayetin yalnız siyasi emniyet ve asayişine müteallik işlerle de tavzif edilmişlerdir.”³⁵⁹

şeklinde izah edilmiştir. Yani siyasi şubede çalışan polisin meşgul olduğu görev istihbarat polisinin göreviyle paralellik arz etmektedir. Dolayısıyla istihbarata personel alınırken, konularda deneyimli olan siyasi şube personeli içinden eleman alınması, mantıki kriterler içinde gerçekleşmiştir.

Bu genel şartların dışında istihbarata seçilen personelin istihbaratta göreve başlamadan önce YYFM (Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele) Kursu görme zorunluluğu da getirilmiştir. Personel seçilirken orta tahsilli veya lise mezunu olanlar arasından Emniyet Müdürü, 1. Şube Müdürü veya Grup Amirlerinin tavsiyesi üzerine alımlar merkez tarafından yapılmıştır. Hizmette verim alınamayan personel ise yine Emniyet Müdürünün teklifi ve Genel Müdürün tasvibi ile diğer hizmetlere aktarılmıştır. Personel ile alakalı düzenlemeler yönetmelikler çerçevesinde yerine getirilmiştir.

12. Kadro Durumu

1937/1951 yılları arasında Önemli İşler Müdürlüğü Genel Müdürlük binasında bir şube müdürlüğü olmasına rağmen, bir büro amirliği gibi çalışmıştır. Personel sayısının kaç kişi olduğu bilgisine yıllara göre net bir şekilde ulaşılamamıştır. 1951 yılına gelindiğinde Önemli İşler Müdürlüğünde görev almak üzere ilk eğitime 15 personel katılmıştır.³⁶⁰

1958 yılındaki II.Dönem YYFM kursu sonrası İzmir’de taşra örgütü bir amir üç memur ile faaliyetine devam etmiştir.³⁶¹ Aynı tarihlerde merkez ise müdür dahil 4 kişide oluşmuştur.³⁶² 02 Mayıs 1961 tarihinde Önemli İşler Müdürü Ergün Şadi GÖKDENİZ tarafından Emniyet Genel Müdürlüğe istihbarat biriminde çalışan personelin listesi gönderilmiştir. Bu listeye göre;

359 A.g.c., s. 5.

360 Olgun Altıntaş’ın 2004 Yılında Renan Gürman ile yaptığı röportaj.

361 Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir’de yapılan röportaj.

362 Haşim Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul’da yapılan röportaj.

Merkez 12,
Ankara 4,
İstanbul 5,
İzmir 4,
Adana 3,

Zonguldak 2, olmak üzere toplam 30 kişinin istihbarat hizmetlerinde çalıştığı tespit edilmiştir.

13. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ve Önemli İşler Müdürlüğü

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin olduğu tarihte Önemli İşler Müdürlüğü mekan olarak Ankara-Bakanlıklarda bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü binasının giriş koridorunda faaliyet göstermektedir. Koridora giriş tek ana kapıdan yapılmaktadır. Önemli İşler Müdürlüğü 1951 yılından itibaren çalışmanın üst kısmında da söz edildiği gibi görev alanını istihbarat yapma konusunda genişletmiştir.

Müdahalenin olduğu 27 Mayıs günü Önemli İşler Müdürlüğü, koridor ana giriş kapısı askerler tarafından mühürlenmiştir. Önemli İşler Müdürlüğü bürolarına hiçbir polis alınmamıştır. Bu birimlerde çalışan personel yaklaşık 2-3 ay süreyle Genel Müdürlüğe göreve gelmiş ancak bürolarına girememişlerdir. Bu sürede askerler tarafında tüm arşiv elden geçirilmiştir. Şüpheli uyandıran evraklar ile ilgili çalışan personelden bilgiler alınmıştır. Askerler Önemli İşler Müdürlüğü'nün asli görevlerini yapmayarak, siyasi iktidarın özel işlerini takip ettikleri gerekçesi ile bu denetimi yaptıkları sonradan anlaşılmıştır. Düşündükleri gibi bir sonuca ulaşamayan askerler, 2-3 aylık bir denetim sonunda tekrar Önemli İşler Müdürlüğü'nün faaliyetlerine izin vermiştir.³⁶³

Eski polis istihbarat başkanları ile 1960 askeri müdahalesi sonrası Önemli İşler Müdürlüğü ve bağlı grupların lağvedilip edilmediği görüşülmüştür. Çünkü polis istihbarat tarihinde Önemli İşler Müdürlüğü'nün lağvedildiğine dair yaygın bir kanaat mevcuttur. A. Haşim AYTURAL ve Rennan GÜRMAN Önemli İşler Müdürlüğü ve

³⁶³ Haşim Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul'da yapılan röportaj; Olgun Altıntaş'ın 2004 Yılında Renan Gürman ile yaptığı röportaj.

bağlı taşra teşkilatının lağvedildiğinden bahsederken, Mustafa YİĞİT böyle bir hadisenin olmadığını ifade etmiştir.³⁶⁴

Arşivlerde Önemli İşler Müdürlüğü'nün Hatay ve İzmir İstihbarat Bürolarının kesin lağvedildiğine dair belgelere ulaşılmıştır. Hatay İstihbarat Gurubu 29 Haziran 1960 tarihinde kapatılmıştır. Bu büroda çalışan personel, yine ilde kalmıştır. Büro kapatıldıktan sonra büro çalışanları görevlerini Milli Emniyet Hizmetleri Başkanlığı bünyesine geçici görevle geçerek bu birime bağlı olarak devam ettirmişlerdir.³⁶⁵

Benzer bir durumda İzmir Bürosunda yaşanmıştır. İzmir Bürosu da askeri müdahale sonrasında, lağvedilmiştir.³⁶⁶ Bu büroda çalışan personel Merkez'e yani Ankara'ya tayin edilmiştir. Personelin Merkez'e tayin edilmesi talebi 2 Ağustos 1960 tarihinde Önemli İşler Müdürü tarafından Emniyet Genel Müdürüne resmi yazı ile yapılmıştır. İzmir Büroda çalışan personel Emniyet Genel Müdürü'nün uygun görmesi üzerine Merkez'e gelmiş, göreve Önemli İşler Müdürlüğü bünyesinde değil, I. Şube Müdürlüğü bünyesinde başlatılmıştır.³⁶⁷

Bu uygulama Önemli İşler Müdürlüğü'nün de lağvedilmese bile pasif duruma geçirildiğinin bir işareti olmuştur. Çünkü İzmir'e resmi yazı Önemli İşler Müdürü imzası ile yazılmış, fakat İzmir'den gelen personel Önemli İşler Müdürlüğü'nde değil I. Şubede göreve başlamıştır. 1960 yılı Mayıs-Temmuz aylarında Önemli İşler Müdürlüğü'nün herhangi bir resmi yazışmasına da rastlanmamıştır. Önemli İşler Müdürlüğü merkez kadrosunda çalışan personelinde³⁶⁸ bu dönemde I. Şube Müdürlüğü kadrosuna geçtiği görülmektedir.³⁶⁹ Gerek Merkez kadrodan gerekse taşradan gelerek I. Şube kadrosunda çalışan Önemli İşler Müdürlüğü personelinin 20 Ekim 1960 tarihi itibarıyla tekrar Önemli İşler Müdürlüğü kadrosunda istihdamları, emniyet Genel Müdürünün yazılı emri ile uygun görülmüştür.³⁷⁰

364 Haşim Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul'da yapılan röportaj; Olgun Altıntaş'ın 2004 Yılında Renan Gürman ile yaptığı röportaj ; Mustafa Yiğit ile 29 Eylül 2007 tarihinde İzmir'de yapılan röportaj.

365 a.g.a., Ds. Nu. 500/41, Ev. T. 17.11.1961.

366 a.g.a., Ds. Nu. 500/4, Ev. T. 2.08. 1960.

367 Ev. T. 18.08. 1960.

368 Emniyet Amiri Ahmet Öge, Askeri Müdahale öncesi Önemli İşler Müdürlüğü merkez kadrosunda çalışmaktadır. 20 Ekim 1960 tarihinde tekrar I. Şube Müdürlüğü kadrosundan, Önemli İşler Müdürlüğü kadrosuna geçmiştir.

369 Ev. T. 20.10. 1960.

370 Ev. T. 20.10. 1960.

Askeri müdahale döneminde Önemli İşler Müdürlüğü'nün merkezde lağvedildiğine dair arşivlerde herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır. Ancak İzmir ve Hatay büroların lağvedilmeleri, İzmir büro personeli ve Merkez Şube personelinin I. Şube altında 7 Temmuz 1960'ta faaliyete geçirilen Özel Büroda istihdam edilmeleri, 27 Mayıs-2 Ağustos 1960 tarihleri arasında Önemli İşler Müdürlüğü'nün resmi yazışmasına rastlanılmaması bilgileri, Önemli İşler Müdürlüğü'nün lağvedilmese bile pasif duruma getirildiği bilgilerini doğrulamaktadır. Nitekim eski İstihbarat Başkanları yapılan röportajda, merkezin 2-3 ay incelenmek üzere kapatıldığını ifade etmişlerdir.

14. İstihbarat ve Dedektif Grubu Şefliği'nin Kurulması

7 Temmuz 1960 tarihinde Birinci Şube Müdürlüğü'ne bağlı "*İstihbarat ve Dedektif Gurubu Şefliği*" kurulmuştur.³⁷¹ Önemli İşler Müdürlüğü merkez ve taşra birimlerinde çalışan bir kısım personel, bu büroda çalışmaya başlamıştır.³⁷²

1960 yılı Ekim ayında ise aynı personelin Birinci Şubeden ilişiği kesilerek tekrar Önemli İşler Müdürlüğü kadrosunda aktarıldıkları görülmektedir.³⁷³ Birinci Şube ve Önemli İşler Müdürlüğü arasındaki bu personele dayalı ilişki, Önemli İşler Müdürlüğü'nün 27 Mayıs askeri müdahalesi sonrası yaşadığı süreci ifade etmektedir. 1960 yılı Ekim ayı içinde Önemli İşler Müdürlüğü'nün tekrar hayata geçmesi ile birlikte taşra birimleri de oluşturulmaya başlanmıştır.

15. Önemli İşler Müdürlüğü'nden Önemli İşler Daire Başkanlığına Geçiş

Türkiye'de özellikle 1960 yılından sonra siyasi olaylarda ciddi bir artış yaşanmıştır. 1951 yılından itibaren de siyasi olaylarla mücadele Önemli İşler Müdürlüğü görev kapsamına alınmıştır. Siyasi olayların artışı karşısında meslek

371 Ev. T. 02.08.1960., Bkz. Ek Nu. 26.

372 Ev. T. 18.08.1960.

373 Ev. T. 20.10.1960.

derecesi şube müdürlüğü seviyesinde bulunan Önemli İşler Müdürlüğü yapısal olarak yetersiz kalmıştır. Bu nedenle Önemli İşler Müdürlüğü'nün Önemli İşler Daire Başkanlığı meslek derecesine çıkarılması İçişleri Bakanlığı'ndan talep edilmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı Haldun MENTEŞEOĞLU talebi 13 Ekim 1970 tarihinde onaylamıştır.³⁷⁴

13 Ekim 1970 tarihli Bakan onayı ile Önemli İşler Müdürlüğü³⁷⁵ ismi “Önemli İşler Daire Başkanlığı” olarak değişmiştir. Böylelikle Önemli İşler Müdürlüğü, devlet teşkilat yapısı içinde şube müdürlüğü seviyesinden bir üst teşkilat yapısı olan Daire Başkanlığı seviyesine çıkmıştır.

24 Temmuz 1971 tarihinde Bakanlık onayı ile Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait Merkez Üniteleri, hizmette daha verimli olabilmeleri için yeniden teşkil olunmuştur. Söz konusu onayda Önemli İşler Dairesi Başkanlığı için ise;

1- Haberalma Şubesi,

2- Kıymetlendirme ve Yorum Şubesi,

3- Planlama Şubesi olmak üzere (3) şube müdürlüğünden bahsedilmiştir.

Ayrıca aynı onayda Önemli İşler Dairesi Başkanlığı'nın doğrudan Genel Müdüre bağlandığı yinelenmiştir.³⁷⁶

1975 yılına gelindiğinde Önemli İşler Dairesi Başkanlığının yeniden yapılandırılması gündeme gelmiştir. Bakanlık Makamına yazılan resmi yazıdan, Önemli İşler Daire Başkanlığına bağlı şubelerin görev, yetki ve sorumluluklarının daha net bir hale getirilmesi amacıyla böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

07 Mart 1975 tarihli İçişleri Bakanı Olur'u ile Önemli İşler Daire Başkanlığı'nın yapılanması;³⁷⁷

1- Haberalma Şubesi,

2- Değerlendirme (Kıymetlendirme) Şubesi,

3- Operasyon Şubesi olarak yeniden düzenlenmiştir.

374 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 13.10.1970.

375 Cumhuriyetin 60. yılında, Türk Polisi, “Tarihçe”, Anonim, Ankara-1983, s.33.

376 Ev. T. 27.07.1971.

377 A.g.d., s.34-35.

Onay'a sunulan aynı yazıda şube isimlerinin harflerle kodlanması ve görevleri de belirlenmiştir;

- Değerlendirme Şubesinin, (A) Şubesi olarak ifadesi edilmesine ve Aşırı Sol Faaliyetlerle Mücadele etmesine,
- Haberalma Şubesinin (B) Şubesi olarak ifade edilmesine ve Bölücü ve Bölgeci Faaliyetlerle Mücadele etmesine,
- Operasyon Şubesinin (C) Şubesinin olarak ifade edilmesine ve Aşırı Sağ Faaliyetlerle Mücadele etmesine onay verilmiştir.³⁷⁸

Bu uygulama ile Önemli İşler Daire Başkanlığı yapılanmasında şube isimlerinin harflerle ifadesine ilk defa geçilmiştir.

Böylece, Önemli İşler Daire Başkanlığı merkez şubelerin görev ve sorumluluk alanları da tek tek sayılmıştır. Türk istihbarat tarihinde istihbarat birimlerindeki şube müdürlüklerinin harflerle ifadesine ilk kez 1926 yılında kurulan MEH'te rastlamaktayız.³⁷⁹ MEH'i kurmakla görevlendirilen Alman Walther Nicolai, şubeleri gizlilik ve yazışmada sağlayacağı kolaylık açısından harfler ile kodlamıştır. Bu gelenek Almanlardan MEH'e, MEH'ten de polis istihbarat birimine geçmiştir.

16. Önemli İşler Daire Başkanlığı'ndan İstihbarat Başkanlığı'na Geçiş

17 Ekim 1975 tarihinde, Önemli İşler Daire Başkanlığı kuruluşunun, istihbaratın çalışma esas ve usullerine cevap vermekte yetersiz kaldığından bahisle bir üst meslek derecesi olan Başkanlık seviyesine çıkarılması düşünülmüştür.

İstihbarat Başkanlığı olma gerekçesi 17 Ekim 1975 tarihinde Bakanlık Makamına şu şekilde sunulmuştur;

“Bahusus yurtdışında ve içinde yapılan müşahede ve gözlemlerde terörist grupların milli hudutları içinde kalmayarak birbirleriyle Enternasyonal şekilde temas ettikleri ve faaliyetlerini yekdiğerlerinin memleketlerinde sürdürdükleri anlaşılmış bulunmaktadır.

³⁷⁸ a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 07.03.1975.

³⁷⁹ İtler, a.g.e., s.26.

Yurdumuzda da bu tip faaliyetlere girişilmesi kuvvetle muhtemel bulunduğundan ve olay Devlet Güvenliği bakımından büyük bir önem arzettiği için Türkiye Cumhuriyeti Devletini yıkmaya matuf her türlü yıkıcı faaliyetlerle müessir bir şekilde mücadele edebilmek ve bu faaliyetler üzerinde İstihbarat operasyonları düzenlemek, aynı zamanda bu konularda istihdam edilecek personelin eğitimini de sağlamak üzere ‘Önemli İşler Daire Başkanlığı’ adının ‘İstihbarat Başkanlığı’ olarak değiştirilmesinin kaçınılmaz olduğu anlaşılmış bulunmaktadır.”³⁸⁰ denilmiştir.

Değişiklik teklifini İçişleri Bakanlığının onaylaması üzerine Önemli İşler Daire Başkanlığı ismi İstihbarat Başkanlığı olarak değişmiştir.³⁸¹ Ancak 1983 yılına gelindiğinde İstihbarat Başkanlığı yeniden isim değiştirerek İstihbarat Dairesi Başkanlığı olmuştur.³⁸²

17. İstihbarat Eğitim Faaliyetlerinin Rütin Hale Dönüştürülmesi

1950’li yılların sonlarına doğru espionaj, komünizm ve sabotaj gibi yeraltı ve yıkıcı faaliyetlerinin günden güne önem kazanması, bunlarla mücadeledeki başarının, her şeyden önce hizmetin gerektirdiği istihbarat metot ve taktiklerini çok iyi öğrenip, uygulanmakla mümkün olacağı sonucuna varılmıştır. Aşırı sağ ve sol grupların zararlı faaliyetlerinin her geçen gün katlanarak arttığı izlenmiştir. Bunlarla mücadele edebilmek için özellikle il emniyet müdürlüklerindeki birinci şube (Siyasi Şube) personelinin bilgi ve görgülerinin artırılması amacıyla Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele kurslarının düzenlenmesi Önemli İşler Müdürlüğünden talep edilmiştir.

1959 yılından itibaren “Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursları” Önemli İşler Müdürlüğü’nün kendi personeli tarafından düzenlenmeye başlanmıştır. Bu kurs istihbarat personeli için temel kurs olmuştur. Bunun ile birlikte istihbaratın önem verdiği Case Officer (Operasyon Yöneticiliği), Koruyucu Güvenlik, Foto Film, Teknik

³⁸⁰ a.g.a., Ds. Nu. 700/2, Ev. T. 17.10.1975.

³⁸¹ Cumhuriyetin 60. yılında, Türk Polisi, s.3.

³⁸² <http://www.egmidb.gov.tr/tarihce.htm>, 01.05.2008

Cihaz, Bilgisayar gibi uzmanlık kursları da 1967 yılından itibaren rutin olarak verilmeye başlanmıştır.

18. Eğitim Şube Müdürlüğünün Resmen Kurulması

07 Kasım 1968 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü birimlerinin altında Eğitim Şubelerinin kurulması için dönemin İçişleri Bakanı Dr. Faruk SÜKAN'dan Olur'u alınmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesindeki eğitimlerin kalitesinin artması amacıyla merkez ve taşrada eğitim şube müdürlüklerinin kurulmasına yönelik yazılan yazının gerekçesi şu şekilde ifade edilmiştir:

“Emniyet teşkilatının son yıllardaki gelişmeleri muvafıkla hizmet alanında yüklendiği görevlerde günbegün artmakta ve bu görevler değişik hususiyetler arz etmektedir.

Polisi bu görevini layıkvechile yerine getirebilmesi, günün şartlarına uygun bir şekilde eğitim mevzuununun hallini gerektirmektedir. Polisin gerek hizmet öncesi gerekse hizmetiçi eğitimlerinin merkezden planlanmak suretiyle yürütülmesi müsbet neticeler vermekte ise de mahallin icaplarına, çalışma şart ve şekillerine göre gereği şekilde netice alınamamaktadır. Son yıllarda gelişen sanayileşme, nüfusun bazı vilayetlerde temerküzüne yol açmış, buna paralel olarak kültür ve eğitim faaliyetleri toplum olaylarının da artmasına intaç etmiştir.

Yapılan hazırlık plan çalışmalarında nüfusu artmış olan ve bu artış nispetinde kadrosu techiz edilmiş bulunan Emniyet Müdürlerinin bir planlama tekniğine dayanan eğitim konusu üzerinde günlük çalışmalarının ağırlığı sebebiyle zaman ayıramadıkları ve polis eğitim ihtiyaçlarının buralarda kurulacak emniyet müdürlüğü bünyesindeki eğitim şubelerinde yürütülmesi, meslek içi kurs ve konferansların bu şubelerce planlanması ve yerinde tatbikinin zaruri olduğunu ortaya koymuştur.

Eğitimin polisin kanuni görevleri ifasında olduğu kadar mesleki disiplininin sağlanmasında da oynayacağı büyük rol sebebiyle Ankara, İstanbul Emniyet Müdürlüklerinde Emniyet Müdürü derecesinde Eğitim Şube Müdürlükleri ile nüfusu yüz binden fazla olan vilayet emniyet müdürlüklerinde Eğitim Şube Müdürlükleri ve nüfusu yüz binden aşağıda

*olan illerde de eğitim amirliklerinin ihdasına ve bunların görevlerinin hazırlanacak bir talimatla tespitine müsaadelerinize arz ederim.*³⁸³

18 Kasım 1968 tarihinde Bakandan alınan onay Önemli İşler Müdürlüğüne gereği yapılmak üzere gönderilmiştir. Dolayısıyla 1968 yılı sonlarına doğru Önemli İşler Müdürlüğü bünyesinde Eğitim birimi kurulmuştur.³⁸⁴

Arşivde ulaşılan ilk belgede Eğitim biriminin ismin “Okul Müdürlüğü” olarak geçtiği görülmektedir. Eğitim biriminin varlığı polis istihbaratı için kurulduğu andan itibaren önem arz etmiştir. Özellikle 1951 yılından sonra Önemli İşler Müdürlüğü’nün istihbarat faaliyetlerine başlaması ile birlikte yetişmiş personele ihtiyacı olmuştur. Gerek taşra birimlerinde gerekse merkez’de öncelikle YYFM Kursu alan personel çalıştırılmıştır. İstihbarat biriminde çalışmak isteyen her personelin YYFM Kursunu başarı ile bitirmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Önemli İşler Müdürlüğü tarafından ilk düzenli YYFM Kursu 13 Kasım – 02 Aralık 1967 tarihleri arasında Ankara’da yapılmıştır. O dönemde ismi “Subversif Faaliyetlerle Mücadele Kursu” olarak geçen kursa (17) personel katılmıştır.³⁸⁵

Eğitimler yer sıkıntısı dolayısıyla Emniyet Genel Müdürlüğü Konferans Salonunda, Polis Enstitüsünde ve Keçiören yolu üzerinde bulunan EGM Ek binasında bulunan sınıflarda verilmiştir.³⁸⁶

19. Yerleşim Yeri

Önemli İşler Müdürlüğü 1980 Mart ayına kadar Ankara-Bakanlıklarda bulunan eski Emniyet Genel Müdürlüğü binasında faaliyet göstermiştir.³⁸⁷ 01 Mart 1980 tarihinde Atatürk Bulvarı No:95 Maltepe /Ankara adresinde bulunan Akbank T.A.Ş. mensuplarının ait 7 katlı binaya kiracı olarak taşınmıştır. Kira kontratı Teksüt Sandık

383 a.g.a., Ds. Nu. 700/2, Ev. T. 07.11.1968.

384 Bkz. Ek Nu.28.

385 a.g.a., Eğitim Klasörü 1.

386 Eğitim Klasörü 1-3.

387 Haşim Aytural ile 13 Şubat 2008 tarihinde İstanbul’da yapılan röportaj.

Başkanı ve Emniyet Genel Müdürü adına İstihbarat Başkanı Rennan GÜRMAN tarafından karşılıklı imzalanmıştır.³⁸⁸

1992 tarihinde tekrar Bakanlıklardaki Emniyet Genel Müdürlüğüne ait ek binaya taşınmıştır. 15 Şubat 1996 tarihinde ise Genel Müdürlük ek binasından halen içerisinde faaliyet gösterilen, Ankara İli Çankaya İlçesi Oran Semtî Turan Güneş Bulvarı üzerindeki kendisine tahsis edilen kampüse taşınmıştır.

20. Polis İstihbaratı ve PVSK Ek Madde _7

1985 yılında, 04.07.1934 tarih ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanununun (P.V.S.K.) bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddelerin eklenmesi gündeme gelmiştir.³⁸⁹ Kanun değişiklik teklifi Adalet ve İçişleri Komisyonlarına, TBMM Başkanlığı tarafından havale edilmiştir.

Kanunla ilgili Adalet ve İçişleri Bakanlığı komisyonları raporlar hazırlamışlardır. Kanunun genel gerekçesinde “Klasik” devletten, “demokratik ve sosyal hukuk” devleti uygulamasına kadar tüm aşamalarda, kolluk hizmetlerinin devletin temel ve vazgeçilmez hizmetleri arasında yer aldığı vurgulanmıştır.

Ancak kolluk hizmetlerinin muhteva ve çerçevesi itibarıyla her ülkenin Anayasası ile kurulu siyasi ve idari sistemine göre değişkenlik göstermektedir. Söz konusu kanunun yürürlüğe girişinden 50 yıl sonra, Türkiye Cumhuriyeti devleti her yönüyle büyük değişim ve gelişim yaşamıştır. 1945 yılında Türkiye'nin çok partili demokratik sisteme geçilmiştir. 1960 yılında ise yeni anayasa hazırlanmıştır. Bu anayasa ile kişisel hak, hürriyet ve özgürlüklere geniş yer verilmiştir. Bu hak ve özgürlükler çok kere istismar edilmiştir. Bu istismarla toplumsal ve devlet yapısında ciddi yaralar açmıştır.

Yine kanun teklifinin genel gerekçesinde; Türkiye’de yaşanan hızlı nüfus artışı, kalkınma hamlelerinin ortaya çıkardığı kentleşme ve sanayileşme hareketleri ile sosyal

388 a.g.a., Ds. Nu. 700/1, Ev. T. 01.05.1980. ; Kıra kontratını görmek için bkz. Ek Nu.23.

389 TBMM Kavanin Mecmuası S.Sayı 343, Dönem, 17, Yasama Yılı 2, s.1, 7.5.1985.

yapının sürekli bir değişim içinde olduğundan bahsedilmiştir. Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısında meydana gelen bu hızlı değişme ve gelişmelerin ortaya çıkardığı sorunlara devlet ve kamu hizmetleri aynı süratte ve zamanında cevap vermekte gecikmiştir.

Genel gerekçede önemli bir ayrıntı olarak, Türk devletinin temelini tahribe yönelik anarşi ve terör olaylarının yaygınlaşması ve 12 Eylül 1980 tarihine kadar yükselen bir seyir göstermesi, kolluk kuruluşlarının hizmetlerini ağırlaştıran ek ve önemli bir faktör oluşturduğu ifade edilmiştir. Diğer gerekçelerle birlikte bu son paragrafta bahsedilen gerekçe doğrudan istihbarat polisini ilgilendiren bir ifade olmuştur.

Genel gerekçe tüm yönleriyle ele alındığında, istihbarat polisini doğrudan ilgilendirdiği görülmektedir. İstihbarat polisi ilk etapta sadece terör ve anarşi olaylarıyla ilgilenen bir birim olarak algılanabilir. Ancak genel gerekçeye dikkatlice incelenince terör ve anarşi olaylarının da ülkede yaygınlaşmasını sosyal hayatta yaşanan düzensiz ve kontrolsüz değişimlerin hazırladığı görülmektedir. Düzensiz sosyal değişim ve terör olayları ya da suç arasındaki ilişki kanun teklifi hazırlayan tarafından da görüldüğünden, sonuçta kabul edilen PVSK Ek-7. madde ile istihbarat polisine ülke seviyesinde istihbarat yapma yetkisi talep edilmiştir.

Genel gerekçenin sonuç kısmı şu ifadelerle bağlanmıştır;

“Belirtilen şartlar içerisinde kolluk hizmetlerinin görev ve yetkilerini düzenleyen P.V.S.K da bazı değişiklikler yapılmış ise de hızla değişen şartlar ve ortaya yeni çıkan durumlar karşısında değişiklikler kısa zamanda yetersiz hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak kolluk kuvvetlerince, kanuna uygunluğu tartışılabilir pratik uygulamalar yapılmak zorunda kalınmıştır. Bu uygulamaların neticelerinin meşrulaştırılması amacıyla ortaya çıkan hukuki boşluklar ise genelge ve emirlerle doldurulmaya gidilmiştir. Bu değişiklik tasarısı, polisin dolayısıyla genel kolluk kuruluşlarının yukarıda açıklanan sebeplerle

uygulamada karşılaştığı kanuni boşlukların giderilmesi maksadıyla hazırlanmıştır.”³⁹⁰

Kanun teklifinde polis istihbaratı ile ilgili iki madde gündeme gelmiştir;

Ek Madde 7. – Polis;

- A) Alınacak güvenlik tedbirlerine esas olmak üzere kişilerin, kurumu ve kuruluşların telefon numaralarını veya bu numaralara göre isim ve adreslerini PTT (Posta Telefon Telgraf Müdürlüğü) ve diğer ilgili kurulu yetkililerinden isteyebilir. Bu istek derhal yerine getirilir.
- B) Devletin bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine karşı işlenen suçlar ile kaçakçılık ve uyuşturucu maddelere dair suçların tespiti maksadıyla kuvvetli delillerin bulunması halinde hakim kararı ile, geçikmesinde mahzur bulunması hallerinde o yerin Valisinin yazılı izniyle kişilerin veya özel kurum ve kuruluşların özel haberleşme vasıtalarını, eşya ve kağıtlarını kontrol edebilir.

Ek Madde 8. – Polis;

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayiş sağlamak üzere; ülke seviyesinde her konuda istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanım alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kurumlarıyla işbirliği yapar.³⁹¹

Bu iki kanun teklifi ile istihbarat polisinin çalışma alanının rahatlatılması, istihbarat polisine özgü ilk defa kanun maddesi çıkarılması hedeflenmiştir.”³⁹²

Bu kanun teklifi ilgili komisyonlardan sonra meclis genel kuruluna gelerek görüşülmüştür. Ek 7. Madde kabul edilmemiştir. Meclis genel kurulunda teklif edilen Ek-8. madde ise Ek-7. madde olarak kabul edilmiştir. Ancak Ek 7. Madde olarak kabul

³⁹⁰ TBMM Kavanin Mecmuası S.Sayı 343, Dönem, 17, Yasama Yılı 2, s.2, 7.5.1985.

³⁹¹ A.g.k.m, s.22.

³⁹² A.g.k.m, s.5.

edilen madde de olduğu gibi geçmemiştir. Muhalefet partisinin itirazı üzerine maddeden geçen “her konuda” ibaresi çıkarılmıştır. Kanunun polis istihbaratını ilgilendiren Ek-7. maddesi, 25 Haziran 1985 tarihli ve 18792 sayılı Resim Gazetesinin 26. sayfasında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun resmi gazetede;

Ek 7. Madde – “Polis; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere; ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanım alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kurumlarıyla işbirliği yapar.”³⁹³ şeklinde son haliyle yayınlanmıştır.

Bu yasal düzenleme birlikte polis istihbarat biriminin ilk defa kendine özgü bir kanun maddesi olmuştur. Bu tarihten itibaren PVSK Ek-7. Madde istihbarat polisinin yasal dayanağı haline gelmiştir.

21. Polis İstihbarat Başkanları (1951-1985)

Polis istihbarat teşkilatı, sırasıyla Şube Müdürü, Daire Başkanı, İstihbarat Başkanı ve en son yine Daire Başkanı seviyesinde temsil edilmiştir. Kavram kargaşasına sebebiyet vermek için, çalışmanın bu kısmında müdür, başkan, daire başkanı gibi ifadeler yerine “Başkan” ifadesi kullanılacaktır. Eski polis istihbarat başkanlarının biyografilerine değinilmeyecektir.

1937/1951 yılları arasında Önemli İşler Müdürlüğü’nün Şube Müdürlüğü görevini kimlerin yürüttüğüne ulaşılamamıştır. 1951 yılından sonra polis istihbarat birimine başkanlık eden isimlere rastlanmıştır. Arşivlerin yetersiz olması yine bizzat temsil görevine getirilen başkanın göreve atanma ya da görevden alınma onaylarına ulaşılamamıştır. Resmi yazılar incelenerek görevde kaldıkları en yakın tarihler tespit edilmiştir. Özellikle 1961 yılına kadar günü güne görevde kalma tarihleri saptanamamıştır. Çoğu zaman başkanın yerine, başkan yardımcıları tarafından imza

³⁹³ T.C. Resmi Gazete, 25 Haziran 1985, sayı 18792, s.6 ve 26.

atılması da asıl başkanın kimliğini tespitinde zorluklar yaşanmasına sebebiyet vermiştir. İncelenen arşiv belgeleri ışığında, evraklar altına atılan imza, isim ve tarihlerin incelenmesi sonrasında bir sıralama yapılabilmektedir.

1- Aziz RONABAR	Temmuz 1951 – Haziran 1952
2- Şadan Ferit KANSU ³⁹⁴	Kasım 1952 – Ekim 1954
3- Nihat ERTÜRK	Ekim 1954 – Ocak 1956
4- Necmi ERENDOR	Ocak 1956 – Ocak 1958
5- Ergün Şadi GÖKDENİZ	Kasım 1958 – Ağustos 1961
6- Bekir KILIÇTEPE	23 Ağustos 1961 – 15 Temmuz 1966
7- Ahmet Turan ŞENEL	18 Temmuz 1966 – 21 Temmuz 1969
8- Mustafa YİĞİT	21 Temmuz 1969 – 19 Ağustos 1971
9- A. Haşim AYTURAL	19 Ağustos 1971 – 1 Eylül 1975
10- Mustafa YİĞİT	17 Ekim 1975 – 14 Ekim 1977
11- Osman GÜVENİR	14 Ekim 1977 – 31 Ocak 1978
12- Fevzi KARAMAN	1 Şubat 1978 – 11 Aralık 1979
13- Rennan GÜRMAN	11 Aralık 1979 – 2 Eylül 1983 ³⁹⁵

394 17 Nisan 1953 – 31 Mart 1954 tarihleri arasında Önemli İşler Müdürü Y. olarak diğer şubelere yazılan resmi yazıları Şadan Ferit Kansu imzalamıştır. 3 Nisan 1953 – 25 Mayıs 1954 tarihleri arasında Merkez Şubesi Müdürü olarak İstihbaratın taşra birimleri ile olan yazışmaları Feridun Taş imzalamıştır. Dış yazışmaları Şadan Ferit Kansu imzaladığından Şadan Ferit Kansu'nun Önemli İşler Müdürlüğüne vekalet ettiği değerlendirilmiştir.

395 a.g.a., Ds. Nu. 700/1 ve 2.

SONUÇ

İstihbarat kültürü, devamlılık arzeden ve her geçen gün katlanarak büyüyen tecrübeler yumağıdır. Ülkelerde kurulmuş bir önceki istihbarat teşkilatı, kendinden sonra kurulan istihbarat teşkilatını mutlaka etkilemiştir. Bu etkileşim Türkiye’de kurulan istihbarat teşkilatları için de söz konusu olmuştur.

Türk istihbarat tarihinde modern anlamda ilk istihbarat teşkilat ve faaliyetlerinin Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine rastladığı görülmektedir. Bu nedenle Türk modern istihbaratının çıkış noktasını oluşturan istihbarat teşkilatları açısından bu dönemler önemlidir.

Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde kurulan en önemli istihbarat teşkilatı Yıldız İstihbarat Teşkilatı’dır. Bu teşkilat daha ziyade içine dönük, ülke seviyesinde istihbarat yapan bir teşkilat olarak tarihte yer almıştır. Ancak teşkilatın çalışma sistemine bakıldığında, iki yönlü istihbarat faaliyetinde bulunduğu görülmüştür. Bir taraftan Osmanlıya cephe alan diğer devletlerin emel ve isteklerini tespit edip, bunların bertaraf edilmesine uygun çözümler üretmiş, diğer taraftan da padişah ve rejime karşı yıkıcı, bölücü faaliyetlere girişen iç mihraklara karşı mücadele vermiştir. Bu dönem aynı zamanda iç ve dış istihbarat faaliyetlerinin birlikte yürütüldüğü bir dönem olmuştur.

1909 yılında Yıldız İstihbarat Teşkilatı’nın da kurucusu olan Sultan II. Abdülhamit, İttihat ve Terakki Partisi yöneticileri tarafından görevden alınmıştır. Yönetim değişikliği akabinde ise doğal olarak Yıldız İstihbarat Teşkilatı’da lağvedilmiştir.

Yıldız İstihbarat Teşkilatı’nın kaldırılmasından hemen sonra İttihat ve Terakki yöneticileri tarafından Teşkilat-ı Mahsusa isimli yeni bir istihbarat teşkilatı kurulmuştur. Teşkilat-ı Mahsusa genel itibariyle askeri istihbaratın öncelikli olduğu bir yapılanmayı benimsemiştir. Çünkü içinde bulunduğu dönem, Osmanlı Devletinin birden fazla cephede savaştığı dönemdir. İstihbaratçılar bu dönemde bir taraftan cephe ilerisinde, bir

tarafından cephe gerisinde propaganda ile meşgul olurken, diğer taraftan da gerillacılık faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Teşkilat-1 Mahsusa'nın yapısına bakıldığında Yıldız İstihbarat Teşkilatı'ndan etkilendiği görülür. Bir noktada Yıldız İstihbarat Teşkilatı'nın tecrübeleri Teşkilat-1 Mahsusa'ya aktarılmıştır. Bu ince nokta çalışmanın başlangıcının Yıldız İstihbarat Teşkilatı'na kadar uzanmasına önemli bir sebep teşkil etmiştir. Teşkilat-1 Mahsusa misyonunu I. Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti aleyhine neticelenmesi ile tamamlamıştır. Yöneticilerinin bir çoğu Osmanlı Devleti toprakları dışına kaçmış ya da İşgal güçleri tarafından sürgün edilmişlerdir. Faal ajanları ise bir sonraki kurulacak istihbarat teşkilatında görev almak üzere pasif duruma geçmişlerdir. Zaman içinde istihbarat teşkilatları tarih sahnesinden silinmiş, fakat tecrübeler, ajanlarla vasıtasıyla bir sonraki aşamada kurulacak diğer teşkilatlara aktarılarak sürekli canlı kalmıştır.

I. Dünya savaşından sonra, savaştan yenik çıkan Osmanlı Devleti ve galip çıkan İtilaf Devletleri arasında 30 Ekim 1918 tarihinde imza edilen Mondros Mütarekesi ile birlikte, Türk tarihinde "Mütareke Dönemi" olarak isimlendirilen, yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde devlet yöneticilerinden bağımsız bir takım vatanseverler tarafından, İşgal güçleriyle mücadele etmek amacıyla gizli gruplar oluşturulmaya başlanmıştır.

Mütareke döneminin ilk gizli grubu Karakol Cemiyeti olmuştur. Bu cemiyetin kurucuları eski Teşkilat-1 Mahsusa ajanlarıdır. İttihatçı geleneği sürdürmeye çalışan İstanbul merkezli bu Cemiyet, İstanbul ve Anadolu topraklarında faaliyet göstermiştir.

Mustafa Kemal ve arkadaşları İstanbul'dan 19 Mayıs 1919 tarihinde Anadolu'ya geçerek "Türk Milli Mücadele Dönemi" ni başlatmışlardır. Milli Mücadele yanlıları ile Karakol Cemiyeti yöneticilerinin işgal güçleri ile mücadele stratejileri belirli bir dönem sonra çelişmiştir. Karakol Cemiyeti Milli Mücadele yanlıları üzerinde yeterince güven tesis edememiştir. Nitekim, 16 Mart 1920'de İstanbul'un İşgal güçleri tarafından resmen işgal edilmesiyle Karakol Cemiyeti yöneticileri yakalanıp sürgün edilmiştir. Böylece Karakol Cemiyeti'nin hayatı de sona ermiştir.

Karakol Cemiyeti ile aynı dönemde faaliyet gösteren, İstanbul merkezli başka gizli gruplarında varlığı görülür. Gerek Mütareke ve gerekse Milli Mücadele döneminde ortak amaç işgal güçlerinin Türk topraklarında çıkarılması olmuştur. Bu dönemlerde kurulan gizli grupların teşkilat yapıları ve mücadele biçimlerinin bir birine çok yakın olduğu görülmüştür. İstihbaratçı olarak bir gizli grupta faaliyet gösteren ajanın, grubunun dağılması ya da kapatılması üzerine, bir sonra kurulan yeni grupta faaliyet göstermek üzere yer aldığı görülmüştür. İstihbaratçılık birikimini üzerinde taşıyan ajanlar bu sistemle, edindikleri tecrübeleri hemen bir sonraki gruba taşımışlar, hem de yeni kurulan grupların teşkilat yapılarının gelişimine ciddi katkı sağlamışlardır.

Mütareke ve Milli Mücadele dönemi istihbarat gruplarının bir özelliği de iç istihbarat anlamında istihbaratçılığın her türünü bizzat yaşayarak öğrenmeleri olmuştur. Kuruluşlarında dar bir amaç için kurulmuşlardır. Ancak bu gizli gruplardan istifade eden günün yöneticileri, gizli grupların ufkunu onlara ihtiyaçlar paralelinde farklı görevler yükleyerek açmışlardır. İlk başta sadece İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve asker kaçırmak hedeflenmiştir. Bir sonraki adım Anadolu'daki İtilaf Devletleri'nin ajanlarını deşifre etmek ve içlerine kendi ajanlarını hülül ettirmek olmuştur. Ondan sonraki adımda ise Anadolu'daki işgal güçleri tarafından yayılan menfi propagandanın engellenmesi, bu propagandanın etkisizleştirilmesi için gayret sarf edilmiştir. En son adım işgalci güçlerin ajanlarının ulaşamadıkları yerlere ulaşarak, bu yerlerde verilen Milli Mücadele'nin haklı ve gerekliliği çerçevesinde müspet propaganda yapılmıştır. Burada şu hususu da gözden kaçırmamak gerekir ki, Mütareke ve Milli Mücadele dönemlerinde mücadele verilen İşgal güçleri canlı ve somut bir hedef olarak, ülke toprakları içinde yer almışlardır.

9 Eylül 1922 yılında Kurtuluş Savaşı İşgal güçlerinin ordularının Anadolu topraklarında çıkarılmasıyla fiilen bitmiştir. Sıcak savaş bitmiş, ancak soğuk savaş bitmemiştir. Sadece mücadele biçimi kabuk değiştirmiştir. Kabuk değiştiren bu mücadelede yer almak için Mustafa Kemal modern bir istihbarat teşkilatı kurulmasını EHUR'dan istemiştir. Yeni kurulan istihbarat teşkilatının adı "*Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti*" olmuştur. Almanya'dan görevliler getirilerek MEH'in kurulma çalışmalarına 1926 yılında başlanılmıştır. MEH kuruluşundan hemen sonra, ülke içi ve dışı irtibat

birimlerini oluşturarak modern anlamda istihbarat yapılanmasına doğru adımlar atmaya başlamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle dünya üzerinde soğuk savaş dönemi başlamıştır. Dünya iki kutuplu hal almıştır. MEH de çalışma alanını bu stratejik gelişmelere göre genişletmiştir. Çünkü ülke içinde yaşanan çalkantılı olayların birçok kez asıl sebebinin ülke dışında yaşanan olayların uzantıları olduğunu fark etmiştir. MEH ülke içi istihbarat faaliyetlerini 1926-1965 yılları arasında Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'ndan aldığı görevliler marifetiyle yürütmüştür. Bu durum MEH ve Emniyet Teşkilatı arasında bir kurumsal bağlılık doğurmuştur. Bu bağlılık 1965 yılında çıkan MİT yasasına kadar devam etmiştir.

Emniyet Teşkilatı, 1932 yılında çıkan 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanununun ile bünyesinde ülke güvenliği ile doğrudan meşgul olacak 'siyasi polis' birimini oluşturmuştur. 4 Haziran 1937 yılında kabul edilen ETK ile ülke içinde emniyet ve asayişin sağlanmasından İçişleri Bakanı sorumlu tutulmuştur. Bakan'a yüklenen bu sorumluluk doğal olarak iç güvenliğin temel aktörü Emniyet Teşkilatı'nın görevi ile ilgili yeni açılımlar yapması sonucunu doğurmuştur. Bu sonuç çerçevesinde Emniyet Teşkilatı bir taraftan MEH'e yardımcı olmak, diğer taraftan da İçişleri Bakanı'nın yüklendiği sorumluluğu paylaşmak amacıyla, siyasi olaylar ve suçla mücadelede ön alma stratejileri geliştirmek zorunda kalmıştır.

Bu zorunluluk 4 Haziran 1937 tarihinde "Önemli İşler Müdürlüğü"nin kurulması neticesini doğurmuştur. Önemli İşler Müdürlüğü 1951 yılına kadar, iç istihbarat yapan MEH ve Birinci Şube'ye yardımcı bir birim olarak kalmıştır. MEH Önemli İşler Müdürlüğü'nün kuruluş gerekçelerinden birisi olan "ajan çalıştırma" gerekçesinden, Birinci Şube ise 1937 yılına kadar iş ve işlemlerini yaptıkları haberalma ödeneğinin sarfına ilişkin görevlerin bu birime devredilmesinden istifade etmiştir.

1951 yılında Önemli İşler Müdürlüğü kuruluş gerekçelerine paralel ülke seviyesinde fiilen istihbarat yapmaya başlamıştır. Aynı yıl Önemli İşler Müdürlüğü personeli ülkenin rejimini tehdit eden, yıkıcı/bölücü faaliyetlerle mücadele kursu almıştır. Bu kursu "Dedektiflik Kursu" adı altında ABD'li istihbarat uzmanları,

Ankara’da vermişlerdir. Kurs sonrası Önemli İşler Müdürlüğü’nün bazı illerde kamufle olarak taşra birimleri oluşturulmuştur. Bu tarihten sonra Önemli İşler Müdürlüğü’nün taşra birimleri de fiilen istihbarat hizmetlerine başlamıştır. 27 Mayıs 1960 Askeri müdahalesi ile taşra birimleri lağvedilen, Önemli İşler Müdürlüğü Ekim/Kasım 1960 tarihinden itibaren yeniden taşra birimlerini oluşturarak fiilen istihbarat hizmetlerine başlamıştır.

MEH’in 1965 yılında kendine özgü yasasına kavuşması, ülke dışı istihbaratın daha fazla önem arzeder hale gelmesi, olaylara daha farklı perspektiften yaklaşması, yeni mücadele biçimleri benimsemesi, ülke içinde yaşanan siyasi olayların köklerinin ülke dışına taşması, ülke seviyesinde istihbarat yapan Önemli İşler Müdürlüğü’nün iç sorumluluğunu artırmıştır.

Önemli İşler Müdürlüğü, bu sorumluluk çerçevesinde bir taraftan görev alanının sınırlarını kanun ve yönetmeliklerle çizmeye çalışırken, diğer taraftan da yapısal gelişimini sürdürmüştür. 1937 yılında kurumsal hayatına “Önemli İşler Müdürlüğü” olarak başlayan bu birim, 1970 yılında “Önemli İşler Daire Başkanlığı”, 1975 yılında “İstihbarat Başkanlığı”, 1983 yılında da en son “*İstihbarat Dairesi Başkanlığı*” ismini almıştır. İstihbarat Dairesi Başkanlığı, kendine özgü ilk kanun maddesine ise 1985 yılında PVSK’ya eklenen Ek-7. Madde ile kavuşmuştur.

KAYNAKLAR

ARŞİV BELGELERİ

İSTİHBARAT DAİRESİ BAŞKANLIĞI ARŞİVİ

- 1- Ds. Nu. 500/4.
- 2- Ds. Nu. 500/6.
- 3- Ds. Nu. 500/8.
- 4- Ds. Nu. 500/10.
- 5- Ds. Nu. 500/14.
- 6- Ds. Nu. 500/15.
- 7- Ds. Nu. 500/37.
- 8- Ds. Nu. 500/41.
- 9- Ds. Nu. 500/239.
- 10- Ds. Nu. 700/1.
- 11- Ds. Nu. 700/2.
- 12- Eğitim Klasörü 1.
- 13- Eğitim Klasörü 3.

KİTAPLAR

AKIN, Recep, **Emniyet Teşkilatı Rehberi**, İstanbul–1995.

ALYOT, Halim, **Türkiye’de Zabıta**, EGM Yay., Ankara-2008.

ALTINDAL, Aytunç, **Türkiye’de ve Dünyada Casuslar**, Destek Yay., Ankara-2008.

ANONİM, **Başlangıçtan Bugüne Kadar Dünya Casusluk Tarihi**, Artel Yay., İstanbul-1974.

ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yay., 12. Baskı, İstanbul-B.y.y

ATATÜRK, Mustafa Kemal, Nutuk, (Çev. Bircan Lazım), Akvaryum Yay., İstanbul-2005.

ATAY, Mehmet, **Stratejik Ulusal Güvenlik İstihbaratı**, Strateji, 96/1, Ankara-1996.

AYTUĞ, Yılmaz, **Terörün Anatomisi**, Altın Kitapları Yay., İstanbul-1995.

AVCI, Gültekin, **İstihbarat Teknikleri Aktörleri Örgütleri ve Açmazları**, Timaş Yay., İstanbul-2004.

BIYIKOĞLU, Tefik, **Trakya'da Milli Mücadele**, 2. Baskı, TTK Yay., Ankara-1987.

BOZDAĞ, İsmet, **Abdülhamid'in Hatıra Defteri**, İstanbul 1975.

ÇELİKTEPE, Atilla, **Teşkilat-ı Mahsusa'nın Siyasi Misyonu**, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul-2002.

ÇİMEN, Ali, **ECHOLON İstihbarat Dünyasının Perde Arkası**, Timaş Yay., İstanbul-2002.

ÇUKUROVA, Bülent, **Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yer altı Çalışmaları**, Ardıç Yay., Ankara-1994.

DEMİREL, Emin, **Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler**, IQ Yay., İstanbul-2005.

DEMİREL, Emin, **Terör**, Alfa Yay., İstanbul-1999.

DİNDAR, İsmail, **21. Yüzyılda Teknoloji ve İstihbarat Savaşları**, IQ Yay., İstanbul-2004.

DULLES, Allen, **Craft of Intelligence**, Newyork-1965.

ERDOĞAN, Refet ; YİĞİT, Mustafa, **Emniyet Teşkilatı Rehberi**, Ege Matbaası, Ankara-1967.

ERKAN, Muzaffer ; DİLMAÇ, Sabri, **Devlet Güvenliği Terörizm ve İstihbarat**, E.G.M. Yay., Ankara-2006.

ERSANEL, Nedret, **Siber İstihbarat (Küresel ve Nano Casusluğun Anatomisi)**, Hay Kitap Yay., 2.Baskı, İstanbul-2005.

EVSAL, Vedii, **Casusluk Faaliyetleri ve Türkiye**, Bilge Karınca Yay., İstanbul-2006.

EYMÜR, Mehmet, **Analiz, Bir MİT Mensubunun Anıları**, Milliyet Yay., İstanbul-1991.

GÜLER, A. İlhan, **Kolluk Teşkilatında Görev ve Yetki**, İstanbul, 1992.

HİÇYILMAZ, Ergün, **Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar**, Altın Kitaplar, 1.Baskı, İstanbul-1994.

HİÇYILMAZ, Ergün, **Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri**, İstanbul- 1996.

HİÇYILMAZ, Ergün, **Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e**, Varlık Yay., İstanbul-1990.

HİÇYILMAZ, Ergün, **“Bozkurt” Yazarı Ajan Armstrong ve Casusluk Örgütleri**, 2. Baskı, Kamer Yay., İstanbul-1997.

HİMMETOĞLU, Hüsnü, **Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları**, c.1. İstanbul-1975.

İLTER, Erdal, **Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi (Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti)**, Milli İstihbarat Teşkilatı Yay., Ankara-2002.

İYİAT, Bora, **Bir Vatani Karşılıksız Sevmek (Türk İstihbarat Tarihi)**, Ankara-2006.

KARABEKİR, Kazım, **İstihbarat (Gizli Harp)**, Kamer Yay., İstanbul - 1999

KARAN, Kaya, **Türk İstihbarat Tarihi Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e**, Truva Yay., İstanbul-2008.

KENT, Sherman, **Stratejik İstihbarat** (Çev. B. Yasemin ÖZBEK, Nazlım ŞÜKRÜOĞLU-ARICA), Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi -Yay., Ankara-2003.

KİPER, Özdemir; ÇAKAR, Nihat, **Devlet Güvenliği ve Haber Alma**, Polis Akademisi Başkanlığı Yay., Ankara-1992.

K.K.K. Yayını, **Mehmetçiğin İstihbarat, İstihbarata Karşı Koyma ve Koruyucu Güvenlik Kitabı**, Ankara-1985.

KORKMAZ, Gürol, **Terör ve Medya İlişkisi**, Ankara-1999.

NİZAMÜLMÜLK, **Siyasetname** (Çev. Mehmet Şerif ÇAVDAROĞLU), İstanbul Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku ve İdare İlimleri Enstitüsü Yay.-1, B.y.y.

OKÇABOL, Derviş, **Zabıta Tarihi**, Ankara-1946.

ÖZBEK, Osman, **Sahipsiz Türkiye**, Ümit Yay., 1. Baskı, Ankara-2003.

ÖZDAĞ, Ümit ; ÖZTÜRK, Osman, **Terörizm İncelemeleri Teorisi (Örgütler, Olaylar)** ASAM Yay., Ankara-2000.

ÖZDEMİR, Hikmet, **Rejim ve Asker**, İstanbul-1989.

ÖZKAN, Tuncay, **Bir Gizli Servisin Tarihi, Mili İstihbarat Teşkilatı**, İstanbul-1996.

ÖZKAYA, Yücel, **XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı**, Turizm Bakanlığı Yay., Ankara-1985.

PEHLİVANLI, Hamit, **Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri**, Genel Kurmay Yay., Ankara-1993.

PEHLİVANLI, Hamit, **Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilatı**, Genel Kurmay Yay., Ankara-1992.

RIESS, Curt, **Topyekün Casusluk**, İkinci Baskı (Çev. Bedia Avunduk DUMAN) B.y.y,

RUSCUKLU, Bülent, **Gizli Servis / Yurtdışı Operasyonlar**, Alfa Yay., İsanbul-2007.

SANDER, Oral, **Siyasi Tarih (1918-1994)**, İmge Kitapevi Yay., Ankara-1998.

SERİM, Nazmi, **Siyasi Polis Hizmeti: İstihbarat**, Ankara-1940.

STODDARD, H.Philip, **Teşkilat-ı Mahsusa** (Çev. DEMİREL T.) Arba Yay., İstanbul-1993.

ŞAFAK, Ali, **Hukuk ve Emniyet Terimleri Sözlüğü**, Rehber Yay., Ankara-1992.

ŞAHİN, Eyüp, **Türk Polis Teşkilatının Şanlı Geçmişinde ve Cumhuriyete Giden Yolda, İz Bırakan Polisler**, EGM Yay., Ankara-2004.

ŞİMŞEK, Erdal, **Türkiye'de İstihbaratçılık ve MİT**, Kumsaati Yay., 1.Baskı, İstanbul-2004.

TANSU, Semih Nafiz, **İki Devrin Perde Arkası**, Byy, 1969.

T.B.M.M Kütüphanesi, **Zabıt Ceridesi**, Dahiliye Encümeni Mazbatası, c.18, Ankara-1937.

T.B.M.M. Kütüphanesi, **Kavanin Mecmuası**, Devre 4, İctima 1, c.11, Ankara-1932.

TEKİN, Emrullah, **Gizli Harp İstihbarat**, Kamer Yay., İstanbul-1998.

TEVETOĞLU, Fethi, **Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar**, TTK Yay., Ankara-1988.

TEZSEVER, Serhat, **Milli Güvenliğimiz İçinde İstihbarat Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve İstihbarat Olgusu**, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul-1999.

TILISBIK, Niyazi; Özdemir, AKBAL, **İstihbarat ve Türkiye**, İKİA Yay., Konya-2006.

TONGUR, Hikmet, **Türkiye’de Genel Kolluk Teşkilatının ve Görevlerinin Gelişimi**, EGM Yay., Ankara-1946.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler**, III. Cilt, İstanbul-1989

TURHAN, Talat, **Emperyalizmin Bataklığında İstihbarat Örgütleri, Doruk Operasyonu**, Sorun Yay., İstanbul-1999.

UÇAK, Hurşit, **11 Eylül Sonrası ABD İç Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları**, Ankara-2002.

VAKKASOĞLU, Vehbi, **Osmanlı İnsanı**, Nesil Yay., 7. Baskı, İstanbul- 1999.

VOLKMAN, Ernest, **20. Yüzyılın En Büyük Casusluk Operasyonları** (Çev. KUBİLAY S- ATİK M.) Truva Yay., İstanbul-2004.

YAKIN, Aziz, **Casusluk ve Casuslukla Mücadele**, Dışişleri Akademisi Yay., Sayı.3, Ankara-1963.

YALÇIN, Murat, **Geçmişten Günümüze İstihbarat Örgütleri**, Nokta Kitap, 1.Baskı, 2007.

YİĞİT, Mustafa, **Polis ve İstihbarat**, İstanbul-1977.

YUNUSOĞLU, Kürşat, **Devlet Güvenliği ve İstihbarat**, Polis Okulları Ders Kitabı, Ankara-1992.

DERGİLER ve ANSİKLOPEDİLER

AKSU, Osman Sulhi, **“Polisin Tarihçesi”**, Polis Dergisi, No:334. Yıl-1980.

AYDIN, Mesut, **“Milli Mücadele Döneminde İstanbul’da Faaliyette Bulunan Gizli Gruplar”**, Türkler, Yeni Türkiye Yay., Cilt 15, Ankara-2002.

Cumhuriyetin 60. yılında, Türk Polisi, **“Tarihçe”**, Ankara-1983, (Tertip Kurulu; Yusuf Ziya GÜLEK, Alparslan BİLGİNER, Hayrunnisa ÇİLİNGİROĞLU, Erdal AKARÇAY)

İLTER, Erdal, **“Osmanlılarda İstihbarat”**, Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, Yaz. 2002, Cilt.8.

KALELİOĞLU, Oğuz, **“Psikolojik Harp İstihbaratı”**, Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, Cilt.8, Yaz-2002.

KELEŞYILMAZ Vahdet, **“Teşkilat-ı Mahsusa’nın Kuruluşu, Başkanları ve Mustafa Kemal”**, Türkler, Yeni Türkiye Yay., Cilt 13, Ankara-2002.

KOÇÖZ, Remzi, **“İnsanlık Savaş ve Terör (Makale)”**, Polis Dergisi, Ocak- Şubat-Mart Ankara- 2006.

ÖGEL, Şükrü Ali, **“Milli Emniyet Hizmeti Nasıl Kuruldu?”**, Türk Kültürü, Sayı. 128, Haziran-1923.

ÖZDAĞ, Ümit, **“Stratejik İstihbarat”**, Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, Yaz-2002.

PEHLİVANLI, Hamit, “Eski Türkler ve Selçuklularda İstihbaratçılık,” Türkler, Yeni Türkiye Yay., Cilt 5, Ankara-1995.

PEHLİVANLI, Hamit, “Osmanlılarda İstihbaratçılık”, Türkler, Yeni Türkiye Yay., Cilt13, Ankara-1995.

PEHLİVANLI, Hamit, “Teşkilat-ı Mahsusa’dan Milli Emniyet Hizmetleri’ne,” Strateji Dergisi, 96/1 Ankara-1996.

TUNÇ, Zafer, “Osmanlı İmparatorluğunda Emniyet ve Asayiş Sağlamakla Görevli Kuruluş ve Makamlar (1299-1826),” Polis Dergisi, EGM Yayın No:410

YALÇIN, E.Semih, “Mustafa Kemal Paşa’nın İttihatçılığı”, Türkler, Yeni Türkiye Yay., Ankara-2002, Cilt 13.

GAZETELER

T.C. Resmi Gazete, 14 Temmuz 1934, sayı 2751.

T.C. Resmi Gazete, 12 Haziran 1937, sayı 3629.

T.C. Resmi Gazete, 22 Temmuz 1965, sayı 12055.

T.C. Resmi Gazete, 3 Kasım 1983, sayı 18210.

DİĞER KAYNAKLAR

<http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiİçerikNo=1045>, 18.05.2007.

<http://www.ataturk.net/mmuc/meclis.html>, 19.05.2007.

<http://www.egm.gov.tr/birim.dairebsk.asp>, 16.02.2008.

<http://www.egmidb.gov.tr/tarihce.htm>, 01.05.2008.

<http://www.idealhukuk.com/index.asp>, 16.02.2008.

<http://www.kultur.gov.tr>, 19.05.2007.

<http://www.osmanli700gen.tr./kişiler/ss9.html>, 02.04.2007.

EMEKLİ POLİS İSTİHBARAT BAŞKANLARIYLA YAPILAN RÖPORTAJ

Polis istihbarat teşkilatı, 1980’li yıllara gelindiğinde kurumsallığını daha etkin hale getirmiştir. Kuruluşuna 1937 tarihli ETK ile yer verilmiş ancak 1951 yılına kadar herhangi bir varlık gösterememiştir. 1951 yılından 1980’li yıllara kadar ise günlük gelişen olaylarla ilgilenmiş, teşkilat yapısını oluşturma çalışmıştır. Yine bu süreçte, Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasi durumda, bu teşkilatın kurumsallaşmasını geciktiren önemli bir etken olmuştur. Bu birim ancak 1980’li yıllardan sonra ciddi anlamda arşivle tanışabilmiştir. Fakat bu tarihten sonra da arşivlerinde sahip olunan bilgiler hep gizli tutulmuştur. Kurum olarak şeffaflık ölçüsünü halen netleştirememiştir.

Büyük bir şans olarak, polis istihbaratının kurulduğu 1951 yılından 1980’li yıllara kadar, bu teşkilat içinde her seviyede yöneticilik yapmış, canlı tanıklara ulaşılmıştır. Bu canlı tanıklarla belki arşivlerde dahi cevaplarını bulmayacağımız bir çok sorunun cevaplarına ulaşma imkanına kavuşulmuştur. Çalışmanın bu kısmında emekli istihbarat başkanları ile yapılan röportajlara yer verilerek, polis istihbarat tarihi bizzat tanıklarının ağzından nakledilecektir. Bu röportajlar hem çalışmayı zenginleştirmiş hem de ulaşılması mümkün olmayan ya da yanlış bilinen birçok konunun doğru öğrenilmesine vesile olmuştur. Röportajlarla özetle aşağıdaki konu başlıkları üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

- Kısaca hayat hikayeleri,
- Polislik mesleğine katılmaları,
- Önemli İşler Müdürlüğü ile ilk temasları,
- Önemli İşler Müdürlüğünde yüklendikleri görevler,
- Önemli İşler Müdürlüğünde şahit oldukları yapısal değişiklikler,
- Önemli İşler Müdürlüğünün neden gerekli olduğu ve nasıl doğup geliştiği konuları ele alınmaya çalışılmıştır.

A. Emekli Emniyet Müdürü Eski İstihbarat Dairesi Başkanı A.Haşim AYTURAL İle Polis İstihbarat Tarihi Üzerine Röportaj

13 Şubat 2008 tarihinde eski istihbarat dairesi başkanı A.Haşim TURAL ile 3 saat süren bir röportaj yapılmıştır. Görüşme dijital gazeteci teybine kaydedilmiş ve bilgisayar ortamına aktarılarak çözümü yapılmıştır. Ancak görüşme esnasında zaman zaman istihbaratla ilişkili olmayan başka konulara girilmiştir. Aşağıdaki raporlama yapılırken amaç dışı konular bizde kalmış, amaç içi konular yazılı hale getirilmiştir.

Mesleğe nerde ve ne zaman başladığınızı öğrenebilir miyim?

- *1927 yılında Amasya'da doğmuşum. İlkokulu ve ortaokulu Amasya'da tamamladım. Amasya'da lise yoktu. Samsun'daki lisede de maddi olarak okuma imkanım yoktu. Ortaokuldan sonra devlet parasız yatılı okulunda okudum. Sonra polis olduk. Mesleğe 22.06.1952'de Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Laboratuvarında başladım. Ben laboratuvarında çalışırken askere gittim. 1954'de Askerlik dönüşü laboratuvarından ayrılıp, Emniyet Genel Müdürlüğü 1.Şubeye atamam yapıldı. 1958'de YYFM kursu aldıktan sonra Önemli İşler Müdürlüğüne geçtim. Yanlış hatırlamıyorsam 1978 yılına kadar Önemli İşler Müdürlüğü dahil, bu birimde görev yaptım.*

Önemli işler müdürlüğü ile tanışmanız ne zaman oldu?

- *1951 yılında önemli işlerin kursuna katılan arkadaşlarımız vardı. O zaman önemli işlerin müdürü Aziz RONABAY idi. O kursa ben katılmadım. O zaman bu kursu görenler illerde yuvalandılar. Maskeli çalıştılar, sonra kısa zamanda illerdeki yuvaların kapandığını hatırlıyorum.*

1937 yılında teşkilat kanununun çıktığında ilk defa Önemli İşler Müdürlüğü orada zikredilmiş, ondan sonra 1951 yılına kadar süreç nasıl işledi?

- *Bu şube doğrudan Genel Müdüre bağlı idi, görevi o verirdi. Kimse bu müdürlüğün ne yaptığını bilmezdi. Orada arkadaşlarımız vardı, ancak görevleri ile ilgili hiç bir şey söylemezlerdi. Bizde ne yaptıklarını sormazdık. Esas sistem 1958 yılından sonra oluşturuldu. Kursu; ben, Mustafa YİĞİT, Nevzat AYZAZ, Cihat SUNAR, Adnan KINAY ve soy ismini hatırlayamadığım İzmir Emniyet*

Müdürlüğü kadrosundan Kemal MAVİSU isimli arkadaşlar katıldı. Toplam 6 kişi bu kursu aldık. Kurs ne kadar sürdü şimdi tam hatırlamıyorum.

1958 yılındaki kursa sizi kim? Nasıl çağırdı?

- *Ben laboratuarda çalışırken askere gittim. 1954'de Askerlik dönüşü laboratuardan ayrılıp Genel müdürlükteki 1.Şubeye geçmiştim. Bizim birinci şubenin müdürü sonradan İçişleri Bakanı olan Ferit KUBAT idi, Amerikalılar onun yanına sık sık gelir giderlerdi. Amerikalıların kurs açacağını müdürümüz öğrenince beni de tavsiye etmiş. Bu tavsiye üzerine beni kursa çağırdılar. Kursu o zaman eski genel müdürlük binasında genel müdür muavininin odasında gördük. Zaten toplam 6 kişi bu kursu görüyorduk. Herhalde o nedenle sınıf ortamına ihtiyaç duyulmadı. Biz bu kursta hem teorik kurs gördük hem de tatbikat yaptık. Sahaya çıktık takip-tarassut yaptık. Ankara'da ayağımızın değmediği sokak kalmadı.*

Amerikalıların size böyle bir kurs vermesindeki amaç ne olabilir? Siz bunu nasıl değerlendirdiniz?

- *O zamanlar Amerikalılar ile Türkiye arasında çok sıcak ilişkiler vardı. Onlar tabi ben bunu sonradan değerlendirdim. Ankara-İstanbul-İzmir-Hatay'da emniyet müdürüne direk bağlı olarak taşra birimleri vardı, ama Hatay grubu sonradan önem kazanmıştı, çünkü Rusya Suriye'ye sosyalizm getirmeye çalışıyordu. Amerikalılar da bu faaliyetleri bizim Hatay grup üzerinden takip etmeye çalışıyorlardı.*

Önemli işler taşra yapılanması ilk defa nasıl oluşturuldu?

- *1958 de kurstan ayrılanlar, illerine dönerek, İzmir, İstanbul, Ankara ve daha sonra kurs görmeden Hatay'da gruplar açıldı. Amerikalılar 1958 yılından sonra artık bize kurs vermediler. Bundan sonra önemli işler müdürlüğünde çalışacak personele devamlı biz kurs verdik. Bir nevi 1958 yılında Amerikalılardan aldığımız kurs benim için eğiticilerin eğitimi gibi oldu. Merkeze temel kurs için çağrılan kursiyer sayısını 8-10 kişi ile sınırlı tutardık. Kursiyerlerin kurs sonuna kadar tüm özel yaşamlarını ve huylarını da öğrenirdim. Çünkü sayı az olurdu.*

Eski çalışanlar 1960 askeri müdahalesi döneminde İstihbaratın arşivleri götürüldü diyorlar böyle bir şey oldu mu?

- *1960 askeri müdahalesinde Özel Büro da faaliyette idi. Hem Önemli İşler Müdürlüğünü vardı hem özel büro vardı. Genel müdürlüğe girişte ilk koridordaydık, her iki büroya da aynı koridor kapısından giriyorduk, odanın bir kısmı önemli işler müdürlüğü olarak bizim, bir kısmı da özel büronun idi. 60 müdahalesi olduğu gün büroya gittiğimizde koridor kapısı kapatılmış, kapıya “girilmez” levhası asılmıştı. Askerler bütün dosyalarımızı incelediler, bizi sanki o dönemin siyasi iktidarına çalışıyormuşuz gibi anlamışlar oysa biz yaptığımız her işle alakalı evrakları güzelce muhafaza ediyorduk. Evrakla ilgili yapılan işlemleri ve sonuçlarını aynı evrağın arkasına not ediyorduk. 2-3 hafta büro kapalı kaldı, biz genel müdürlüğün koridorlarında boş boş dolaştık. Kendi arkadaşlarımız bile bize o dönemde çok soğuk davrandılar. Sonunda bizim siyasi iktidara çalışmadığımız, devlete hizmet ettiğimiz anlaşıldı ve tekrar işimize döndük. Zaten o bürolarda çalışan 4-5 kişi idik. Bazı önemli yazılar yazmışız bakan imzalamamış, onların arkasında dahi neden imzalamadığına dair açıklayıcı notlar düşmüşüz. Bu notlarda karar vermelerinde onlara yardımcı oldu. Dosyalardan beraberinde aldıkları oldumu şimdi hatırlayamadım.*

1960 yılında Önemli İşler Müdürlüğünde kaç personel vardı?

- *O yıllarda müdürlükte ben vardım. Aziz RONABA'nın kızı vardı, birde Nazif diye bir arkadaş vardı. Bu arkadaş MİT'ten bize gelmişti. Çok yoğunluk bir yandan işler bir yandan eğitim faaliyetleri vardı.*

O dönemlerde, önemli işler müdürlüğü, önemli işler daire başkanlığı ve istihbarat başkanlığı isimlerini almış, bu isim değişiklikleri ne zaman, ne amaçla yapıldı? Hatırlıyor musunuz?

- *İşte bunların hepsi o dönemlerde yaşanan bir başı boşluğun ifadesidir. O zaman devlette şimdiki gibi bir kurumsal ciddiyet yoktu. Siz o dönemi bu günkü gibi düşünürseniz, o zamanları anlamanız mümkün olmaz. Aslında önemli işler müdürlüğü var, ama belli bir dönem sonra bu önemli işler daire başkanlığı olarak anılmaya başlanıyor, hukuken öyle bir şey yok, sadece laf olarak bu*

değişiklikler oluyor. Daha sonraları istihbarat şekillendi ve şimdi İstihbarat asıl İstihbarat oldu. O dönemde bir de istihbarat içerisinde MIT'le yarışma sevdahlıları vardı.

1951 yılında 15 kişinin kurs gördüğü söyleniyor, bu kurs örenler 1951 yılına kadar önemli işlerin ünitelerinde çalışmaya devam ettiler mi, yoksa kurstan sonra ayrıldılar mı?

- *Bunlar kurstan sonra kadrolarına gittiler, hangi iller olduğunu bilmiyorum ama, çok kısa bir süreden sonra faaliyetlerine son verildiğini hatırlıyorum. Çünkü bunlar gittikleri kadrolarında maskeli çalıştılar. Gittikleri illerde kahvehane çalıştırdılar, esnaflık yaptılar, dükkan çalıştırdılar ama daha sonra her halde bu işlerin içerisine suistimal karıştırdılar ve bu gruplar kısa bir süre sonra 1952 yılı içinde olabilir lağvedildiler. Bu yapılara son verildi.*

1958-60 yılları arasında Ergün GÖKDENİZ'e emniyet istihbaratını kurma görevi verilmiş, siz Ergün GÖKDENİZ'i tanıyor musunuz, böyle bir görev verildi mi?

- *Ergun GÖKDENİZ'i iyi tanırım, ciddi bir kişiydi. İstanbul'da 2.Şube Müdürü idi. 2. Şube de bu günkü anlamıyla asayiş şubesi idi. 1. Şube Siyasi Şube idi. Söylediğin tarihlerde olabilir, bir ara bize geldiğini biliyorum. Bir süre kaldı önemli işlerde. Tabi emeği olmuştur. Birazda ilginç bir adamdı, Mardin valiliği sırasında Başbakan Demirel'e bile istifa mektubu yazmıştı. İstifa mektubu önce bize geldi. Bizde bu mektubu Başbakanlığa gönderdik.*

Bizim 1958 den sonra kurulan taşra ünitesi personeli, yurtdışına çıkıp ajan takip etti mi, böyle bir şey var mıydı?

- *Bunu yanlış anlamayın, bu görev sadece Hatay grubuna verilmiştir. Diğer ünitelerimize böyle bir görev verilmemiştir. Bizde ajan talimatı vardı. O talimatı ben bir yerden bulmuştum, Amerikalılardan olabilir. O talimat çerçevesinde hareket ediliyordu. Ajan çalıştırmak ta bizim teşkilatta çok önemlidir. Çünkü onlar çift kişilik taşırlar.O yüzden ajanların eğitimi bizim birimizde çok önemlidir. Sürekli eğitmek gerekir.*

1958'den 1975'e kadar önemli işlerde çalıştınız, bu süre zarfında hangi binaları kullandınız?

- *Önce Genel Müdürlüğün giriş katındaydık, daha sonra 4. katına çıktık, bu kat tamamen bize aitti. Kapısı kapalıydı, çayımız kahvemiz hep içerdeydi. Buraya kendi personelimiz haricinde hiç kimseyi içeriye almıyorduk. Daha sonra Turan ŞENEL'in yönlendirmesi ile birim Maltepe'de kiralık bir binaya taşındı. Amaç polis istihbaratını kamufle etmektir. Ama ben bunun doğru olduğunu hiç düşünmedim. Herkes polis, herkesin eşi, dostu, devre arkadaşı var. Nasıl kamufle olacaksınız. Çünkü oraya gidiyorsun masken yok. Sen nesin burada ne iş yapıyorsun deseler verecek cevabın yok. Boşuna masraf. Birazda Turan Beyin MİT'e özentisi duyma, bununla birlikte de rekabet etme gibi değişik bir anlayışı vardı. Zaten eşi Muazzez ŞENEL'de MİT mensubu idi.*

Sizin döneminizde önemli işlerin çalışmalarına ilişkin yönetmelik, yönerge hazırlandı mı?

- *Benim hazırladığım Haberalma ödeneğinin sarfına dair talimat vardır. Biz eskiden göreve nasıl gidiyorduk. Özel kalem müdürü vardı. Umum müdürün özel kalemi, biz ona gider parayı alırdık. Ama bu parayı nerede nasıl harcıyorsun kaydı yoktu. Parayı biz işine göre bonkör harcayacağız, ama harcayacağımız her paranın da hesabını vereceğiz. Çünkü bu para sarf para olarak çıkar bütçeden. Bir devlet bankasına yatar. Kaydını sağlıklı tutmasan da çokta hesabını kimse sormazdı. Ama bu para milletin parasıydı. O yüzden kayıt altına alınması gerekirdi. Bende bu konuda talimatname çıkarttırdım. Her kuruluşun hesabı yapılıyordu.*

1958 yılından sonra araç gereç durumunuz nasıldı?

- *Başlangıçta zannediyorum bir tane aracımız vardı steysin ford. O zaman o Mardin'e bir göreve gitti oradan da Diyarbakır'a gitti bir daha da geri gelmedi. Sonra tarihi tam hatırlamıyorum, Türk arabaları vardı Anadolular o zaman, ondan 20 tane falan aldık. Onları da il ünitelerine dağıttık. Tabii bundan sonra arabalar sürekli çoğaldı. Araba sıkıntımız olmadı.*
- *Bir fotoğraf makinemiz vardı. Fotoğraf tablalarını kendimiz yapıyorduk. Tablaları oda da yapardık.*

- *Birde aracımızda bir araç telsizimiz vardı. Personelde telsiz yoktu. Bu telsizde sadece merkezle muhabere yapabiliyorduk. Çünkü başka kimsede telsiz yoktu. Tabi çok sıkıntılı dönemlerdi, hedef takip ediyorsun, takip sırasında arkadaşını kaybediyorsun, muhabere cihazı olmadığından bir daha arkadaşınla buluşamıyorsun.*

1937’de 3 bürodan bahsediliyor, birincisi Haberalma Bürosu, ikincisi Değerlendirme Bürosu ve üçüncüsü Operasyon Bürosu, pratikte bu bürolar var mıydı?

- *Fiiliyatta böyle bir şey yoktu. Kendi içimizde iş çıktıkça arkadaşları görevlendiriyorduk. Sen takip tarassuta gideceksin, sen tahkikata gideceksin diye, yoksa bu günkü gibi şube yoktu, zaten kaç kişiydi ki şube yapılanması olsun. Sayı kalabalıklaştıkça tabi daha profesyonel hareket edildi. Bahçelievler semtinde güvenli ev kiralamıştık. Önemli buluşmalarda burayı kullanıyorduk. Birde 1968 yılı ya da sonrasıydı eski olağan üstü valililerinden birisinin ekip şefliğini yaptığı takip tarassut ekibi kurduk. Maltepe’de polise ait bir mekan vardı, bu ekibe orayı tahsis etmiştik. Onlarda hiç Genel Müdürlüğe gelmezdi. Sadece takip tarassut yaparlardı. Üniversite öğrencileri arasında haber toplarlardı. Bu uygulamayı yaptığımda ben Önemli İşler Müdürüydüm.*

Sokakta takip tarassut ya da tahkikat yapan ekiplere Dış Grubun Çevik Grup Amirliği ismi verilmiş, böyle isimler var mı idi?

- *Evet, böyle isimler kullanılıyordu o ekiplerde, özellikle üniversitelerde 1968’lerde siyasi içerikli öğrenci olayları çok fazla idi. Çevik Grup Amirliği denilen bu ekip üniversitelerde haber topluyordu. Öğrencilerin arasına sızıyorlardı. Öğrenci gibi sürekli üniversite kampüsünde bulunuyorlardı. Genel Müdürlükte bulunan şubeye deşifre olmamak için çok zorda kalmadıkça gelmiyorlardı.*

Sizin döneminizde şekilsel olarak bir teşkilat şeması var mıydı? Müdür, müdür yardımcıları vs.

- *Yani bizde Müdür vardı, önemli işler müdürü altında müdür muavini yoktu. İdari büro amirliği, komünizm, bölücülük, aşırı sağ faaliyetler bunlar vardı ama bürolar arasında bu gün olduğu gibi net bir bölünmüşlük yoktu. Boşta kim varsa o anda işe o arkadaş bakıyordu.*

Taşra birimleri ile muhabere nasıl sağlanıyordu?

- *Şimdi oradaki yazışma şöyle, bizim grup yazışmayı emniyet müdürünün imzası ile Genel Müdürlüğe yazardı. Genel Müdürlük olarak yazı doğrudan bize gelirdi. Yazılar çift zarfla ya da önemine göre kuryeyle gelirdi. Muhabere öyle sağlanıyordu.*
- *Tabi bu arada emniyet müdürünü atlayıp doğrudan bizimle yazışma yapanlar oluyordu. Ama ben bu durumun mümkün olduğunca önüne geçtim. Çünkü bilgi bize geliyor, biz bunu önemine binaen Genel Müdür ile paylaşıyoruz. Akabinde konu il emniyet müdürüne Genel Müdür tarafından soruluyor. Ondan sonra istihbarat grup amiri ve il emniyet müdürü sıkıntı yaşamaya başlıyor. Lojistik ihtiyaçların, sicilin emniyet müdürlüğünce veriliyor ne gerek var sürtüşmeye, o nedenle ben mümkün olduğu kadar bu duruma mani olmaya çalıştım. Çünkü o başında İl emniyet müdürü, ona güvenmeyip kime güveneceksin.*

Taşra yapılanmasına sonradan atamalar nasıl oluyordu? Merkez olarak siz yapılanmalara yönelik inisiyatif kullanabiliyor muydunuz?

- *Kurs görüp istihbarat branşına geçen personelin atamasını biz yapıyorduk zaten, başkada olamazdı. Yalnız, bu istihbarat hizmetlerinde çalışan personelin çok temiz bir geçmişi olması lazım.*

Emniyetin içerisinde neden istihbarat birimi kurulması düşünüldü? O zamanlar bu görev MİT tarafından zaten yapılıyordu?

- *Şimdi benim hareket noktam 3201'deki İçişleri Bakanının yetkisidir. Ülkenin asayiş ve emniyetinin sorumlusu yasaya göre İçişleri Bakanıdır. Ama MİT başbakanlığa bağlı, İçişleri Bakanlığının kontrolünde değildir. İstihbarat birimi de suçla mücadelede çok etkin bir birimdir. O nedenle İçişleri Bakanlığı ülkenin*

asayiş ve emniyetini sağlamak için tabi ki işini kolaylaştıracak böyle çok faydalı teşkilatı kuracaktır.

YYFM Kurslarını nerde düzenliyordunuz? Biraz bahsedermisiniz?

- *İçişleri Bakanlığının altında bir yer vardı, kaymakamların kurs gördüğü yer, ilk zaman orada, bir zaman Emniyet Genel Müdürlüğü'nün üst katında büyük bir salon vardı orada düzenliyorduk. Kurslara 10 kişiden fazla almazdık. Her bir insanın kursa başladığından sonuna kadar da ben her şeyini bilirdim. Neler başara bileceğini falan, ondan sonra bir defada polis kolejini de düzenlediğimizde oldu.*
- *Dersleri merkezdeki rütbeli personel olarak bizler veriyorduk. Kürtçülük konusunda Ahmet hoca vardı, kadrolu bir arkadaştı, İstihbarat metot ve tekniklerini ben veriyordum. Türkiye Komünizmini ise başka bir arkadaş veriyordu.*

1958'de Ankara Grup oluşturulduktan sonra Önemli İşler Müdürlüğü olarak merkezde çalışan personel sokaktan haber topluyor muydu?

- *Evet. Aynen Ankara Grup gibi bizde sokaktan haber topluyorduk. Hem taşradan gelen istihbaratı değerlendirip koordinasyon yapıyor, hem sokaktan haber topluyorduk. Ankara haftada bir rapor ancak veriyordu. Ama sokakta herkes her gün kanunsuz yürüyor, cam kırıyor. Bir taraftan da sürekli eğitimler düzenliyorduk. Yani çok yoğun çalışma şartlarımız vardı.*

Verdiğiniz bu değerli bilgiler için çok teşekkür ederim.

- *Siz bu işi yapmakla çok önemli bir iş yapıyorsunuz. Gerçekten tarihe ışık tutma adına çok kıymetli bir çalışma. Ben de böyle bir çalışma yaptığınızdan dolayı teşekkür ederim.*

B. Emekli Emniyet Müdürü Eski İstihbarat Dairesi Başkanı Mustafa YİĞİT İle Polis İstihbarat Tarihi Üzerine Röportaj

19 Eylül 2007 tarihinde eski istihbarat dairesi başkanı Mustafa YİĞİT ile 2 saat süren röportaj yapılmıştır. Görüşme dijital gazeteci teybine kaydedilmiş ve bilgisayar ortamına aktarılarak çözümü yapılmıştır. Ancak görüşme esnasında zaman zaman istihbaratla ilişkili başka konulara girilmiştir. Aşağıdaki raporlama yapılırken amaç dışı konular bizde kalmış, amaç içi konular yazılı hale getirilmiştir.

Polisliğe ne zaman girdiniz?

- *Ben 1927 doğumluyum. 1949 yılında enstitüyü bitirdim ve teşkilata katıldım. O zamanlar bütün Türkiye'deki emniyet teşkilatı kadrosu 8 bin kişiydi, bu konularda yetişmiş hiçbir eleman yoktu, benim apolet numaram 264'dü, yani emniyet teşkilatında 264 tane lise mezunu arkadaş vardı.*
- *1949 yılında Polis enstitüsünden mezun oldum. Mesleğe Komiser Yardımcısı rütbesi ile Ankara Emniyet Müdürlüğü kadrosunda başladım. Sonra İzmir'e tayin edildim. 1958 yılında YYFM kursu aldım. İzmir'den Amerika'ya bir kursa gittim. Amerika dönüşünde Ankara'ya istihbarat grup amiri olarak atandım. 21 Mayıs 1960'da orada grup amiri olarak başladım. 27 Mayıs hadisesi oldu. 1971'de Antep'e il müdürü olarak atandım. 1976'da Önemli İşler Daire başkanlığına atamam yapılması üzerine Ankara'ya döndüm.*

Polise İstihbarat yapma yetkisi neden verilmiştir?

- *Bizde, 3201'de istihbarat kelimesi geçmez. Kanunda böyle bir görev verilmemiştir. Genel zabıtaya istihbarat görevi verilmesi hatadır, yanlıştır. Bizim 3201 sayılı yasamızda Önemli İşler Müdürlüğü diye bir müdürlükten bahsedilir, genel müdüre bağlı Önemli İşler Müdürlüğü 3201 sayılı kanunun genel gerekçesi bu. Bu önemli işler müdürlüğü MİT'le bizim aramızda bir protokol yapılmıştır. Bu konularda MİT yetkili kılınmıştı fakat MİT gizli bir örgüt olarak kabul edildiğinden onun paravanası bizdik, yani soruşturmayı tahkikatı onlar yapıyordu imzayı biz atıyorduk. Bu işleri bilen yoktu yetişmiş eleman yoktu. Orda da aynı şey vardı, MİT'te de aynı sıkıntı vardı. Fakat onlar*

kendilerini deşifre etmemek için sorguyu onlar yapıyor ifadeyi onlar alıyor, imzayı bizimkiler atıyordu.

Polis İstihbarat biriminin ilk çıkış ünitesi olan “Önemli İşler Müdürlüğü” 1937 yılında ETK’da resmen yer almıştır. Ancak bu gün polis istihbarat dairesi başkanlığının kuruluşu 1937 değil, 1951 olarak kabul edilmektedir? Neden kuruluş 1951 olarak kabul edilmiştir?

- *Bizim teşkilat kanununu açarsanız 12.madde midir? orada bir “emniyet polis müfettişi” vardır. Birde onun yanında “emniyet müfettişi” tabiri vardır. Emniyet müfettişi dediğimiz kişiler MİT mensuplarıdır. MİT’in kadroları bizde idi. MİT’in çalıştırdığı kadrolar bizim emniyet teşkilatı kanununda idi, personel şubesi bakardı onların işine bunu yapan 61 Anayasasından sonra ilk defa MİT kanunu çıkmıştır. O zaman bunlar bizden ayrıldı. O zamana kadar bir tek başbakanlık teşkilat kanununda MAH hizmetleri başkanı diye MİT hizmetleri başkanının unvanı vardı.*
- *Emniyet teşkilatında ki istihbarat kuruluşu 1951 senesinde tesis edilmiştir. Polis bu tarihten sonra ilk defa istihbarat eğitimini almış ve taşra yapılanmasına gitmiştir.*

Önemli İşler Müdürlüğünün kuruluş gerekçesinde “ajanlar ile ilgili çalışmalar yapacağından” ve “Genel Müdürün gizli talimatlarını yerine getireceğinden” bahsediliyor. 1937 yılından 1951 yılına kadar Önemli İşler Müdürlüğü bu gerekçelere uygun çalışma yürütmüşmüdür?

- *Bu gerekçede geçen “Ajan” tabiri MİT’e aittir. Bu tabirin bizimle alakası yok. Biz 1937’den sonra MİT’i maskeleyişizdir. Ayrıca başka bir konu olarak polisten istihbaratın ayrılmasında mutlak zaruret vardır. Türkiye’nin bir iç istihbarat teşkilatına tabii ki mutlak surette ihtiyaç vardır. Bu gün bunu yapabilecek çekirdek hiç şüphesiz Emniyet İstihbarat birimidir. Ama bu istihbarat biriminin mutlak suretle Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinden çıkarılıp, bir bakana Bakan’a ya da Başbakana bağlanmalıdır. Zaten böyle bir iç güvenlik istihbaratının varlığına MİT’te karşı değildir.*

Polis İstihbaratına Neden İhtiyaç Duyuldu?

- *Şimdi bu iş şöyle gelişti; bir kere 3201 sayılı kanunla polise istihbarat yapma yetkisi verilmemiştir. Yani polis istihbarat ünitesi diye bir teşkilat yoktur. Önce bunu iyi bilmek lazımdır. Konuyu tam olarak anlayabilmek için Cumhuriyetin nasıl kurulduğunu ve nasıl evrelerden geçtiğini bilmek lazım. Her şeyin bir ilki var bunu bilmek lazım. Cumhuriyet rejim olarak sonradan kurulmuştur. Bir kere biz bu hadiselerde bir kavram kargaşası yaşıyoruz. Biz çok partili hayata ne zaman geçtik? Atatürk bu çok partili döneme geçişi devrimle değil, evrimle yapma yolunu seçmiştir. 1961 Anayasası ile siyasi partiler kanunu çıkmıştır. Partilerin denetlenmesi vs. anayasa mahkemesine bırakılmıştır. Bu evre içerisinde MİT istihbarat kanunu oluşturulmamış, MİT kanunu ancak 1961 Anayasasından sonra çıkarılmıştır. O kanunla bizim teşkilattaki MİT kadrolarının hepsi aktarılmıştır. Hatta 17 personelin kadrosu MİT'e aktarılmayarak bizde kalmıştır. Onlarda zaman içerisinde emekli olup, gitmişlerdir.*

1951 yılında Önemli İşler Müdürlüğü bünyesinde Amerikalı terör uzmanları tarafından bir kurs açılmıştır. Bu konuda ile ilgili bildikleriniz nelerdir?

- *Amerikalılarla münasebet kuruldu. Çünkü bizde istihbarat bilgisi yoktu. Amerikalılar 1951 de Emniyet Genel Müdürlüğü ile temas kurmuştur. Sayısını bilmiyorum ama bu kursa katılanlar oldu. Dünya savaşından sonra, Türkiye'ye stratejik önemi bakımından birçok ilticalar oldu. Bu ilticalar Demirperde ülkelerinden, Rusya'dan ve Almanlardan olmuştur. Bu kurslar süresince komisyonlar kuruldu. MİT' de karışmış bu hadiseye, bu mülteciler için kurulan komisyonda bizden de iki kişi görev almıştır. Yapılan sorgulamalardan alınan neticeler Amerikalılara verilmişti. Bunun üzerine Amerikalılar bu işi daha profesyonel yapmamız için bir kurs düzenlemişlerdir. İkinci dünya savaşından sonra da Amerikalılar yardım programları çerçevesinde bizden de mesela MİT'ten de birçok bilgiler almışlardır. CIA, İran ve Türkiye'de (3) ayda bir toplanıp bilgi teatisinde bulunurdu. Yani o 1951 de yapılan kurs bir bilgi teatisidir. Bu teatisler ile ABD komünizmin yayılmasının önüne geçmeye çalışmıştır. Benim 1958 de gittiğim kurs daha farklı idi. Bu kursu da 1958'de Amerikalılar açmıştır.*

Ergün GÖKDENİZ 1959’da kendisine dönemin İçişleri Bakanı, 1960’ta da askeri yönetim tarafından Polis İstihbarat Birimini kurma görevlerinin verilmiş olduğunu gazeteci Tuncay ÖZKAN’a verdiği röportajla dile getiriyor. Bu konuda ne dersiniz?

- *Öyle bir şey yok. MİT onlara ne veriyse ona göre işlemişler. Yoksa ona kur diye öyle bir şey denmemiştir. MİT baştan beri iç istihbaratı başka bir birimin yapmasını ister.*

Sertifikanızda bitirilme tarihi olarak 28.03.1958 tarihi var. 1958 yılında katıldığınız bu kurstan bahseder misiniz?

- *Bu kurs Amerikalı terör uzmanları tarafından Ankara’da, “ Yer altı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu” adı altında düzenlenmiştir. Kursu toplam (6) rütbeli personel katıldı. Kursiyerler; Ben, Kemal VARLISU, Haşim AYTURAL, Nevzat AYAZ, Cahit SUNAR, Sadık KÖKSAL’dı. Hatırladığım kadarıyla, öğretim görevlisi iki Amerikalı idi. Kurs (6) ay sürdü. Fakat benim bu güne kadar gördüğüm bütün kursların en mükemmeliydi. Benim gitmediğim yer dünyada pek az kalmıştır. Bu kurs fevkalade güzel ve önemli bir kurstur. Kurs sonrasında pilot olarak (3) vilayette Ankara, İstanbul ve İzmir de “Küçük Yuvalar” dediğimiz Önemli İşler Müdürlüğünün taşra birimleri oluşturulmuştur. Bu birimler doğrudan doğruya buldukları İl’in emniyet müdürüne bağlı olarak kurulmuştur. İller idaresi kanununa aykırı olarak da kendi aralarında ve genel müdürlükteki önemli işler müdürlüğü ile muhabere yapmışlardır. Yani yazışmalar valilik kanalından geçmezdi. Yazılarımızı emniyet müdürünün imzası ile doğrudan doğruya merkeze gönderirdik. Ben grupta çalışırken, başarılı çalışmalarımın dolayısıyla 1962’de Amerika’ya kursa gönderildim. Orada istihbarat okulunda okuyan ilk ve son sivil talebe bendim. Orada 3 ay kurs gördüm çok güzel ve değişik bir kurstu.*

1958 de kursa çağırılırken İzmir’de siyasi şubede mi çalışıyordunuz?

- *Hayır, siyasi şubede çalışmıyordum. O dönemde İzmir’de, birinci şube, ikinci şube ve deniz şubesi vardı. Ben o zamanlar komiser yardımcılığından komiserliğe terfi ederek İzmir’e gelmiştim. Burada ikinci şube müdür muaviniği*

görevini yürütüyordum. Asayiş ekipleri bana bağlı idi. İzmir'e gelmeden Ankara'da çalışıyordum. Ankara da kaçakçılık şubesini ben kurmuştum. Sonra sürgün olarak İzmir'e gönderilmiştim. Bir defa İzmir de şubelere ancak emniyet amiri rütbesindeki personel nezaret ediyordu. Şube müdürü rütbesinde personel yoktu yani. Kurs için tercih edilmemin nedeni Ankara kaçakçılıktan gelmiş olmam olabilir diye düşünüyorum.

Kursa nasıl çağırıldınız? Kurs bitiminde nasıl bir görevle görevlendirildiniz?

- *Evet. İzmir'de bir tek emniyet müdürü rütbesinde personel vardı oda İzmir emniyet müdürüydü. İzmir kadrosu o zaman toplam 475 kişi idi, emniyet müdürü ise Necdet UĞUR'du. Kendisi çok değerli bir müdürdü, sonradan meclise girdi ve Milli Eğitim Bakanı oldu. Biz o zamanlar siyasi şubede çalışmak istemezdik, siyasi şube yani istihbarat şubelerine pek itibar edilmezdi. Fıs fıs grubu derdik biz onlara, neyse ama biz iki kişi olarak İzmir kadrosundan bu kursa gönderildik.*
- *Kurstan sonra Ankara ve İstanbul'da olduğu gibi İzmir'de de "küçük grup" kurduk. Bu grup önemli işler müdürlüğüne bağlı idi. Bende grup amiri olarak göreve başladım.*

Bu küçük gruplar Türkiye de ilk defa siz kursu gördükten sonra mı kuruldu? Merkezin bu konuda bir yönlendirmesi oldu mu, bina, mekân veya memur seçimi ve tespiti konusunda?

- *Hayır. Merkezin öyle personel ve yer konusunda herhangi bir katkısı olmadı. Yalnız kurs sonrası kadrolarımıza döndüğümüzde nasıl grup oluşturacağımız, hangi konulara bakacağımız konular ve merkez ile nasıl muhabere edeceğimiz kurs sırasında bize öğretilmişti. Ben de İzmir'e gelir gelmez Grubu oluşturdum. Yanıma kadrodan seçtiğim üç tane memuru emniyet müdürünün onayı ile aldım. Devletin güvenliği tehlikeye sokacak herhangi bir faaliyet olduğunda onunla ilgili gerekli çalışmalar başlatıyorduk. O zamanlar İzmir fuarı vardı. O fuara katılan yabancı firmaların tespitleri, pasaportlarının fotokopilerini aldık, onlarla ilgili tahkikatlar yaptık. Onlarla ilgili topladığımız bilgileri doğrudan doğruya emniyet genel müdürlüğü önemli işler müdürlüğüne gönderdik. Emniyet müdürüne imzalattırıp doğrudan gönderirdik.*

27 Mayıs 1960 askeri darbesi sırasında sizin açtığınız küçük gruplar kapatıldı mı?

- *Hayır kapatılmadı. Bunlara askeriye tarafından daha da önem verildi. Askeri müdahalenin bir ideolojisi yoktu. Hiç birinde dememiştir ki; faşizmi kovacağım, sosyalizmi getireceğim, komünizmi kovup şeriat getireceğim, böyle bir şey yok. Bir numaralı bildirileri okuyun gayet net, asayişi sağlayacağım, kardeş kavgasına meydan vermeyeceğim, dökülen kanı yerde bırakmayacağım, seçim yapıp dönüp kışlama gideceğim. Yani esas itibariyle olaylar asayiş konusundan kaynaklanmıştır. Sonra da siyasi kişiliğe bürünmüş, anayasa tadilatına gidilmiş ve sonradan siyasi bir hüviyet kazanmıştır. Ondan sonra da tadilat yerine anayasayı değiştirme davaları çıkmıştır. Ben yazılanlara bakmam bunları bizzat yaşadım. Bu dönemde Önemli işlerin başında Ergün GÖKDENİZ vardı.*

1963 yılında Amerika'dan döndüğünüzde göreve Ankara'da Önemli İşler Müdürlüğünde mi başladınız?

- *Hayır. Ben Amerika'dan döndükten sonra genel hizmete geçtim ve tayin oldum. 1963'de ben döndüğümde diğer illerde de istihbarat grupları açılmıştı. 1967'de müdürlük sınavına tabii tutulduk. Sınavı kazanıp emniyet müdürü olduktan sonra, müdür muavini olarak Önemli İşler Müdürlüğünde yeniden başladım.*

Siz Önemli İşler Müdürlüğüne geldiğinizde yapılanma nasıldı? Hatırlıyor musunuz?

- *Önemli İşler Müdürü Turhan ŞENEL idi. Müdürlüğün üç bürosu vardı, Güvenlik Büro, Komünizm Büro ve İrtica Bürosu olmak üzere. Ancak, tabii öyle kesin bir vazife taksimi yoktu.*

1967'de Önemli İşler Müdürlüğünde başladığınızda görevlerinizle alakalı bir yönerge, yönetmelik ya da yazılı bir metin var mıydı?

- *Öyle yazılı bir metin falan yoktu ve doğrudan doğruya aktif olarak çalışırdık. Biz mesela siyasi partilerin kapatılma davalarına bakardık. Hatta Milli Nizam Partisinin kapatılması döneminde gösterdiğim gayretten dolayı Takdirname ile takdir edildim. Daha sonra Turan ŞENEL Genel Müdür Muavini olunca ben Önemli İşler Müdürü oldum. Ondan sonra 12 Mart Muhtırası geldi. Bundan*

sonra beni Gaziantep emniyet müdürü yaptılar. İşte o zaman başladı 1967'de Turan ŞENEL zamanında bu önemli işlerin İstihbarata dönüştürülmesi çalışması. O dönemde çok çalışmalar olmuştur. İstihbarat Başkanlığı yapalım diye, o zaman biz Turan ŞENEL ile birlikte Almanya'ya gittik, temaslarda bulunduk, onlarda karşı çıktılar polise istihbarat görevi verilmez diye.

1971'de Antep'e gittiniz, tekrar Genel Müdürlüğe ne zaman döndünüz?

- *1976 da daire başkanı olarak döndüm, hatta ben itiraz ettim emniyet müdürlüğünden daire başkanlığına geçerken, sonra benim için özel onay aldılar bakandan.*

Resmi yazışmalarda bir dönem Önemli İşler Müdürlüğü, bir dönem Önemli İşler Daire Başkanlığı, sonra İstihbarat Başkanlığı olarak imzalar atılmış, siz bu isim değişikliği süreci hatırlıyor musunuz?

- *O yıllar ülkede karmaşanın hüküm sürdüğü yıllardır. Teşkilatta ülke gibi kendince öyle bir karmaşa içinde idi. Bakan'dan onay alınıp, sorduğun gibi isimlerle yazışmalar yapılmış olabilir. Bunlar o dönemde zor olmayan onay alma işleridir. Yani o zamanlar aslında devletin bir ciddiyeti de yoktu.*

1937 sayılı kanunda kuruluş Önemli İşler Müdürlüğü, 11 Mayıs 1971 tarihli Mustafa YİĞİT imzalı yazıda Önemli İşler Daire Başkanlığı, 11 ağustos 1981 Renan GÜRMAN imzalı yazıda İstihbarat Başkanlığı geçiyor. Bu isim değişimlerini nasıl yorumluyorsunuz?

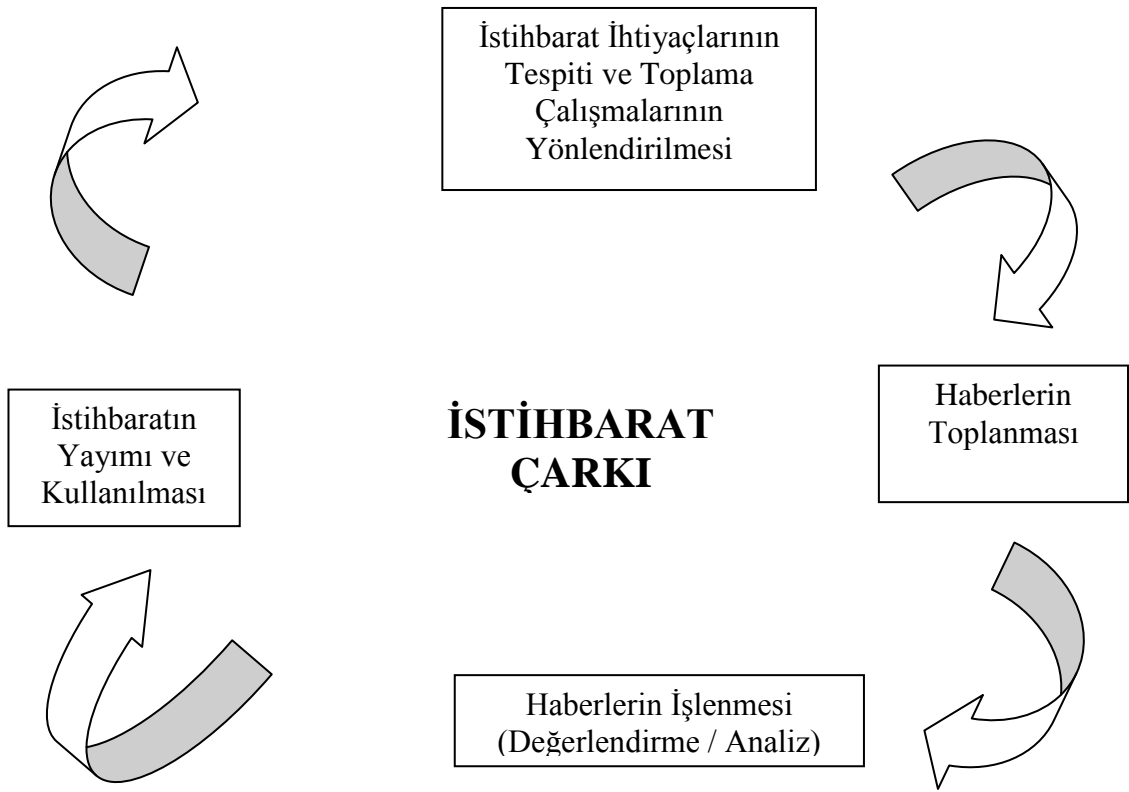
- *Bunların hepsi bakan onayı ile oluyordu. Bakandan bir onay alıyorsun olup bitiyor. Çünkü dediğim gibi ben Gaziantep'te 1.dereceyi almışım kaldırıp beni bakan onayı ile 2.derece bir yere atıyorlar. Ama bu nasıl oluyor bakandan bir onay alınıyor, rütbeye uygun birim açılıyor iş bitiyor. Çünkü beni oradan oynatamazlar. Sizin söylediğiniz şeyler anormal idare zamanında olan normal şeylerdir. Askerin idare ettiği dönemlerdir. Yasalar işlemez her şeyde orda.*

O dönemlerde istihbarat personeli seçilirken herhangi bir kıstas var mıydı?

- *İl de istihbaratta çalışacak personelin seçimi Emniyet Müdürünün takdirine bağlıydı. Daha sonra seçilen bu personel merkezde YYFM kursuna tabi tutuluyordu. Bu kursta muaffak olan personel istihbaratta görevlendiriliyordu.*

Önemli İşler Müdürlüğünün Bütçe Durumu Nasıldı?

- *Önemli İşler Müdürlüğünün çalışmalarında harcaması için bütçeden örtülü ödenek tahsis ediliyordu. İstihbarat hizmetlerinde kullanılmak üzere verilen ödenğin sekreteryasını biz tutuyorduk. Bu örtülü ödenek konusuna çok dikkat etmek gerekir. Örtülü ödenğin ilk adı Tahsisatı Mesuledir. Sonra Temçil ödenği, sonradan da örtülü ödenek diye ifade edilmiştir. Burada zannediyorum şimdi Haberalma Ödenği olmuştur. Bu ödenek bir genelkurmayın bir bizim birde dış işleri bakanlığının vardır. Bu para sarf olarak gelir. Yani bütçe kanunu kabul edildiğinde EGM şu numaralı ödenğine şu kadar lira konmuştur denir, bütçe kanunu kabul edilir edilmez Maliye Bakanı ile İçişleri Bakanı ortak bir kararname yazar, Emniyet Genel Müdürü Mustafa YİĞİT'tir, bu para hemen Mustafa YİĞİT adına bir devlet bankasına yatar. Mecburi olan devlet bankasıdır. Çok basit sarf evrakı vardır. İşte sarf dersin çiçek faturası idi, ajana ödendi vs. son geriye kalan şu sarf evrakı birlikte gönderilmiştir der, Bakan'a genel müdür imzası ile Bakan onay verdimi evrak ekleri yırtılır, sadece bilânço saklanır.*

Kaynak : Bora İYİAT, Bir Vatani Karşılıksız Sevmek (Türk İstihbarat Tarihi), Platin Yayınları, Ankara-2006, s.125.

كبريائي ساري « عادت ۱۷۷۷
 هما گيرده غنجه پرورد . بادشاه سده سلف : دو سرتيكي ، يكي شادوك اولغني
 پروردنيك واليرنه ، قاضيرنه حكومت معيشه خيداز اولرد ، پروردنه در حماكت
 اولغا نايه سنده ، اولاره جيسه خيدازنيك در اولغونده معونات طهور ،
 پرورد كوره عقت اولدور . جيم اقلاد گور بئره سياح و دريگور ده عموم اولغ استخباراتي
 نرسه قشبه .
 بئرخه جيسه نرسه و نصيت بئريگ و بزرگ اولم بئريگ .
 كورده لوزره سفلي ماسرسي باش اولدئسي حصار اعظم و ستره سفلي
 باشاغ اولغوزده ياز اولغني اكرنم . يادناه نامنه ورتور اولدور اين بر حصار اعظم كزي
 ورتور اهانت ايسير ايسه استخباراتي در اولغونده كره سلف اولغونده حصار اعظم ايسير .
 سببه و قشتم . سنا اولم . ايشه كورنده گورده باشاغ كورده و توره تره و ايسير
 معنة معونات كوزي . موخار سهرور . كوشينه بئري نامنه اكرنم ماسرورم . خصره بر
 استخبارات قشبه قوشور . بئغي اشما صلف بئيرني ياز اولدور ايشه بئريگ
 كورده ايشه حصار خيد و بئريگ ، اولدور بئريگ ايشه بئريگ ايشه بئريگ .
 ايشه بئريگ خرد ستمن قوجا ساسا اولدور ، اولغونده بئريگ اولدور اولغونده كوزي
 بر استخبارات قوشور و ورتور اولدور اولدور . كوشينه قشبه بئريگ ايشه بئريگ و
 قوشا بئريگ اولغونده سولگيم . قشبه بئريگ اولدور ايشه بئريگ اولدور اولدور .
 يياجي ورتور كزي اما نده حصار اعظم اولدور . وزير و حصار اعظم ورتور .
 قدر يقار بئريگ ايسه . اولغونده ايشه بئريگ اولدور . دو غونده ورتور ايشه بئريگ
 سرتور بر استخبارات قشبه قوشور ، بو ورتور ايشه بئريگ اولدور . ايشه بئريگ
 ورتور ايشه بئريگ قشبه بئريگ .
 بو ورتور اولغونده حصار ايشه بئريگ اولدور . اولغونده بئريگ اولدور اولدور
 بئريگ . آما بئريگ ايشه بئريگ . بئريگ ايشه بئريگ اولدور اولدور اولدور . اولغونده
 بئريگ ايشه بئريگ .
 بئريگ ايشه بئريگ ايشه بئريگ . اولغونده بئريگ اولدور اولدور اولدور .
 آسان بئريگ اولدور سفير كوزور . لم و اولغونده بئريگ اولدور اولدور .
 بئريگ ايشه بئريگ ايشه بئريگ . بئريگ ايشه بئريگ اولدور اولدور اولدور .

II. Abdülhamid'in, Yıldız İstihbarat Teşkilâtı'nı
 hangi nedenlerle ve nasıl kurduğunu belirten ifadeleri.

Kaynak: Erdal İlter, Milli İstihbarat Teşkilatı
 Tarihçesi, Ankara-2002, s.84.

Süleyman Askeri

Teşkilat-ı Mahsusa'nın İlk Başkanı

Kaynak : Kaya Karan, Türk İstihbarat Tarihi (Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e), Truva Yayınları, İstanbul-2008, s.148.

**MÜTAREKE VE MİLLİ MÜCADELE DÖNEMLERİNDEKİ
GİZLİ GRUPLAR**

Karakol Cemiyeti
(Ekim/Kasım 1918-16 Mart 1920)

Namık Grubu
30 Ocak 1921

Zabitan Grubu
27 Ekim 1920- Ocak/Şubat 1921

Ferhad Grubu
2 Mart 1921
(İhtiyat Grubu)

Yavuz Grubu
Şubat-1921 – Eylül 1921

Kerimi Gurubu
2 Mart 1921
(İhtiyat Grubu)

Hazma Grubu
23 Eylül – 15 Aralık 1920

Fethiye Deniz Grubu
16 Mart 1921

Mücahit Grubu
15 Aralık 1920 – 23 Şubat 1921

Askeri Polis Teşkilatı (Ayn-Pe)
18 Temmuz 1920 – 21 Mart 1921

Muharip Grubu
23 Şubat – 31 Ağustos 1921

**Müsellah Müdafaa-i Milliye
Grubu (M.M/Mim Mim)**
Ocak1921-5 Ekim 1923

Felah Grubu
31 Ağustos 1921 – 4 Ekim 1923

Tedkik Heyet-i Amirlikleri
1 Nisan 1921 – 22 Haziran 1922

İmalat-ı Harbiye Grubu
19 Mart – 16 Aralık 1920

Geçit Teşkilatı
Aralık 1922 – Ağustos 1923

Muavenet-i Bahriye Grubu
Mart – 15 Aralık 1921

Karakol Cemiyeti'nin
Mühürü

Hamza Grubu'nun
Mühürü

Yavuz Grubu'nun
Mühürü

Muhârib Grubu'nun
Mühürü

Felâh Grubu'nun
Mühürü

Felâh Grubu'nun
Mühürü

Felâh Grubu'nun
Mühürü

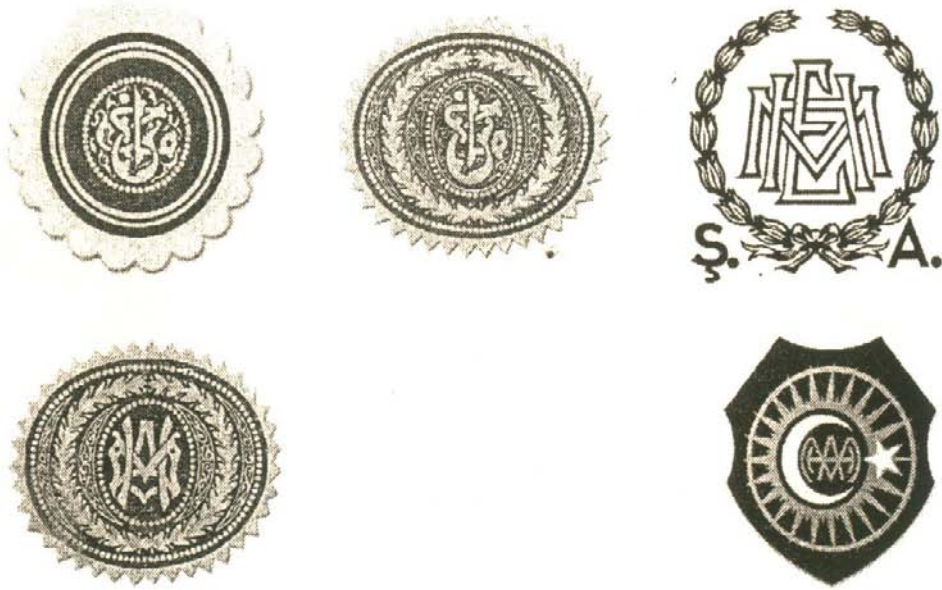
M.M. Grubu'nun
Mühürü

M.M. Grubu'nun
Mühürü

Mütareke ve Millî Mücadele dönemlerinde kurulan
Gizli Gruplar'ın mühürleri.

Kaynak: Erdal İLTER, Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, s.106.

Millî Emniyet Hizmeti Riyâseti'nin 1927-1931 Yıllarında Kullandığı Rumûzlar.

Kaynak: Erdal İLTER, Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, s.137.

Karakol Teşkilatı kurmay heyeti. Oturanlar sağdan itibaren Fahrettin Bey (Kara Vasıf'ın kardeşi), Kara Vasıf, Mesut Bey. Ayaktakiler Naim Cevat, Ali Rıza ve Yenibahçeli Şükrü Oğuz

Kaynak: Bora İYİAT, Bir Vatanı Karşılıksız Sevmek (Türk İstihbarat Tarihi), Platin Yayınları, Ankara-2006, s.136.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BAŞVEKÂLET
KALEM-İ MAHSÛS MÜDÜRİYETİ

Aded

“KARARNÂME”

Mahremdir

İcrâ Vekilleri Hey'eti'nin 19 Kânûn-ı evvel 1926 târihli ictimâ-nda âti'deki mukarrerât ittihâz olunmuşdur.

1. Devletin emniyet ve müdâfaası için mahrem olarak “Millî Emniyet Hizmeti” (M.E.H.) Teşkilâtı'nın vücûda getirilmesine karar verilmiştir.

2. Bu hidemâtın rücsâ ve me'mûrlarının ta'yfni Riyâset-i Cumhûr'un tasdîkine, Başvekil tarafından arz olunacaktır.

REİS-İ CUMHÛR

Gazî
(Mustafa Kemal)
(İmza)

Başvekil İsmet Paşa (İnönü) (İmza)	Adliye Vekili Mahmut Esat Bey (Bozkurt) (İmza)	Müdâfaa-i Milliye Vekili Recep Bey (Peker) (İmza)
Bahriye Vekili İhsan Bey (Eryavuz) (İmza Yok)	Dâhiliye Vekili M. Cemil Bey (Uybadın) (İmza)	Hâriciye Vekili T. Rüşti Bey (Aras) (İmza)
Mâliye Vekili M. Abdülhalik Bey (Renda) (İmza)	Maârif Vekili Mustafa Necati Bey (İmza)	Nâfia Vekili Behiç Bey (Erkin) (İmza)
Zirâat Vekili Sabri Bey (Toprak) (İmza)	Ticâret Vekili Mustafa Rahmi Bey (Köken) (İmza)	
Sihhiye ve Muâvenet-i İctimâiye Vekili Refik Bey (Saydam) (İmza)		

Kaynak: Erdal İlter, a.g.e., s.29.

T. B. M. M.

KAVANİN MECMUASI

DEVRE: 4 - İÇTİMA: 1

Dördüncü devre 1 tegriniani 1931 den 9 temmuz 1932 tarihine kadar süren birinci içtima zarfında Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul olunan 182 kanun ile 8 tefsir ve 75 karar muhtevi olup munhasıran Büyük Millet Meclisi azayı kiramına mahsus olmak üzere bastırılmıştır.

Cilt: 11

1932

Ankara
T. B. M. M. Matbaası

- 821 -

Polis teşkilâtı kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilân: 6/VII/1932 - Sayı: 2143)

No.
2049Kabul tarihi
30 - VI - 1932

BİRİNCİ MADDE — Polis; üniformalı ve sivil olmak üzere iki kısımdır:
Üniformalı polis te atlı ve piyade olmak üzere ikiye ayrılır. Atlı polis icabında ihdas olunur. Bunların istihdam şartları nizamname ile tesbit olunur.

İKİNCİ MADDE — A: Vilâyetlerde polisin âmiri «emniyet müdürü» veya «emniyet memuru» dur.

B: Vilâyet «emniyet müdür» veya «emniyet memurları» kanun ve nizamnamelerle kendilerine verilen vazifelerden başka aynı zamanda vilâyet muntakasında siyasi emniyet ve inzibat ve asayişe müteallik istitlâat meseleleriyle de işğal ederler.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Polis mahsus bir meslek olup mensuplarının derece, sınıf ve unvanları aşağıda gösterilmiştir:

Merkezde

Kaynak: T.B.M.M Kavanin Mecmuası, TBMM Kütüphanesi Ankara-1932, c.11, s.821.

DEVRE : V

İÇTİMA : 2

T. B. M. M.
ZABIT CERİDESİ

Cild
18

3 Mayıs 1937 tarihli elli dördüncü inikaddan
31 Mayıs 1937 tarihli altmış dokuzuncu inikada kadar

201 Sani 1937

S. M. M.
Kütüphanesi
No. : 1937 - 3355
Tarih : 20/5/1937

1937

— 3 —

Millet mekteplerinden ve hatta ilk mekteplerden mezun kişilerin polis memuruna hazırlanması zarurî olan polis bilgilerini kavriyamadıkları, polis mektebi tedrisatı netayicinden anlaşılma-

ra dahi kanunların tatbikatını-
atlıklara maruz kalmaktadır.
amadıklarıdır. Bu derece tah-
faydadan ziyade zararlı olmak-

, kasaba kontrolü parmak izi,
ve vasıtalı polis kısımlarında
upa devletlerinde bu sahadaki
ubları bile polis mekteplerinde

tadır. Bu derece tahsilliler hatta polis mektebini ikmal ettikten son-
da ve polisin muhtelif cephelerden vazife ifasında şayanı dikkat sak-
Asıl mühim olan nokta siyasi polise bu tahsilli kimselerin katiyen yar-
sillilere kendilerine bizzarur polisin siyasi vazifeleri verildiği zaman
tadırlar. Bu zararlar bazan endişe vericidir.

Bununla beraber polisin beledi vazifesile beraber deniz kontrolü
mülaaj, kan, toz ve saire gibi suç delilleri tetkiki ve alelümum adli
da bu derece tahsillilerin işe yaramadıkları sabit olmaktadır. Avr-
cağın polisleri en az lise tahsillileridirler. Yüksek tahsilli polis mem-

Kaynak: T.B.M.M Zabit Ceridesi, TBMM Kütüphanesi, Ankara- 1937, c.18, s.3.

T. B. M. M.
KAVANİN MECMUASI

DEVRE: 4 - İÇTİMA: 1:

Dördüncü devrenin 1 teğrisini 1931 den 9 temmuz 1932 tarihine kadar süren birinci içtimal zarfında Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul olunan 182 kanun ile 8 tefsir ve 75 karar muhtevî olup muhtasiran Büyük Millet Meclisi azayı kirasına mahsus olmak üzere bastırılmıştır.

Cilt: 11

1932

Ankara
T. B. M. M. Matbaası

— 831 —

Dahiliye vekâleti merkez teşkilât ve vazifeleri hakkındaki kanunun bazı maddelerinin tadili hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilâm: 6/VII/1932 - Sayı: 2148)

No.
2050

Kabul tarihi
30 - VI - 1932

BİRİNCİ MADDE — Dahiliye vekâleti merkez teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 21 mayıs 1930 tarih ve 1624 numaralı kanunun 5 inci maddesi aşağıda yazıldığı şekilde tadil edilmiştir:

Emniyet işleri umum müdürlüğü, altı şubeden ve müstakil evrak ve tahrirat bürolarından müteşekkildir.

A - Birinci şube; memleketin umumî emniyetine müteallik işlerle meşguldür ve iki bürodan mürekkeptir. Birinci şube müdürlüğü umum müdürlük muavini tarafından idare olunur.

B - İkinci şube; idarî, beledî ve adlî zabıta işleriyle iştigal etmek üzere iki büroyu ihtiva eder.

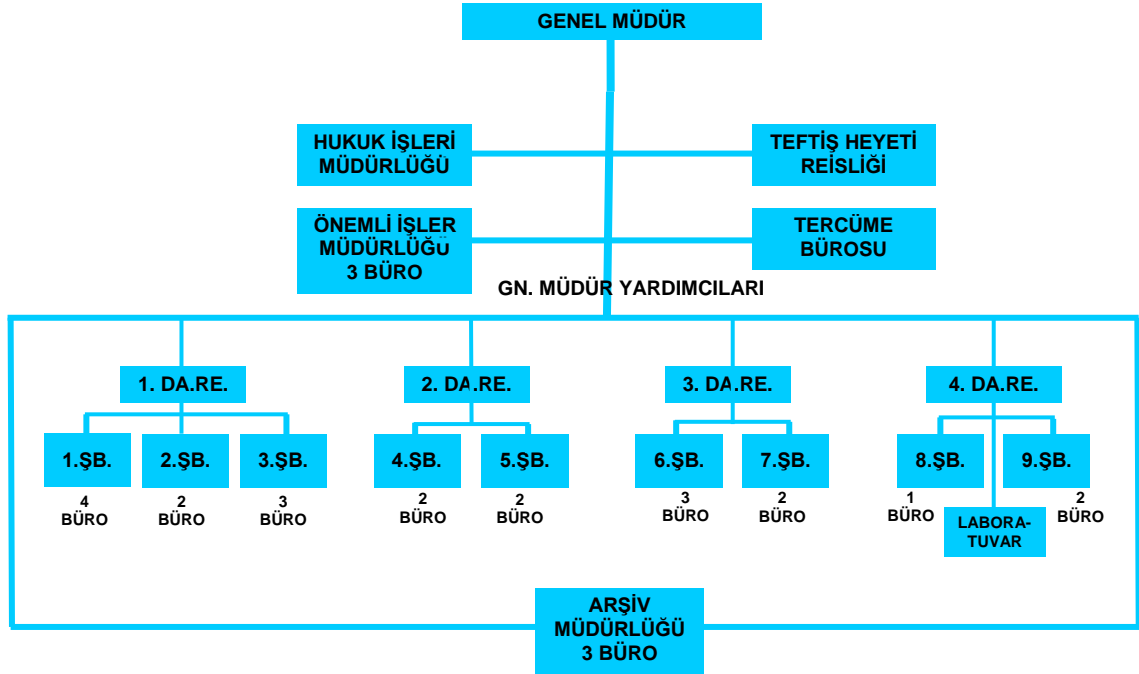
C - Üçüncü şube; polis âmir ve memurlarının zat işleri, polis mektebi, talim ve terbiye ve umumî zabıta teşkilât ve tevziatı, hesap ve levazım işleriyle iştigal eder.

Bu vazifeler iki büroya taksim edilerek ifa edilir.

D - Dördüncü şube; ...

Kaynak: T.B.M.M Kavanin Mecmuası, TBMM Kütüphanesi, Ankara-1932,
c.11, s.831.

3201 SAYILI EMNİYET TEŞKİLATI KANUNUNA GÖRE EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ MERKEZ

Kaynak : Cumhuriyetin 60. yılında, Türk Polisi, "Tarihçe", Ankara-1983, (Tertip Kurulu; Yusuf Ziya GÜLEK, Alparslan BİLGİNER, Hayrunnisa ÇİLİNGİROĞLU, Erdal AKARÇAY), s.33.

Meslek
dereceleri

Memuriyetin nevi

- 125
100 - Em. Md.
30
1. Emniyet Umum Müdürü - grup şefleri
 - 80 2. Emniyet umum müdür muavinleri, emniyet polis teftiş heyeti reisi.
 - 80 3. Ankara, İstanbul vilâyetleri emniyet müdürleri, umum müdürlük daire reisleri, birinci sınıf emniyet müdürleri, emniyet polis müfettişleri, emniyet başmüfettişleri ve müfettişleri, umumî müfettişlikler emniyet müşavirleri, Ankara polis enstitüsü müdürü.
 - 70 4. Umum Müdürlük şube müdürleri, ikinci sınıf emniyet müdürleri, birinci sınıf emniyet polis müfettişleri, emniyet müfettişleri, Ankara ve İstanbul emniyet müdür muavinleri, polis mektepleri müdürleri, umumî müfettişlikler emniyet müşavirleri.
 5. Üçüncü sınıf emniyet müdürleri, emniyet umum müdürlüğü şube müdür muavinleri, ikinci sınıf emniyet polis müfettişleri, emniyet müfettişleri, Ankara Polis Enstitüsü Müdür Muavini, Ankara, İstanbul emniyet müdürlükleri şube müdürleri, birinci sınıf emniyet müdürlükleri müdür muavinleri, umumî müfettişlikler emniyet müşavir muavinleri.
 6. Dördüncü sınıf emniyet müdürleri, üçüncü sınıf emniyet polis müfettişleri, emniyet müfettişleri, birinci ve ikinci sınıf emniyet müdürlükleri müdür muavinleri, şube müdürleri ve şube müdür muavinleri.
 7. Birinci sınıf emniyet âmiri, Emniyet Umum Müdürlüğü şube müdür muavinleri, emniyet müdürlükleri müdür muavinleri ve emniyet müdürlükleri şube müdürleri ve şube müdür muavinleri.
 8. İkinci sınıf emniyet âmiri, emniyet müfettişleri, emniyet müdürlükleri müdür muavinleri ve şube müdürleri ve şube müdür muavinleri, Ankara Polis Enstitüsü Dahiliye Müdürü, polis mektepleri dahiliye müdürleri.
 9. Başkomiserler, emniyet müfettiş muavinleri, emniyet müdürlükleri ve kaza emniyet âmirlikleri şube şefleri.
 10. Komiserler, emniyet müfettiş muavinleri, emniyet müdürlükleri ve kaza emniyet âmirlikleri şube şefleri.
 11. Komiser muavinleri, kaza emniyet âmirlikleri şube şefleri, tetkik başmemurları. (6276 S. K. ile tetkik baş memuru tabiri sivil başmemur (Dedektif) olmuştur.)
 12. Polis, tetkik memurları. (6276 S. K. tetkik memuru, sivil memur dedektif olmuştur.)

Kaynak: Rafet ERDOĞAN – Mustafa YİĞİT, Emniyet Teşkilatı Rehberi, Ankara-1971, s.43.

MÜSTAKİL İSTAN. AJANSI

Dahili Haberler Toplama

Bürosu

İZMİR ŞUBESİ

Sayı 306

İzmir: 19/7/953

Merkez Şubesi Müdürlüğüne

----- Metin Kısmı -----

İzmir Bürosu Şefi

Melih Yurtmen

Melih Yurtmen

- 1- İzmir İstihbarat Grubu, Müstakil İstan. Ajansı Dahili Haber Toplama Bürosu İzmir Şubesi adı altında kamufle edilmiştir.
- 2- İzmir Büro Şefliği Merkez ile doğrudan yazışma yapmıştır. Bu yazışmalarda kamufle amaçlı Önemli İşler Müdürlüğü yerine Merkez Şubesi Müdürlüğü ifadesi kullanılmıştır.

Kaynak: İDB Özel Arşivi Ds. Nu.700/1

Sayı : 303
Dosya: 3004

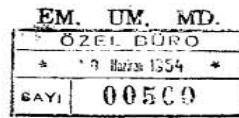
Istanbul
8/Haziran/954

Merkez Bürosu Müdürlüğüne

----- Metin Kısmı -----

M.S.

Istanbul Bürosu Şefi
Cevdet Nur

- 1- İstanbul İstihbarat Grubu, Müstakil İstan. Ajansı Dahili Haber Toplama Bürosu İstanbul Şubesi adı altında kamufle edilmiştir.
- 2- İstanbul Büro Şefliği Merkez ile doğrudan yazışma yapmıştır. Bu yazışmalarda kamufle amaçlı Önemli İşler Müdürlüğü yerine Merkez Bürosu Müdürlüğü ifadesi kullanılmıştır.

Kaynak: İDB Özel Arşivi Ds. Nu.700/1

SAYI: 74

Ankara: 1/6/1954

İzmir Bürosu Şefliğine

----- Metin Kısmı -----

Merkez Şubesi Müdürü Y.
Sabri Ünlü

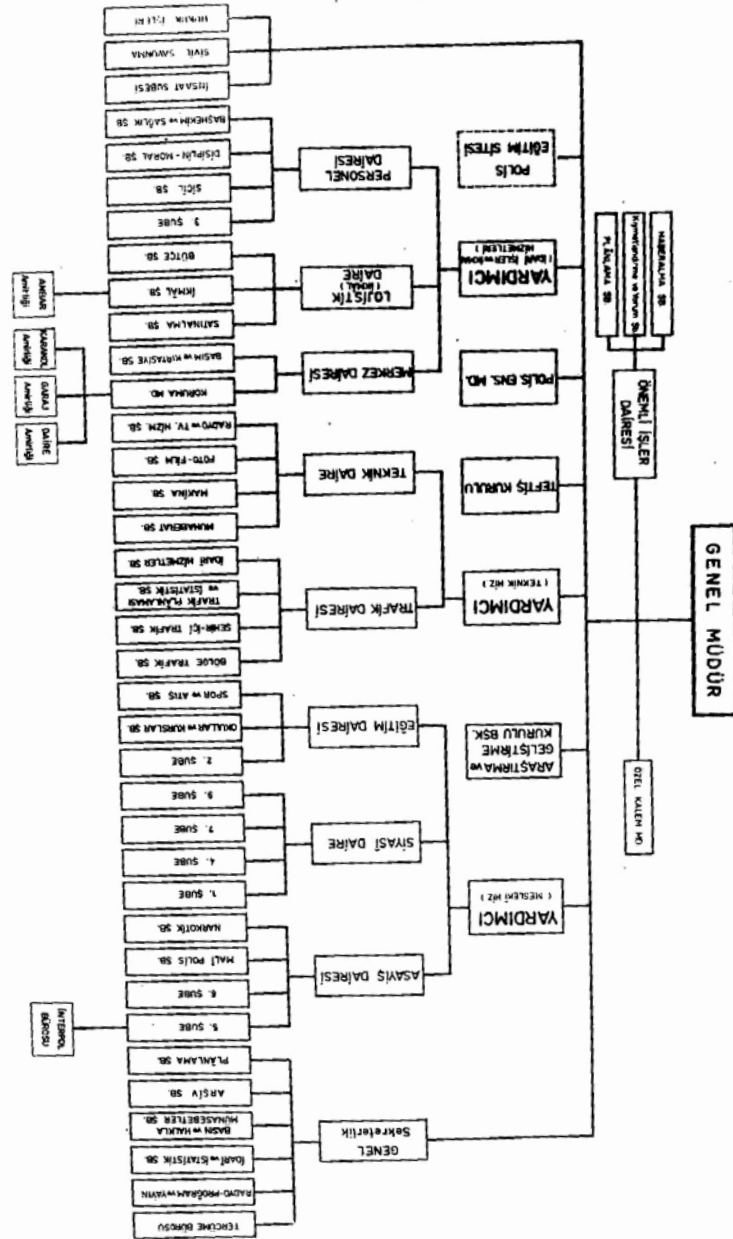
Merkez Şubesi İzmir Büro Şefliği ile doğrudan yazışma yapmıştır. Bu yazışmalarda kamufle amaçlı Önemli İşler Müdürlüğü ifadesi kullanılmamıştır.

Kaynak: İDB Özel Arşivi, Ds. Nu.700/1.

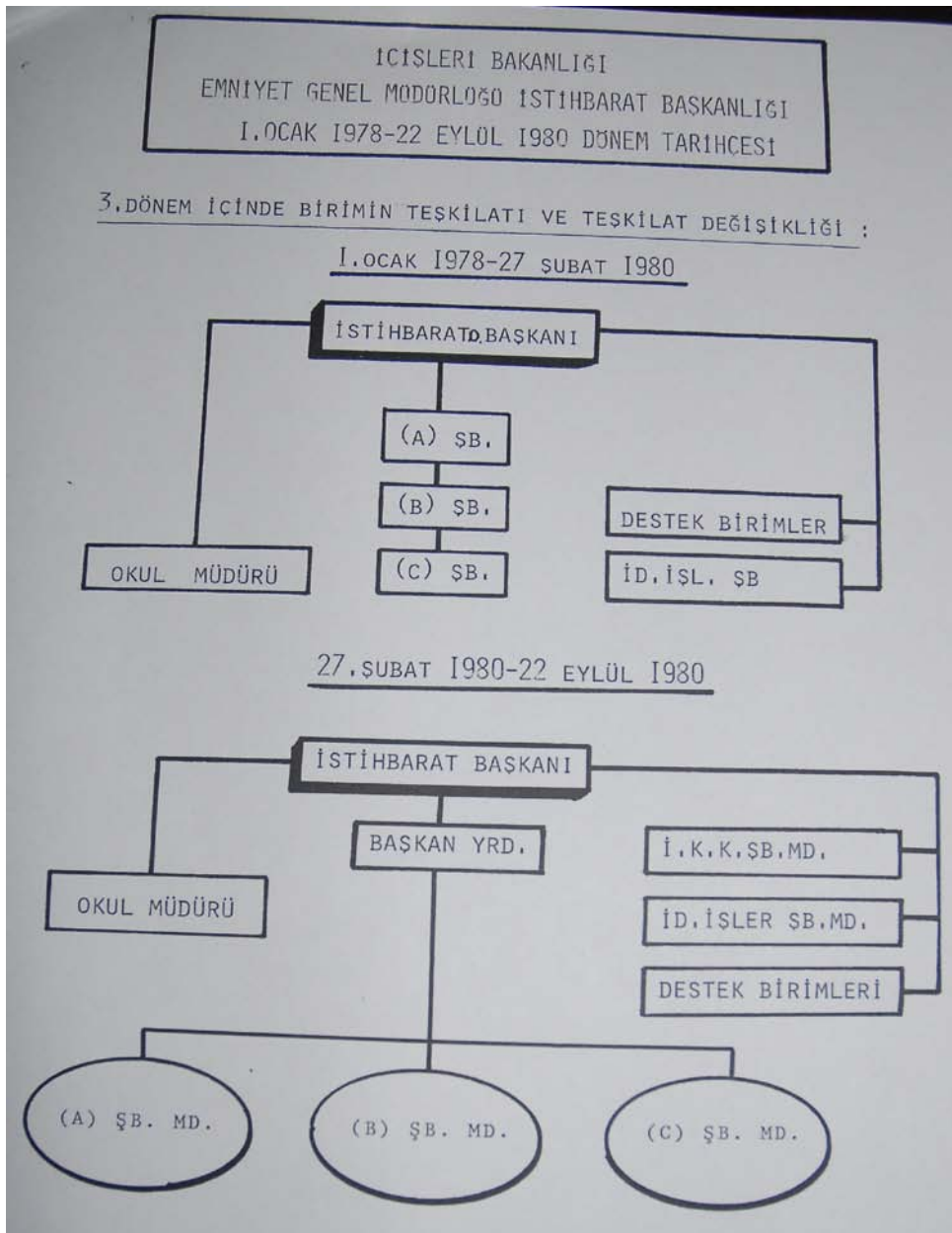
1968 yılına ait YYFM kurs resimleri

Kaynak: İDB Özel Arşivi.

1971 yılı Önemli İşler Daire Başkanlığı'nın Emniyet Genel Müdürlüğü Teşkilat Şemasındaki yeri.

Kaynak: İDB Özel Arşivi, Ds. Nu.700/1

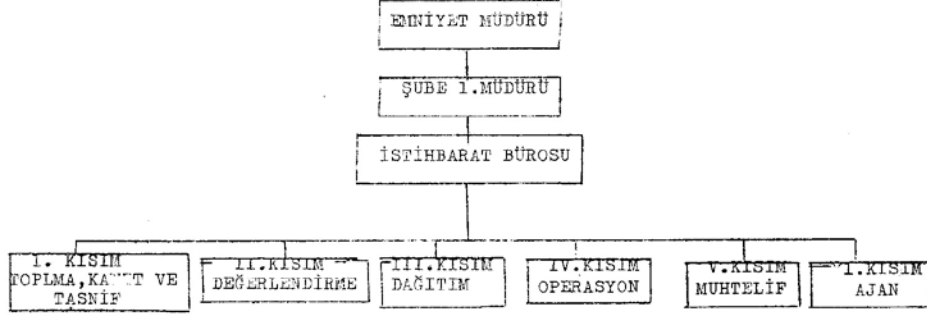

İstihbarat Başkanlığı'nın 1978-80 yılları arasındaki teşkilat yapılanması ve merkez şubelerini gösterir şemadır.

Kaynak: İDB Özel Arşivi, Ds. Nu.700/2

TİP : (A)

VİLİYET İSTİHBARAT BÜROSU TEŞKİLATI

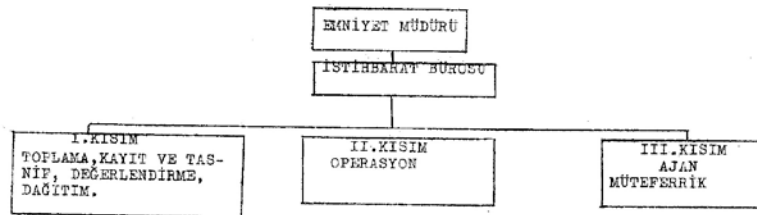

BU BÜRONUN FAALİYET MEVZULARI:

- 1 - REJİM ALEYHTARLIĞI
- 2 - KURTÇULUK
- 3 - İRTİCA
- 4 - KOMÜNİZM
- 5 - YABANCIYAR VE EKALLİYETLER
- 6 - KORUMA
- 7 - ADLİ İŞLER

TİP : (B)

VİLİYET İSTİHBARAT BÜROSU TEŞKİLATI

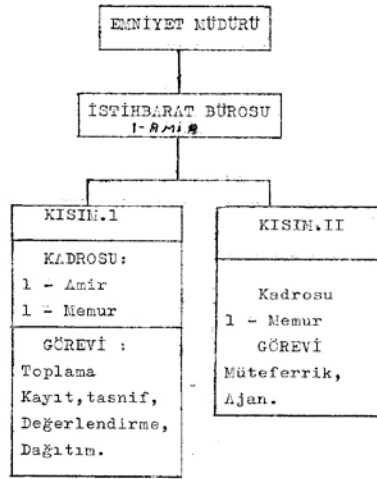

A-B Tipi Taşra İstihbarat Bürosu Teşkilat Yapılanması

Kaynak: İDB Özel Arşivi Ds. Nu.700/2

TIP : (c)

VİLÂYET İSTİHBARAT BÜROSU TEŞKİLATI

C Tipi Taşra İstihbarat Bürosu Teşkilat Yapılanması

Kaynak: İDB Özel Arşivi Ds. Nu.700/2

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
 Emniyet Genel Müdürlüğü

Şube : ÖNEMLİ İŞLER..
 Konu : Samsun ilinde İstihbarat Grubunun açılması.

PRŞ :

Ankara
 / / 196

BAKANLIK MAKAMINA

Samsun ili'nin, Anadolu'nun Karadenize açılan bir kapı durumunda olması, onbin den fazla işçi kitlesine ilâveten Altın işçiyi barındıracak bakır sanayinin 1970 yılı içinde faaliyete geçeceği, Yüzyirmi bini aşan nüfusuyla Karadenizin transit merkezi durumunda olması, günlük, haftalık, onbeş günlük ve aylık 79 gazetenin neşredildiği, yerli ve yabancı gemilerin sık sık uğradığı bir liman ve fuar şehri olması, yıkıcı faaliyetler yönünden hassas bir şehir haline gelmiş bulunması nedeniyle bir İSTİHBARAT GRUBU'nun kurulması mezkûr Valilikçe teklif edilmiştir.

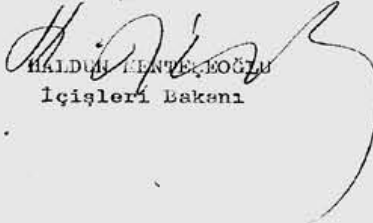
Bu itibarla İSTİHBARAT GRUPLARI YÖNETMELİĞİ'nin 2. maddesi gereğince bir İstihbarat Grubunun kurulması uygun mütalâa edilmektedir.

Gereğini tensiplerinize arz ederim.

 İSMAIL DOKUOĞLU
 Emniyet Genel Müdür V.

U Y G U N D U R .

17/3/1970

 HALDUH İSMET BOŞLU
 İçişleri Bakanı

Örnek İstihbarat Grubu açılması onayı.

Kaynak: İDB Özel Arşivi, Ds.Nu.700/2

Merkez Şube ve Grupların bulunduğu illeri gösteren harita.

Kaynak: İDB Özel Arşivi Ds.Nu.700/2

KONUŞU ŞARTLAR :

Kiralanacak yer : 1) Ankara ili, Çankaya ilçesi, 2. Bölge bucağı Anıttepe mahalle-
sinde kâin Tapunun pafta 209, ada 5472, ve 10 parselinde ka-
yıtlı 867 m² arsa üzerine inşaa edilmiş 2 bodrum + zemin +
7 normal katlı işhanının

- a) II nci bodrum brüt 310 m² sahali
- b) I nci kat " " "
- c) II nci kat " " "
- d) III nci kat " " "
- e) IV nci kat " " "

Kiralanacak yer : 2) İşbu mukavelemin tanzim ve imzasını takiben 1.3.1980 tarihinde
de boş olarak kiracıya teslim edilecektir.

İcar müddeti : 3) İşbu kira mukavelesi beş yıl süreyle akdedilmiştir. Kira müd-
detinin bitimi tarihinden en az üç ay evvelen kiracı icarına-

bulunmakta olduğu
işhanının uygun gördü-
lmesi gününe rayiç be-
mutabakatı ile ayar-

Her katına 5 yıllık
olarak ödenecektir.
İnşaat ve tadir-
varılacak olan bu

- Kira miktarı : 4) Her katın aylık kirası 55.000/- TL. den ol-
tutarı olan toplam 16.500.000/- lirasıdır.
5) Kiracı, mecurda kullanım isteğine göre mu-
tazir ve dekoratif imalat yapılabilir. Ancak

de bulunduğu kısımları kiralamaya devan ol-
duğu ve malsahibi de kira sözleşmesinin de-
ğeri takdirde yeni devrenin aylık kira bedel-
dellerine uygun olarak yeniden tarafların
tasarır.

Ankara-Maltepe Semtinde İstihbarat Başkanlığınca kiralanan binaya ait kira
kontratı.

Kaynak: İDB Özel Arşivi, Ds.Nu.700/2

A.Haşim AYTURAL ile 13 Şubat 2008 tarihinde yapılan roportaj sırasında çekilen hatıra fotoğrafı.

T. C.		
DAHİLİYE VEKÂLETİ		
Emniyet Umum Müdürlüğü		
Şube Or.	Derece Özel Büro	Numara
İş.	6	1

4 / 1 / 1960
 / / 1960
 Özet: Bekir Kılınçer
 'nin Başkomiserlik sınavı
 fında işe başladığı H.

Üçüncü Şube Müdürlüğüne

Metin Kısmı

Önemli İşler Müdürü V.

CF.

Kaynak	Raportör	Daktilo	Karşılaştıra	ŞEF	Tekit günü

Özel Büro'nun Önemli İşler Müdürlüğü altında kurulu bir Büro Amirliği olduğum gösteren belge.

Kaynak: İDB Özel Arşivi Ds. Nu.700/1.

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Emniyet Umum Müdürlüğü

3 / 8 / 195 60

Özeti :

Şube	Dosya	Numara
3		6260

İlişigi :

İstihbarat ve Dedektif Gurubu Şefliğine

1 - Özel Büro Şefliğine Emniyet Şairi Celal Bekoan verildiği, bu Büro (İstihbarat ve Dedektif Gurubu adıyla) 2. Şubeye bağlanmıştır.

İsmir'deki 3 memur hemen Merkeze çağrılacak ve buradaki Gurubta çalışacaklardır.

Bilgi edinilmesini ve gereğinin buna göre yapılmasını rica ederim.

2 - 2. Şube Müdürlüğüne ve İstihbarat ve Dedektif Gurubu Şefliğine yazılmıştır.

Emniyet Genel Müdürü

Aslının Aynısıdır.
12/8/960

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahaleden sonra Birinci Şube Müdürlüğü altında "İstihbarat ve Dedektif Grup Şefliği" kurulduğuna dair belge.

Kaynak: İDB Özel Arşivi Ds. Nu.700/1.

T. C.
Tekirdağ Valiliği
Mektupçuluk Kalemi

13 - 7 - 1938

Sayı _____ Saklı _____
Genel _____
Özel 68

Özü : Gizli Tahsisat

H: _____

Dahiliye Vekâleti Müksek Katına

Metin Kısmı

Tekirdağ Valisi

ö. s. emya.

Önemli işleri umum müdürlüğü

Em.	U.	M.
D:	18	8
* 18 Temmuz 1938 *		
	73034	

18 Temmuz 1938

önemli işle bitiren amirliğine
takdim

20-4-38

Dah. Vek.	H. K. Md.
017264	Te. VI. 38

4 Haziran 1937 yılında kurulan Önemli İşler
Müdürlüğü'nün İstihbarat Hizmetlerinde kullanılan
haberalma ödeneğinin iş ve işlemlerini yaptığına dair
belge.

Kavnak: İDB Özel Arsivi, Ödenek Dosyası.

T.C.
Yozgat Vilâyeti
MEKTUPÇULUĞU
Mühimme.K
U
Sayı H 187

29 / II / 1937
Özü Haber alma tahsisatı verilmesine .D

ZATE MAHSUSTUR

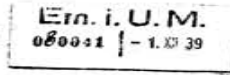
Bitişigi

Yüksek dahiliye vekaletine

----- Metin
Kısmı-----

158695

Yozgat valisi
Reyzi Günel

Önemli İşler
1-12-37

4 Haziran 1937 yılında kurulan Önemli İşler
Müdürlüğü'nün, İstihbarat Hizmetlerinde
kullanılan haberalma ödeneğinin iş ve
işlemlerini yaptığına dair belge.

T.C
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

Daire : 3
Şube : 3
Konu : Eğitim şubeleri hk.

Önemli İşler Müdürlüğüne

.....VALİLİĞİNE

Yasınız ekinde gönderilen, 7.11.1968 tarihli
chly muvacehesinde eğitim şubelerinin indasını ri-
ol. sđarim.

YUSUF DANIŞMAN
Müsteşar Muavini
İçişleri Bakanı Y.

Önemli İşler Müdürlüğü bünyesinde
eğitim birimi oluşturulmasına dair belge
Kaynak: İDB Özel Arşivi Ds. Nu.700/2.

ÖZGEÇMİŞ

Remzi GÜNEY; 1972 yılında Amasya ili Merzifon ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Merzifon ilçesinde tamamladı. 1990 yılında Polis Akademisini kazandı. 1994 yılında Polis Akademisinden Komiser Yardımcısı rütbesiyle mezun oldu. İlk görev yeri olan Samsun Polis Okuluna sınıf komiseri olarak atandı. 1996 yılında Samsun İl Emniyet Müdürlüğü kadrosuna atandı. Samsun'da görev yaptığı sırada 1998-1999 yılları arasında vatani görevini tamamladı. 2002 yılında Tokat İl Emniyet Müdürlüğüne şark görevine atandı. 2006 yılında Emniyet Genel Müdürlüğüne tayin oldu. Samsun, Tokat ve EGM bünyesinde görev yaparken aynı zamanda bu kadrolarda düzenlenen hizmet içi eğitimlerde eğitim görevlisi olarak görev aldı. Halen eğitimci kimliğini devam ettirmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.